

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност, банкарска регулатива и решавање на банки

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО
2019 ГОДИНА***

април 2020 година

СОДРЖИНА

Резиме.....	3
I. Структура на банкарскиот систем.....	6
1. Структура на банкарскиот систем	7
1.1 Основни карактеристики на деловните модели на банките	7
1.2 Број на банки и пристап до банкарските услуги	9
1.3 Вработеност во банкарскиот систем	10
1.4 Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем.....	11
II. Ризици во банкарското работење	14
2. Кредитен ризик	17
1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките	19
1.2 Потенцијални извори на идно остварување на кредитниот ризик	30
1.3 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик.....	37
2. Ликвидносен ризик.....	41
2.1. Динамика и состав на ликвидните средства	42
2.2. Показатели за ликвидноста	48
2.3. Рочна структура на средствата и обврските	50
2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови	51
3. Валутен ризик	54
4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.....	60
5. Ризик од несолвентност	65
5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем	65
5.2 Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем	71
5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови	75
III Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем	77
1. Активности на банките.....	80
2. Профитабилност	90
2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем	91
2.2. Движење на каматните стапки и на каматниот распон.....	101
Прилог 1 Концентрација на нефункционалните кредити на претпријатијата	103
АНЕКС	112

Резиме

Овој извештај е пишуван во услови досега непознати за повеќето од нас, под влијание на здравствената криза предизвикана од пандемијата на ковид-19. На глобално, но и на национално ниво се преземаат обемни мерки коишто првенствено имаат за цел да се заштити здравјето на луѓето, но имаат значителни економски ефекти. Веќе е извесно дека се справуваме со најсериозниот глобален шок со силни негативни последици за економскиот раст, за остварувањата на компаниите и населението, што соодветно би имало преносни ефекти и врз работењето на домашните банки. Во овој момент е тешко да се каже колкави ќе бидат ефектите, но последици ќе има за обемот на активностите на банките, а пред сè за нивото на кредитната активност, квалитетот на кредитното портфолио, а секако и за нивната профитабилност.

Колку и како се подготвени банките да се справат со овој шок најдобро покажуваат бројките и констатациите изнесени во овој извештај.

Во 2019 година, како и изминатите години, банкарскиот систем ја одржа својата стабилност. Народната банка, преку постојаното унапредување на стандардите во согласност со европските регулативи, но и банките со нивното прудентно однесување, овозможија одржување висока и стабилна ликвидност и солвентност. Ова се двата основни столба на стабилноста на банкарскиот систем, чишто обем и квалитет секако ќе придонесат за полесно справување на банките со последиците од корона-вирусот. На крајот на 2019 година стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем изнесува 16,3%, што е годишно намалување за 0,2 процентни поена, главно поради побрзиот раст на активностите на банките, пред сè на кредитната активност, во споредба со растот на сопствените средства. Безмалку половина од сопствените средства на банкарскиот систем отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорската оценка и на заштитните слоеви на капиталот, коишто се особено значајни во кризни услови, кога може да се искористат за справување со предизвиците од различна природа. Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки на симулирани шокови упатува на подобрена отпорност во 2019 година, во споредба со 2018 година.

Во 2019 година, ликвидносната позиција на банките дополнително се подобри, главно поради растот на ликвидните средства, којшто е највисок во последните девет години. Следствено, и показателите преку кои се следи и се оценува ликвидноста забележаа подобрување. Дури една третина од активата на банкарскиот систем е ликвидна актива, којашто покрива близу 60% од депозитите на домаќинствата. Потврда за задоволителниот обем на ликвидни средства којшто им овозможува на банките непречено извршување на своите деловни активности се и резултатите од симулациите за комбинирани ликвидносни шокови. Тие упатуваат на соодветно управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и задоволителна отпорност на претпоставените екстремни ликвидносни одливи.

Во овие кризни моменти, токму структурниот вишок на ликвидноста и добрата капитализираност на домашните банки придонесуваат за нивниот солиден капацитет и подготвеност да им излезат во пресрет на потребите на своите клиенти. Оттука, банките во март, 2020 година пристапија кон масовно реструктурирање

на кредитите на населението и корпоративниот сектор, преку обезбедување грејс-период и промена на условите на финансирање. Со тоа се создадоа услови за привремено олеснување на кредитниот товар на кредитокорисниците во претстојните месеци заради полесно надминување на оваа кризна епизода. Голем придонес за ова имаше регулаторната флексибилност којашто ја обезбеди Народната банка во однос на третманот на овие реструктурирања, а притоа задржувајќи ја прудентноста, преку ограничување на можноста за дополнителни ризици за билансите на банките.

Кредитниот ризик и натаму е најзастапениот ризик во севкупниот профил на ризици на банките, но изложеноста на овој ризик покажува намалување во 2019 година. Тоа се согледува преку падот на нефункционалните кредити кај двата нефинансиски сектора. Овој пад во најголема мера се должи на отписите на нефункционалните кредити коишто банките ги направија согласно со промените во регулативата за управување со кредитниот ризик¹. Следствено, стапката на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор се намали до историски најниско ниво од 4,8%. Ова значи дека 95,2% од кредитите на банките се отплаќаат редовно или со задоцнување најмногу до 90 дена.

И понатаму, најголемиот дел од нефункционалните кредити доаѓа од корпоративниот сектор, од чии кредити, 7,6% се нефункционални. Соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити на домаќинствата е на историски најниско ниво од само 2,0%. И покрај подобрувањето на показателите преку кои се прикажува изложеноста на кредитниот ризик, сепак постојат одредени движења во кредитните портфолија на банките коишто заслужуваат повнимателно следење. Побрзиот раст на задолженоста на домаќинствата на подолги рокови, индиректниот кредитен ризик поради високото (иако опаѓачко) учество на кредитите со валутна компонента и на кредитите со променлива и прилагодлива каматна стапка се некои од факторите коишто може да упатуваат на дополнителен извор на кредитен ризик. Сепак, значителната покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста за нив, заедно со задоволителниот обем и квалитет на сопствените средства, ги ограничува потенцијалните негативни ефекти врз солвентноста на банките од нивна евентуална целосна ненаплатливост.

Изложеноста на банкарскиот систем на валутниот ризик е ниска, што се должи на прифатливиот и главно низок сооднос на отворените девизни позиции на банките со сопствените средства. Истовремено, еврото е најзастапената валута во валутната структура на билансите на банките, што во услови на де факто фиксен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото, ја ограничува веројатноста за остварување не само на директната, туку и на индиректната изложеност на банките на валутниот ризик. **Изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности и понатаму е на ниско ниво.**

Домашниот банкарски систем во 2019 година продолжи со профитабилно работење, но со нешто помала добивка и следствено пониски показатели за

---

¹ Од јули 2019 година се вовеле обврската за задолжителен отпис на нефункционалните изложености коишто се целосно резервирани подолго од една година. За споредба, од 1.1.2016 до 30.6.2019 година, периодот на задолжителен отпис на нефункционалните изложености коишто се целосно покриени со резервации изнесуваше две години.

повратот на капиталот и активата, во споредба со 2018 година². На крајот од 2019 година овие стапки на поврат изнесуваа 11,7% и 1,3%, соодветно. Свој придонес кон ова намалување, имаше и стеснувањето на нето каматната маргина на банките, четврта година по ред, при што во 2019 година се сведе на историски ниско ниво од 3,4%. Во наредниот период, банките ќе треба да го надоместат намаленото значење на нето каматниот приход за нивните добивки, за што, при очекувано забавување на побарувачката за различни финансиски услуги, како последица од кризата со вирусот ковид-19, од особено значење е подобрувањето на нивната оперативна ефикасност. Секако, последиците од корона-вирусот во значителна мера ќе го определат финансискиот резултат на банките и поради можното зголемување на трошоците за исправка на вредноста, врз основа на очекувањата за зголемување на стапката на ненаплата кај кредитите.

Општо земено, банкарскиот систем е здрав, стабилен и поставен на цврсти основи, со капацитет да се справи со различни шокови, вклучително и со неповолните ефекти од тековната здравствена криза. Добрата кондиција и силните ликвидносни и капитални позиции на домашните банки упатуваат на доволен потенцијал за апсорбирање на евентуалните загуби, но и за обезбедување натамошна напечена кредитна поддршка на населението и претпријатијата. Народната банка будно ги следи сите случувања и, како и досега, е подготвена да ги преземе сите потребни мерки коишто се во нејзината надлежност, за полесно надминување на последиците од кризата и за одржување на стабилноста на банкарскиот систем.

---

² Намалувањето на добивката првенствено произлегува од исцрпувањето на ефектите од значителното подобрување на профитабилноста во 2018 година поради еднократни настани.

I. Структура на банкарскиот систем

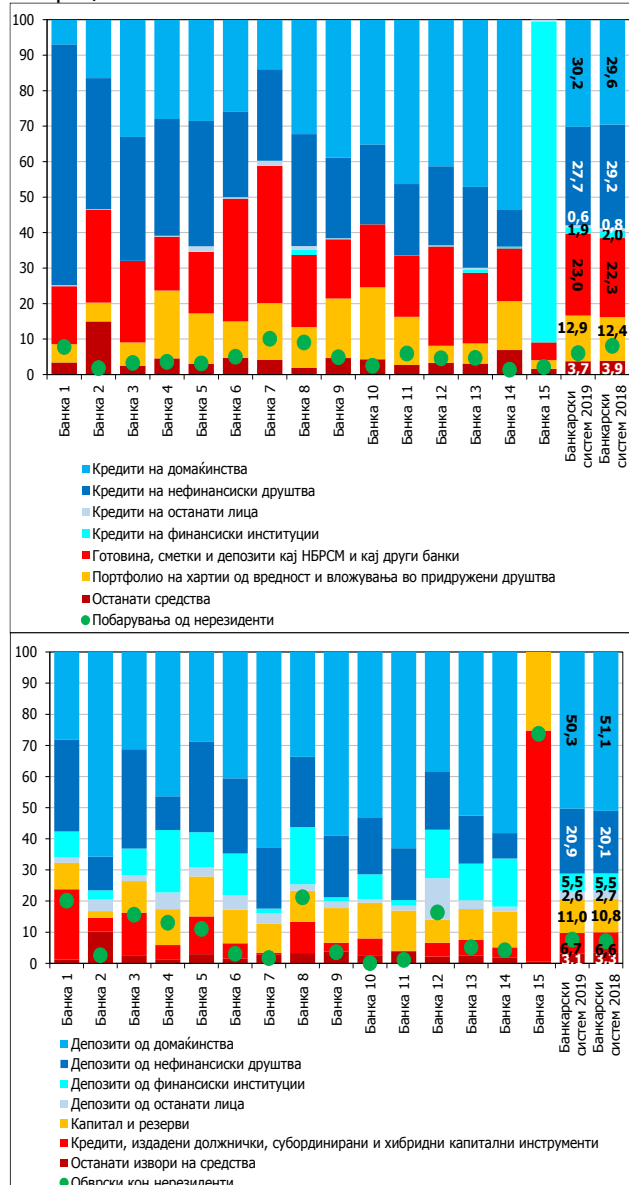
1. Структура на банкарскиот систем

1.1 Основни карактеристики на деловните модели на банките

Графикон бр. 1

Структура на активата (горе) и пасивата (долу) на банките и банкарскиот систем, на 31.12.2019 година

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Редоследот на банките е случаен.

Основниот деловен модел на македонските банки, прибирање депозити и одобрување кредити, не забележа значителни промени во 2019 година. Депозитите од домаќинства, како најзначаен извор на финансирање на банките, преовладуваат во вкупната пасива на банкарскиот систем, со учество од 50,3% (што е помалку за 0,8 процентни поени во споредба со 31.12.2018 година). Анализирани по одделна банка, депозитите од домаќинства имаат највисоко учество во вкупните извори на средства кај еднаесет банки. Кај три банки, учествата на депозитите од домаќинствата и од нефинансиските друштва се слични меѓу себе, додека во пасивата на една банка преовладуваат кредитните линии од меѓународните финансиски институции, коишто ги пласира до крајните корисници преку другите банки во земјата.

Во активата, највисоко е учеството на кредитите на нефинансискиот сектор (58,5%), што е помалку за 1,1 процентен поен во однос на 31.12.2018 година. Како и минатата, така и оваа година, се забележува раст во учеството на кредитите на домаќинствата (30,2%), во споредба со кредитите на нефинансиските друштва (27,7%), во вкупната актива³. Анализирани по одделна банка, пет банки се повеќе ориентирани кон кредитирање на нефинансиските друштва, а шест банки повеќе ги кредитираат домаќинствата. Кај три банки, учеството на кредитирањето кон двата сектора е речиси исто, а кај една банка преовладуваат кредитите на домашните банки.

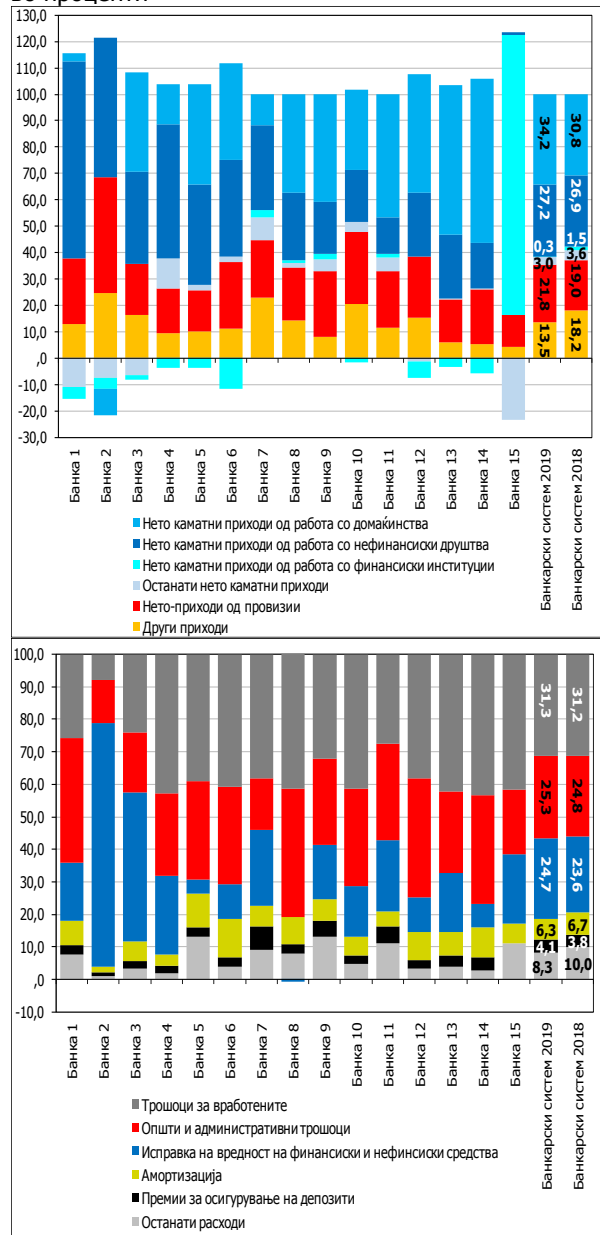
³ За потребите на оваа анализа, кредитите се пресметани на нето сметководствена основа (по исправка на вредноста и акумулирана амортизација).

на нето сметководствена основа (по исправка на вредноста и

Графикон бр. 2

Структура на вкупните приходи (горе) и вкупните расходи (долу) на банките и банкарскиот систем, во 2019 година во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Редоследот на банките е случаен.

Структурата на вкупните приходи на банките соодветствува со примената на традиционалниот деловен модел. Така, нето каматните приходи, со учество од 64,6%, се најзначајни во структурата на вкупните приходи и бележат зголемувањето на нивното учество за 1,7 процентни поени во однос на 2018 година. Истовремено, се зголеми учеството на нето-приходите од провизии во вкупните приходи, за 2,8 процентни поени, а учеството на другите приходи забележа пад од 4,6 процентни поени. Слично на движењата во структурата на активата, оваа година учеството на нето каматните приходи од работењето со домаќинствата (34,2%) го надмина учеството на нето каматните приходи од работењето со претпријатијата (27,2%) во вкупните приходи.

На ниво на банкарскиот систем, исто како и минатата година, најзначајни расходи се: трошоците за вработените (31,3%), по кои следат општите и административните трошоци (25,3%) и исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (24,7%), со минимално процентуално зголемување.

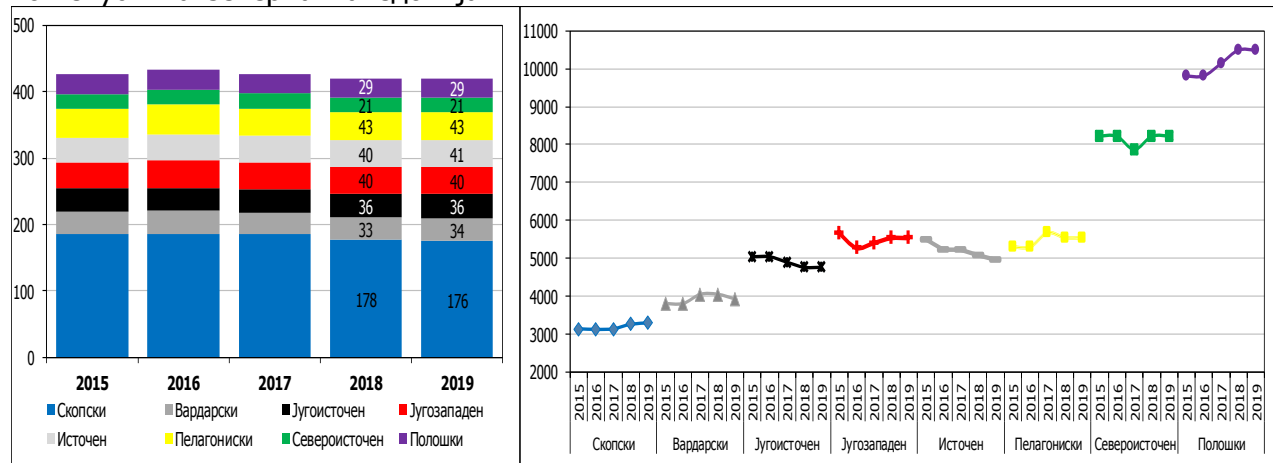

1.2 Број на банки и пристап до банкарските услуги

На 31.12.2019 година, во Република Северна Македонија функционираат седумнаесет депозитни институции, односно петнаесет банки и две штедилници⁴. Бројот на банки и штедилници е непроменет во однос на претходната година.

Графикон бр. 3

Банкарска мрежа (лево) и број на жители по деловна единица (десно), по одделни региони во Република Северна Македонија

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките, Државен завод за статистика на Република Северна Македонија, според официјалните податоци од пописот од 2002 година.

Банкарската мрежа е распространета низ речиси сите градови во Република Северна Македонија и се состои од 420 деловни единици⁵. Вкупниот број на деловни единици е непроменет во споредба со претходната година (се отворија две нови деловни единици, а исто толку се затворија). Околу 42% од вкупниот број деловни единици се сконцентрирани во Скопскиот Регион, каде што **пристапот до банкарските услуги**, мерено според бројот на жители по деловна единица, е сè уште најдобар, и покрај намалувањето на бројот на деловни единици (за две) во текот на 2019 година. Што се однесува до остатокот од земјата, во Вардарскиот и Источниот Регион се

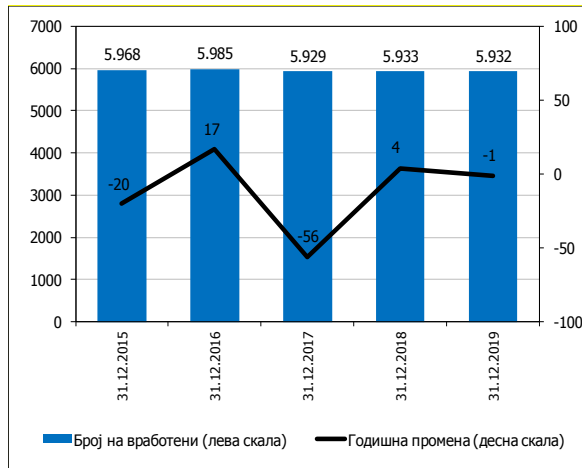
⁴ Учеството на штедилниците во вкупните средства на депозитните финансиски институции (банки и штедилници) изнесува 0,4%, во вкупните кредити кон нефинансиските субјекти 0,5% и 0,4% во вкупните депозити на домаќинствата. Со оглед на незначителното учество на штедилниците во вкупниот банкарски систем, тие се предмет на анализа само во извештаите за финансиската стабилност на Република Северна Македонија.

⁵ Во бројот на деловни единици е вклучено и седиштето на банките, но не се вклучени шалтерите на банките.

забележува мало подобрување на пристапот до банкарските услуги.

Графикон бр. 4
Број на вработени лица во банкарскиот систем

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 5
Актива по вработен*
во илјади денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*РБСМ АД Скопје не е вклучена во анализата поради видот на активностите коишто ги врши.

1.3 Вработеност во банкарскиот систем

Во 2019 година, бројот на лица вработени во банкарскиот систем изнесува 5.932 и е речиси непроменет (се намали за едно лице) во споредба со крајот на 2018 година. Квалификациската структура на вработените во банкарскиот сектор бележи понатамошно подобрување. Учеството на вработените со минимум високо образование и натаму се зголемува, достигнувајќи 82,1% од вкупниот број вработени во банкарскиот систем, што претставува годишен раст од 1,1 процентен поен.

Продуктивноста на банкарскиот систем и натаму се подобрува. Растот на активата во 2019 година забрза искачувајќи се до нивото од 9,2%, при речиси непроменет број на вработените. Анализирани по поединечна банка, разликите во продуктивноста на одделните банки и натаму се значителни. Зголемувањето на продуктивноста е особено забележително кај две банки во секторот, чишто средства бележат солиден годишен раст (од 22,4% и 14,6%, соодветно), при истовремено намалување на бројот на вработени (-8,7% и -4,5%, соодветно).

1.4 Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем

На 31.12.2019 година, бројот на банки коишто се во сопственост на странски акционери (единаесет), како и бројот на подружници на странски банки⁶ (шест), е непроменет.

Табела бр. 1

Структура на бројот на банки и на поважните позиции од билансите, според претежната сопственост на банките (со состојба на 31.12.2019 година)

во милиони денари и во проценти

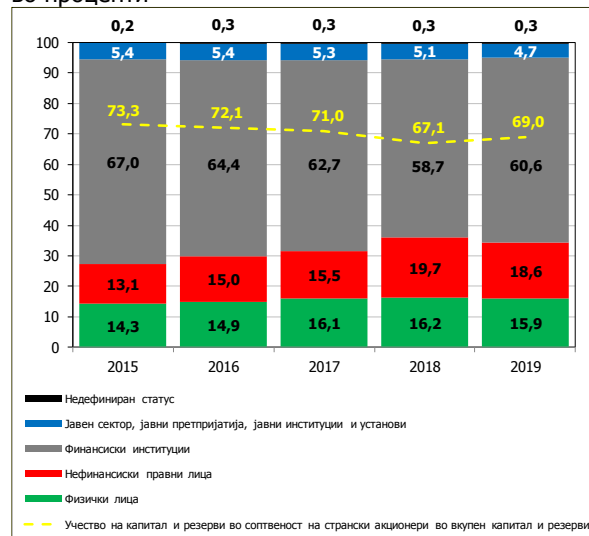
Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	11	43.864	72,8%	395.075	71,8%	272.858	80,3%	284.806	70,2%	17.828	76,7%	4.735	70,8%
- подружници на странски банки	6	38.003	63,0%	323.039	58,7%	220.580	64,9%	236.622	58,3%	15.030	64,7%	5.431	81,2%
- Австрија	2	6.753	11,2%	66.950	12,2%	47.692	14,0%	41.902	10,3%	2.695	11,6%	498	7,4%
- Бугарија	1	1.214	2,0%	10.568	1,9%	6.847	2,0%	7.181	1,8%	376	1,6%	10	0,1%
- Грција	1	12.887	21,4%	99.714	18,1%	68.741	20,2%	80.996	20,0%	5.383	23,2%	2.371	35,5%
- Словенија	1	9.793	16,2%	88.394	16,1%	59.178	17,4%	71.611	17,7%	4.426	19,0%	1.850	27,7%
- Турција	1	7.355	12,2%	57.412	10,4%	38.121	11,2%	34.932	8,6%	2.151	9,3%	702	10,5%
- останати банки во претежна странска сопственост	5	5.861	9,7%	72.036	13,1%	52.278	15,4%	48.184	11,9%	2.798	12,0%	-696	-10,4%
- Бугарија	2	2.564	4,3%	25.395	4,6%	18.062	5,3%	17.766	4,4%	1.155	5,0%	236	3,5%
- Германија	1	2.589	4,3%	30.263	5,5%	23.186	6,8%	17.948	4,4%	897	3,9%	145	2,2%
- Швајцарија	2	709	1,2%	16.378	3,0%	11.029	3,2%	12.471	3,1%	747	3,2%	-1.077	-16,1%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	16.430	27,2%	154.895	28,2%	66.841	19,7%	120.780	29,8%	5.406	23,3%	1.950	29,2%
- приватна сопственост	3	13.829	22,9%	144.582	26,3%	66.771	19,7%	120.780	29,8%	5.305	22,8%	1.932	28,9%
- државна сопственост	1	2.601	4,3%	10.313	1,9%	69	0,0%	0	0,0%	101	0,4%	18	0,3%
Вкупно:	15	60.295	100,0%	549.969	100,0%	339.699	100,0%	405.587	100,0%	23.234	100,0%	6.685	100,0%

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се однесуваат на 2019 година.

Графикон бр. 6

Сопственичка структура на капиталот и резервите на банкарскиот систем во проценти

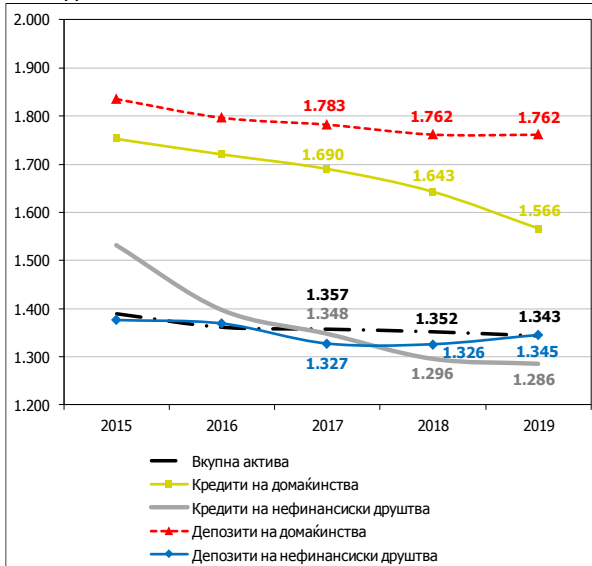
Во 2019 година, банките во претежна странска сопственост и натаму имаат најголемо учество во повеќето категории активности, што е особено изразено кај кредитите на нефинансиските субјекти (80,3%), вкупните приходи (76,7%) и кај финансискиот резултат (70,8%). Во однос на претходната година малку поголемо намалување (од 5,7 процентни поени) се забележува кај учеството на банките во претежна странска сопственост во вкупниот финансиски резултат на банкарскиот систем. Во 2019 година, учеството на странските

⁶ Во ноември 2019 година, се промени претежната сопственост на една банка, којашто и понатаму е подружница на банка од ЕУ, но со нов претежен сопственик.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 7
Херфиндалов индекс*
во индексни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Херфиндал-индексот се пресметува според

$$HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$$

формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на секоја банка во вкупниот износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот. Кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени, нивото на концентрација се смета за прифатливо.

Табела бр. 2

Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте најголеми банки во проценти

Позиција	31.12.2018		31.12.2019	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	57,3	74,5	56,6	74,7
Кредити на домаќинства	60,3	77,7	58,9	77,1
Кредити на нефинансиски друштва	49,9	72,3	48,6	73,5
Депозити на домаќинства	69,6	80,0	69,4	80,2
Депозити на нефинансиски друштва	50,7	75,5	51,0	77,2
Финансиски резултат*	79,6	94,4	90,2	104,5
Вкупни приходи*	62,6	78,2	60,9	77,6

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се однесуваат на 2019 година.

акционери во вкупниот капитал и резерви забележа зголемување од 1,9 процентни поени, нефинансиските правни лица го намалија учеството за 1,1 процентен поен, додека учеството на финансиските институции во сопственичката структура на банкарскиот систем се зголеми за 1,9 процентни поени. Според земјата на потекло, највисоко учество во вкупниот капитал и резерви имаат акционерите од Грција (19,7%), Словенија (14,5%), Турција (12,1%) и Австрија (10,7%).

Според Херфиндаловиот индекс, концентрацијата во банкарскиот систем и во 2019 година и натаму бележи тренд на намалување, којшто е најизразен во делот на кредитирањето на домаќинствата. Единствено зголемување се забележува кај депозитите на нефинансиските друштва, додека кај депозитите на домаќинствата нема промена. Сите вредности на овој индекс се во рамки на интервалот за неговите прифатливи вредности.

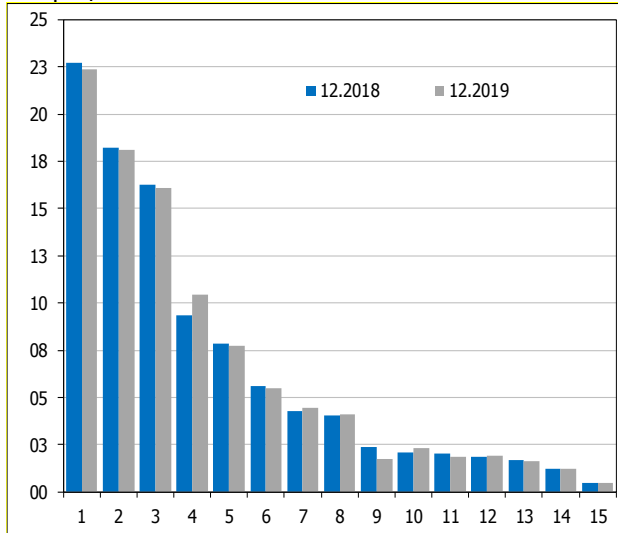
Од аспект на големината, неколку банки се клучни за вкупниот банкарски сектор и домашната економија, а со растот на средните банки сè повеќе се намалува значењето на најголемите три банки во системот.

Показателите ЦР5 и ЦР3⁷, исто така, бележат годишно намалување кај речиси сите сегменти од банкарското работење. Позначително зголемување на овие показатели се забележува кај финансискиот резултат, каде што, во услови на намалување на вкупната добивка, показателите за учествата на трите и петте најголеми банки во финансискиот резултат забележаа зголемување.

⁷ Показателот ЦР5, односно ЦР3 го покажува учеството на одредена анализирана категорија (на пример активата) на петте, односно трите банки со највисока вредност на таа категорија во вкупниот износ на таа анализирана категорија (на пример, во вкупната актива) во банкарскиот систем.

Графикон бр. 8
Учества на поединечните банки во вкупната
актива на банкарскиот систем
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Разликите помеѓу банките во однос на нивните учества во вкупната актива на банкарскиот систем и натаму се високи. Распонот помеѓу банката со најголемо (22,4%) и банката со најмало (0,5%) учество во активата на системот е речиси на истото високо ниво од минатата година (намалено за 0,4 процентни поени), а седум банки имаат поединечно учество помало од 2,5%. Учеството на петте најмали банки во системот минимално се намали за 0,2 процентни поена, достигнувајќи 7%.

II. Ризици во банкарското работење

„Топлинска“ (англ. Heat) мапа за стабилноста на македонскиот банкарски систем

Показатели за изложеноста на ризици	Последни 10 години (31.12.2009 - 31.12.2019)*					Последни 5 години (31.12.2014 - 31.12.2019)**				
	31.12.2018	31.3.2019	30.6.2019	30.9.2019	31.12.2019	31.12.2018	31.3.2019	30.6.2019	30.9.2019	31.12.2019
Ризик од несолвентност										
Капитал и резерви / актива										
Стапка на адекватност на капиталот										
Стапка на основен капитал										
Нефункционални кредити нето од резервации (нефинансиски сектор)/сопствени средства										
Кредитен ризик										
Стапки на ненаплата на кредитната изложеност кон нефинансискиот сектор										
Реструктурирани и пролонгирани кредити на население и претпријатија / кредити на население и претпријатија										
Нефункционални кредити / вкупни кредити (нефинансиски сектор)										
Покриеност на нефункционалните кредити со вкупна исправка на вредност и посебна резерва										
Просечно ниво на ризичност на кредитната изложеност										
Трошок за исправка на вредност и посебна резерва / кредити на нефинансиски сектор										
Ликвидносен ризик										
Ликвидна актива / вкупна актива										
Ликвидна актива / краткорочни обврски										
Кредити / депозити										
Ликвидна актива / депозити од домаќинства										
Пазарни ризици и индиректен кредитен ризик										
Отворена девизна позиција / сопствени средства										
Нето пондерирана позиција / сопствени средства										
Кредити со валутна компонента / вкупни кредити										
Кредити со прилагодлива и променлива каматна стапка / вкупни кредити										
Профитабилност										
Поврат на просечната актива										
Нето каматен приход / просечна актива										
Оперативни трошоци / вкупни редовни приходи										
Исправка на вредност и посебна резерва / нето-каматен приход										

Легенда (перцентилни рангови):

0-10 перцентили		Историски високо ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
10-20 перцентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
20-40 перцентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
40-60 перцентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 40% и 60% најлошо (или најдобро) остварени нивоа во последните 5/10 години
60-80 перцентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години
80-90 перцентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години
90-100 перцентили		Историски ниско ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години

* Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија податоци за показателите во последните 10 години (од 31.12.2009 до 31.12.2019 година)

** Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија податоци за показателите во последните 5 години (од 31.12.2014 до 31.12.2019 година)

На пресечниот датум на овој извештај, показателите за кредитниот и ликвидносниот ризик се во „зелената зона“ од топлинската мапа. Наспроти тоа, показателите за ризикот од несолвентност

се во „жолтата“ зона (поради историски пониските нивоа на показателот за учеството на капиталот и резервите во вкупна актива, стапката на адекватност на капиталот и показателот за учеството на нерезервиралиот дел од нефункционалните кредити во сопствените средства), додека оние за профитабилноста се во „црвената зона“ (поради историски пониските нивоа на показателот за учеството на нето каматните приходи во просечната актива и стапката на поврат на просечната актива и повисокиот сооднос меѓу оперативните трошоци и вкупните редовни приходи). Во продолжение на извештајот детално се објаснети движењата на показателите за изложеноста на одделните ризици.

„Топлинската“ мапа за стабилноста на банкарскиот систем опфаќа пет компоненти: ризик од несолвентност, кредитен ризик, ликвидносен ризик, пазарни ризици и профитабилност. За секоја од компонентите се пресметува збир од нормализираните вредности на избрани показатели, и тоа со користење на методот на т.н. емпириска нормализација за квартална серија податоци од последните десет (31.12.2009 – 31.12.2019) и последните пет години (31.12.2014 – 31.12.2019). Потоа, за пресметаните збирни вредности за секоја од компонентите се утврдува припадноста кон соодветниот перцентилен ранг (предвидени се седум перцентилни рангови), за секој датум, одделно. За секој перцентилен ранг е предвидена посебна боја, а спектарот на бои се движи од зелена (што, историски анализирано, одговара на пониски нивоа на ризик) до црвена боја (што, историски анализирано, одговара на повисоки нивоа на ризик). За изработка на презентираниите „топлински“ мапи се земени предвид 22 показателя, распоредени по одделни компоненти.

1. Кредитен ризик

Во 2019 година, нефункционалните кредити бележат пад, којшто, во најголем дел, се должи на промените во регулативата за управување со кредитниот ризик (скратување на периодот за задолжителен отпис на целосно резервираните нефункционални изложености, од две на една година). Намалувањето на нефункционалните кредити во помал дел се должи и на наплати, најчесто преку преземање на долгот од друго лице и преку преземање и продажба на залогот или извршување на заложенитот имот по пат на присилна наплата. Во 2019 година, нефункционалните кредити се намалија за 2,8%, со што се намали и стапката на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор до историски најниско ниво од 4,8%. Анализирани по сектори, најголемиот дел од намалувањето на нефункционалните кредити отпаѓа на корпоративниот сектор, во чии рамки сепак дојде до и одредено остварување на кредитниот ризик поради неисполнување на обврските од одделни корпоративни клиенти од повеќе различни дејности. Покрај тоа, годишниот раст на нефункционалните кредити кај одредени дејности, па и кај дел од кредитните продукти за домаќинствата, во одредена мера, може да е поврзано со усогласувањето на портфолијата на банките со промените на дефиницијата за нефункционална изложеност. Учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансиските друштва се намали за 0,4 процентни поени и на крајот на 2019 година изнесува 7,6%. Во сегментот на домаќинствата, намалувањето на нефункционалните кредити во најголем дел е поради задолжителните отписи (намалувањето на нефункционалните кредити е најмногу изразено кај нефункционалните потрошувачки кредити и кредитни картички и негативните салда на тековните сметки). Ова придонесе за намалување на соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити на домаќинствата до историски најниско ниво, од 2,0%.

И покрај намалувањето на нивото на резервираност, заради отпишувањето на целосно резервираните нефункционални кредити, сепак покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста за нив се одржува на релативно високо ниво (67,7%), што заедно со задоволителниот обем и квалитет на сопствените средства, ги ограничува потенцијалните негативни ефекти врз солвентноста на банките од евентуална нивна целосна ненаплатливост.

Од 1 јули 2019 година е во примена нова регулатива за методологијата за управување со кредитниот ризик, којашто имаше одредено влијание врз динамиката на показателите за изложеноста на кредитниот ризик на банките во 2019 година. Со неа се постигна усогласување на домашната регулатива во овој домен со барањата на меѓународниот стандард за финансиско известување, т.н. МСФИ 9. Покрај тоа, со новата регулатива, дефиницијата за нефункционална изложеност целосно се усогласи со онаа во европските регулативи. Со новата регулатива се скрати временскиот период во кој нефункционалните кредитни изложености треба да бидат прекласифицирани од категорија на ризик „Г“ кон „Д“, целосно резервиран со исправка на вредноста (за оние класифицирани во „Д“), како и периодот за задолжителното отпишување од билансите на банките. Со овие регулаторни барања би се овозможило побрзо „чистење“ на нефункционалните кредитни изложености од билансите на банките и поголема

фокусираност кон поновите нефункционални кредити. Конечно, се направија промени и во барањата поврзани со третманот на реструктурираните кредитни изложености, што би требало да ги поттикне банките кон понавремено менување на договорните услови заради усогласување со тековните финансиски тешкотии на клиентите⁸.

Регулаторни измени на методологијата за управување со кредитниот ризик заради ублажување на последиците од епидемијата на ковид-19

Почетокот на 2020 година ја одбележа светската пандемија на корона-вирусот, што неминовно ќе има силни негативни ефекти врз остварувањата на домашната економија и последователно врз кредитоспособноста на клиентите на домашните банки. Народната банка уште во првата половина на март 2020 година направи измени во постоечката регулатива во доменот на управување со кредитниот ризик, преку привремено олеснување на кредитниот товар на кредитокорисниците во претстојните месеци, заради полесно надминување на оваа кризна епизода. Поточно, измените во регулативата придонесуваат за олеснување на барањата за тоа дали и кога кредитните изложености на банките кон клиентите (нефинансиските правни или физички лица) добиваат третман на реструктурирани или нефункционални изложености. Имено, за кредитните изложености коишто на 29.2.2020 година биле редовни, функционални, предвидено е банките да можат да ги променат договорните услови, во периодот од март – септември 2020 година, без таквите кредитни изложености да добијат третман на реструктурирани кредитни изложености. Со ова им се даде простор на банките, во договор со кредитокорисниците, да можат да понудат поповолни договорни услови на постојните кредити („грејс-период“ во отплатата на кредитот, пролонгирање на рокот на достасување, пониска каматна стапка или одобрување нова кредитна изложеност за затворање на постоечката), односно да им го олеснат товарот за отплаќањена долгот на клиентите, а тоа да не добие третман на реструктурирање. Со тоа што овие кредити нема да се сметаат за реструктурирани, се остава простор за полесен пристап на овие клиенти до кредитна поддршка по завршувањето на овој период. На овој начин, со одобрувањето на ваквиот исклучок, не само што се овозможува намалување на тековниот товар на клиентите во справувањето со негативните притисоци од пандемијата, се овозможува овие клиенти во идниот период да немаат ограничен пристап до кредити, заради извршените промени во договорните услови за време на пандемијата.

Натаму, кредитната изложеност којашто била реструктурирана пред 29.2.2020 и е повторно реструктурирана во периодот март – септември 2020 година нема да добие третман на нефункционална кредитна изложеност.

Исто така, се направи одредено олеснување околу признавањето на нефункционалниот статус (прагот за стекнување нефункционален статус се помести од 90 дена на 150 дена). Притоа, овој „олеснет“ третман може да се примени само на кредитните изложености коишто на 29.2.2020 биле редовни. Конечно, во овој кризен период, банките не се должни да ги применуваат критериумите за оценка на т.н. неможност за наплата од клиентот и по таа основа да ги оценуваат и да ги третираат кредитните изложености за нефункционални.

Измените во регулативата треба да имаат времен карактер и да се применуваат до 30 септември 2020. Евентуалното продолжување на оваа мерка најмногу зависи од времетраењето на епидемијата на корона-вирусот во нашата земја, од интензитетот и времетраењето на негативните ефекти врз економијата од оваа епидемија, како и од состојбите во банкарскиот систем. Овие регулаторни измени ги поттикнуваат банките кон промена на договорните услови на кредитите согласно со потребите на клиентите, заради привремено олеснување на товарот од отплаќањето на нивните кредити, без тоа да создаде обврска за банките за утврдување дополнителна исправка на вредноста. Воедно, со овие регулаторни промени, се овозможува избегнување на отежнатиот пристап на овие клиенти до финансиска поддршка од банките, заради негативни настани во кредитната историја (досие),

⁸ Повеќе детали околу новата Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик може да се најдат во Извештајот за ризиците во банкарскиот систем на Република Северна Македонија во третиот квартал од 2019 година, стр. 11-13.

поврзани со исклучително ниско веројатна кризна епизода, од невообичаена природа и со очекувано ограничено времетраење, но со силни негативни ефекти. По изминувањето на периодот на олеснети барања за третманот на кредитните изложености како нефункционални (септември 2020), банките се должни до крајот на 2020 година, да ги применат вообичаените правила за утврдување на кредитните изложености како нефункционални (пред воведувањето на овие измени во регулативата) и да ги направат потребните исправки на вредноста на овие изложености. Банките, нивните клиенти и, општо, сите економски субјекти и институции во нашата земја ќе бидат исправени пред бројни предизвици во наредниот период од чиешто соодветно надминување ќе зависи времетраењето и интензитетот на негативните ефекти од глобалната здравствена и последователно, економска криза. Интензитетот, формата и времетраењето на негативните ефекти за банките тешко може да се оценат во овој момент, но евентуални масовни пролонгации на обврските на кредитокорисниците може да имаат ликвидносни последици за работењето на банките и во најмала рака помалку расположливи средства за одржување или раст на кредитната активност. Покрај тоа, и покрај одложувањето на обврската за признавање на исправката на вредноста во билансите на банките, заради намалена кредитиспособност на клиентите, тоа неминовно ќе се случи во поблиска иднина (согласно со измените во регулативата, најдоцна до 31.12.2020 година), што, од своја страна, ќе има негативни ефекти врз профитабилноста, а преку неа и врз солвентноста на банките.

1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

Во 2019 година, вкупните нефункционални кредити на нефинансискиот сектор се намалија за 2,8% (или за 464 милиони денари), што претставува послаб пад за четирипати во споредба со претходната година, кога позначителното надолно поместување на овие кредити беше предизвикано од настан од нередовен карактер⁹. Намалувањето на нефункционалните кредити во 2019 година најмногу произлегува од промените во регулативата за задолжителен отпис¹⁰. Со изолирање на ефектот од нето-отписите¹¹,

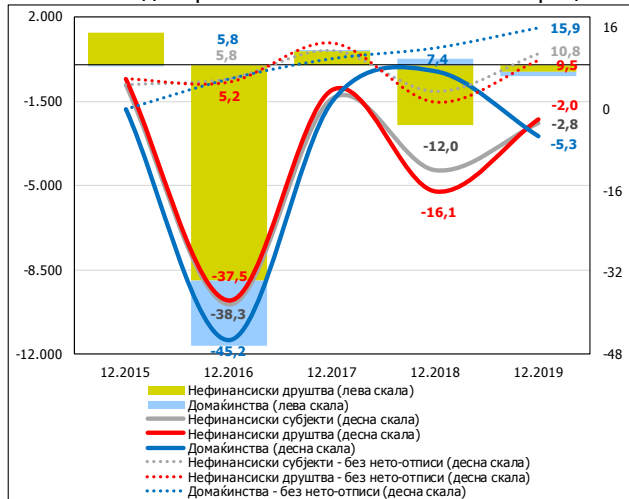
⁹ Спроведена продажба на позначителен износ на нефункционални побарувања од едно нефинансиско друштво (во првиот квартал од 2018 година).

¹⁰ Со отпочнувањето на примената на новата регулатива за управување со кредитниот ризик се намали периодот по кој кредитните изложености коишто се целосно покриени со исправка на вредноста/посебна резерва задолжително се пренесуваат на вонбилансна евиденција, од две на една година. Покрај тоа, се скрати и временскиот период во кој кредитните изложености треба да бидат прекласифицирани од категоријата на ризик „Г“ кон „Д“ (кредитни изложености покриени со пропишано поквалитетно обезбедување коишто не се наплатени со активирање на тоа обезбедување во период до 600 дена, од датумот на достасување на кредитната изложеност, наспроти претходната одлука според која овој период на ненаплата можеше да се брои по датумот на вклучување на вредноста на обезбедувањето во пресметката на сегашната вредност на очекуваните парични текови). Се скрати и периодот во кој изложеностите класифицирани во „Д“ треба да бидат целосно резервирани (кредитните изложености покриени со пропишано поквалитетно обезбедување коишто не се наплатени подолго од три години од датумот на достасување на кредитната изложеност, за разлика од претходната одлука во која овој период изнесуваше подолго од четири години по датумот на вклучување на вредноста на обезбедувањето во пресметката на сегашната вредност на очекуваните парични текови, односно во утврдувањето на исправката на вредноста).

¹¹ Нето-отписите се однесуваат на спроведените задолжителни отписи на целосно резервираните нефункционални кредити намалени за износот на наплатени претходно отпишани кредити по оваа основа. Податоците за задолжителните отписи се расположливи почнувајќи од јануари 2016 година (откако е во примена мерката за задолжителен отпис на целосно

Графикон бр. 9
Годишна промена на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти во милиони денари во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на нефункционалните кредити со изземање на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2019 година. Податокот за декември 2019 година, содржи и наплатени задолжително отпишани кредити во тој месец.

нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор бележат раст од 10,8%, којшто најмногу произлегува од растот на нефункционалните кредити на корпоративниот сектор, но значителен е и придонесот и на домаќинствата.

Намалувањето на обемот на нефункционалните кредити главно произлегува од нивното намалување кај претпријатијата (за 259 милиони денари, или 2,0%). Според одделните дејности, најголемо намалување забележаа нефункционалните кредити на клиентите од „индустријата“ (од 660 милиони денари, или 14,0%)¹² и трговската дејност (од 542 милиона денари, или 14,4%), по кои следат нефункционалните кредити на градежништвото (од 124 милиони денари, или 5,4%). Кај наведените дејности, намалувањето на нефункционалните кредити главно произлегува од спроведените задолжителни отписи, но во одредени случаи се должи и на наплати (најчесто преку преземање на долгот од друго лице и преку преземање и продажба на залогот). И покрај општото намалување на нефункционалните кредити на претпријатијата, сепак кај одделни дејности и клиенти се забележуваат и нови нефункционални кредити. Така, кај трговската дејност, „хемиската индустрија“ и „стручните, научните и техничките дејности“¹³ тоа е главно поради неисполнување на кредитните обврски на повеќе клиенти, но на поединечни мали износи, додека кај „прехранбената индустрија“, „дејностите во врска со недвижен имот“¹⁴, и „транспортот и

резервираните нефункционални кредити). Податоците за наплатените претходно задолжително отпишани нефункционални кредити се расположливи почнувајќи од декември 2019 година.

¹² Намалувањето е најизразено кај „прехранбената индустрија“ (за 303 милиони денари, или 27,9%), „останатата преработувачка индустрија“ (за 280 милиони денари, или 24,3%) и „текстилната индустрија“ (за 107 милиони денари, или 23,0%). Со исклучок на растот на нефункционалните кредити кај „хемиската индустрија“, кај останатите индустриски гранки не се забележуваат позначителни промени.

¹³ Ова предизвика и раст на нефункционалните кредити кај „хемиската индустрија“ и „стручните, научните и техничките дејности“ од 237 милиони денари, или 88,1% и 174 милиони денари, или 95,4%, соодветно.

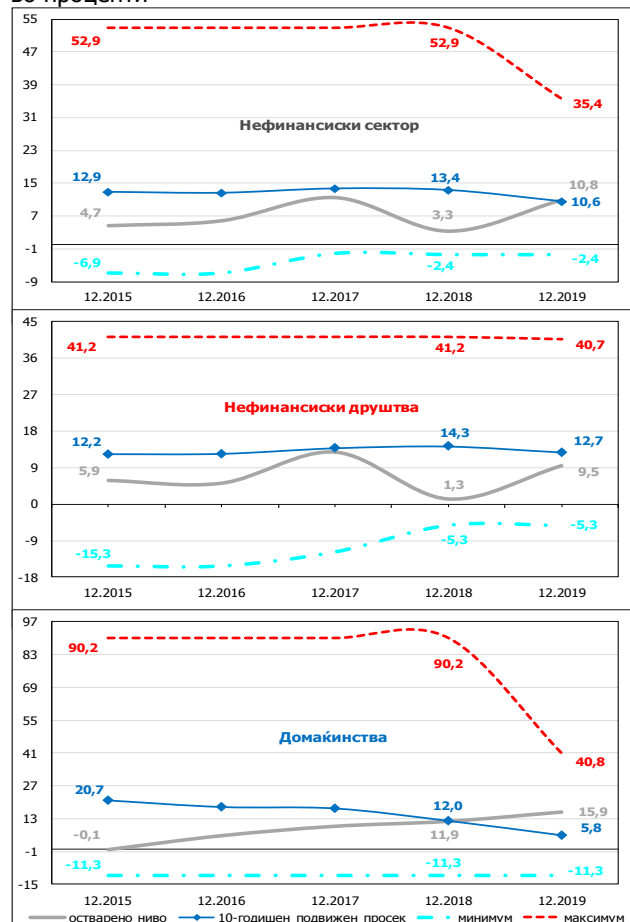
¹⁴ Кај оваа дејност зголемувањето на нефункционалните кредити (за 412 милиони денари, односно на трипати повисоко ниво во однос на претходната година) во поголем дел се должи на прекласификацијата на поголем клиент од трговската дејност.

Графикон бр. 10

Годишна стапка на раст на нефункционалните кредити: остварена, 10-годишен подвижен просек, максимално и минимално ниво, по одделните сектори (без ефектот од нето-отписите*)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 - 31.12.2019 година. Податокот за декември 2019 година, содржи и наплатени задолжително отпишани кредити во тој месец.

складирањето¹⁵ има премин во нефункционален статус на неколку малку поголеми клиенти. Растот на нефункционалните кредити на правните лица може да е поврзан и со промените на дефиницијата за нефункционална изложеност¹⁶, но Народната банка не располага со податок за овој износ. Без ефектот од задолжителните нето-отписи, растот на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва би забрзал во однос на претходната година (1,3%) и би изнесувал 9,5%.

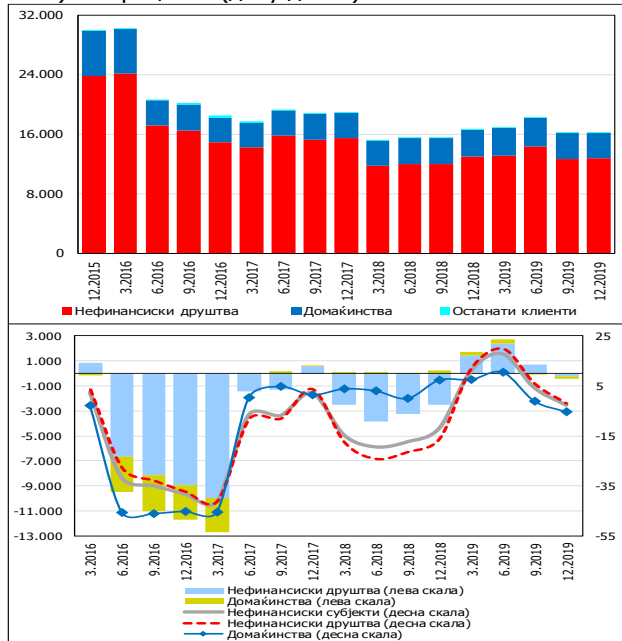
Нефункционалните кредити на домаќинствата се намалија за 5,3%, или за 192 милиона денари (наспроти растот од 7,4%, или 247 милиони денари во 2018 година). Ова намалување делумно им се припишува на задолжителните отписи коишто се главни причинители за надолното поместување кај нефункционалните потрошувачки кредити (за 63 милиони денари, или 2,9%, наспроти зголемувањето од 329 милион денари, или 17,8% во 2018 година). Поизразен пад бележат и нефункционалните кредитни картички и негативните салда на тековни сметки (за 181 милион денари, или 25,8%). Нефункционалните станбени кредити за првпат во последните шест години започнаа да остваруваат двоцифрен годишен раст, којшто на крајот на 2019 година достигна 13,4%. Растот на нефункционалните кредити кај овој кредитен производ произлегува од десетина клиенти кај една банка (доколку се исклучи ефектот од остварениот раст кај оваа банка, нефункционалните станбени кредити на годишна основа всушност би забележале мал пад). Доколку се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи, тогаш нефункционалните кредити на

¹⁵ Кај „транспортот и складирањето“, нефункционалните кредити се зголемија за 390 милиони денари, или 63,5%.

¹⁶ Сите изложености кон одредено правно лице стануваат нефункционални, доколку билансната кредитна изложеност кон тоа лице којашто не е наплатена подолго од 90 дена надминува 20% од неговата вкупна билансна изложеност. Покрај тоа, од 1.7.2019 година, банките се должни да оценуваат и т.н. неможност за наплата од клиентот (и по оваа основа, одредени кредитни изложености веројатно добиле нефункционален статус на крајот од годината).

Графикон бр. 11 Динамика (горе) и годишна промена (долу) на нефункционалните кредити по одделни сектори, по воведувањето на регулаторната мерка за задолжителен отпис во милиони денари (горе) и во милиони денари (долу лево) во проценти (долу десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 12 Нефункционални кредити и редовни кредити на нефинансиските субјекти со намален кредитен квалитет, годишна промена во милиони денари во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

домаќинствата бележат раст од 15,9%, којашто го надминува остварениот раст во 2018 година (11,9%).

Годишната стапка на раст на нефункционалните кредити на домаќинствата и на вкупниот нефинансиски сектор, во 2019 година го надминува десетгодишниот подвижен просек. Наспроти тоа, кај претпријатијата остварениот годишен пораст постојано е под десетгодишниот подвижен просек во анализираниот период (2015 – 2019 година)¹⁷.

Редовните кредити со намален кредитен квалитет¹⁸, односно кредитите коишто на краток рок можат да бидат извор на нови нефункционални кредити, бележат поизразено намалување за 18,1% во 2019 година (намалување за 14,2% во претходната година). Исто така, нивното учество во вкупното портфолио е многу мало и не е забележано позначително остварување на кредитниот ризик од нив.

¹⁷ При утврдувањето на десетгодишниот просек и на годишните стапки на раст е изземен ефектот од сите нето задолжителни отписи.

¹⁸ За потребите на оваа анализа, како редовни кредити со намален кредитен квалитет се сметаат редовните реструктурирани кредити и достасаните редовни нереструктурирани кредити каде што доцнењето во наплатата се движи меѓу 61 и 90 дена (евентуалното продолжено доцнење во наплатата на овие редовни кредити за уште дополнителни 1-30 дена би водело кон нивен премин во нефункционален статус). Редовните реструктурирани кредити најверојатно би добиле нефункционален статус доколку банките не им ги променеле кредитните услови на клиентите коишто се соочуваат со финансиски тешкотии.

Графикон бр. 13

Учество на нефункционалните и редовните кредити со намален кредитен квалитет во вкупните кредити на нефинансиските субјекти во проценти

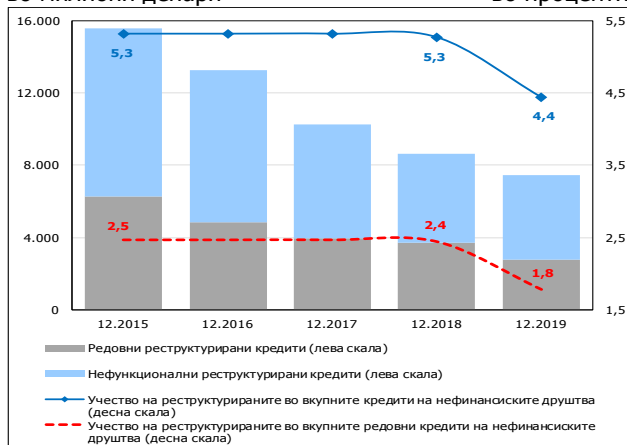
Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 14

Реструктурирани кредити на нефинансиските друштва

во милиони денари

во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Имено, овие кредити зафаќаат 1,5% од вкупните кредити на нефинансискиот сектор (во споредба со учеството од 1,9% на крајот на претходната година), а само 1,5% од кредитите кај кои има задоцнување од 61 до 90 дена добиле нефункционален статус во јануари 2020 година¹⁹, што е показател за солидна наплата на овие достасани кредити.

Учеството на реструктурираните кредити во вкупните кредити е исто така мало (2,3% на крајот на 2019 година, наспроти 2,7% на 31.12.2018 година). Вкупното реструктурирано кредитно портфолио на банките забележа намалување за 1.309 милиони денари, или 14,3% што во најголем дел (околу 77%) е последица на намалувањето на редовните реструктурирани кредити поради нивен премин во нефункционален статус, а во помал дел е резултат на регулаторните промени (воведената можност за исклучување од оваа категорија, на затекнатите реструктурирани кредитни изложености коишто ги исполнуваат пропишаните критериуми²⁰). Надолно поместување бележат и нефункционалните реструктурирани кредити како резултат на задолжителните отписи, а во помал дел и поради наплати преку преземање на долгот од страна на друго нефинансиско друштво. Речиси целото реструктурирано кредитно портфолио (околу 95%) се состои од правни лица, при што овие кредитни изложености зафаќаат само 4,4% од вкупните корпоративни кредити. Стапката на нефункционални кредити во портфолиото составено од реструктурирани кредити на нефинансиски друштва е прилично висока и изнесува 62,8% на 31.12.2019 година (57,3% на 31.12.2018 година).

¹⁹ Кај домаќинствата, овој процент е значително повисок и изнесува 4,5%, додека за нефинансиските друштва изнесува 1,1%.

²⁰ Од 1 јули 2019 година, банките можат да исклучат затекнатата реструктурирана кредитна изложеност од оваа категорија, доколку се поминати две години од датумот на нејзиното последно реструктурирање и доколку сите кредитни изложености на клиентот се класифицирани во категоријата на ризик „А“.

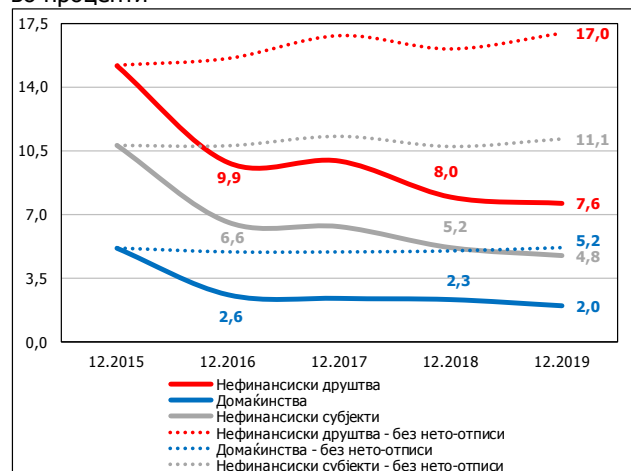
Графикон бр. 15 Годишна промена на нефункционалните кредити по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства) во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 16

Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На линиите со точки е прикажан показателот НПЛ со изземање на ефектот од сите задолжителни нето-отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2019 година.

Квалитетот на кредитното портфолио на банките, мерен преку учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансискиот сектор се подобри за 0,4 процентни поени во 2019 година.

На 31.12.2019 година оваа стапка достигна историски најниско ниво од 4,8%. Имено, од воведувањето на задолжителните отписи (во 2016 година), стапката на нефункционалните кредити е постојано под нивото на нејзиниот 10-годишен подвижен просек. Без ефектот од задолжителните отписи на целосно резервираните нефункционални кредити (почнувајќи од 1.1.2016 година), учеството на „лошите“ кредити во вкупното кредитно портфолио изнесува 11,1% и е повисоко за 0,4 процентни поени во однос на претходната година. На ваков начин утврдено (без ефектот од отписите), оствареното ниво на овој показател малку отстапува од 10-годишниот подвижен просек (10,9%).

Идентично подобрување на соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити (за 0,4 процентни поени), имаше **во портфолиото на нефинансиските друштва**, каде што на 31.12.2019 година, **7,6% од вкупните кредити се нефункционални**²¹. Намалувањето на оваа стапка се должи главно на задолжителните отписи и двојно послабата кредитна поддршка на овој сектор²². Анализирани по одделни дејности, соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити²³ се намали кај трите

²¹ Пониско ниво на овој показател е забележано единствено на крајот на 2008 година, кога изнесуваше 7,5%.

²² Во 2019 година вкупните кредити на нефинансиските друштва се зголемија за 3.948, или за 2,4% наспроти двојно повисокиот раст од 7.239, или 4,7% во претходната година.

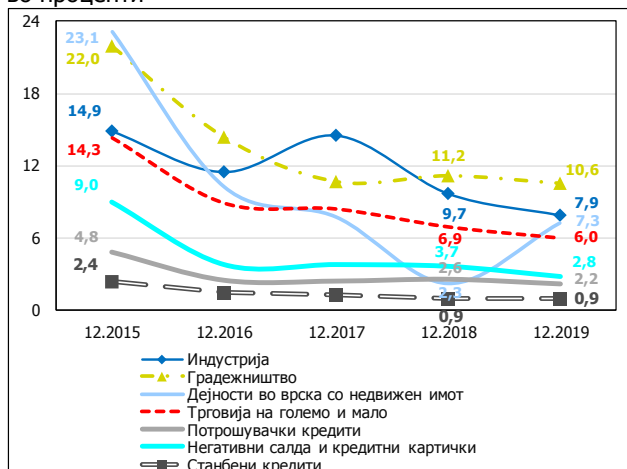
²³ Анализирани од аспект на деталните економски дејности и индустриски гранки, стапката на нефункционалните кредити бележи поизразено нагорно поместување единствено кај „хемиската индустрија“, „транспортот и складирањето“, „дејностите во врска со недвижен имот“, „стручните, научните и техничките дејности“ и „административните и помошните услужни

Графикон бр. 17

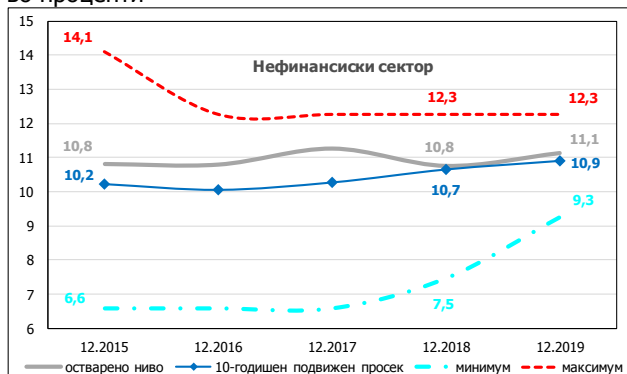
Стапка на нефункционалните кредити по одделни дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 18

Стапка на нефункционалните кредити, 10-годишен подвижен просек и максимално и минимално ниво (без ефектот од нето-отписите)*, по одделни сектори во проценти

најзначајни дејности за домашната економија²⁴, коишто воедно зафаќаат околу 75% од нефункционалното (како и од вкупното) кредитно портфолио на корпоративниот сектор. Намалувањето на овој показател беше особено изразено кај индустријата, каде што стапката на нефункционалните кредити се сведе на 7,9% (од 9,7% на 31.12.2018 година), додека најниско ниво од 6,0% бележи трговската дејност (при пад од 0,9 процентни поени во однос на крајот на 2018 година). Доколку се из земе ефектот од задолжителните отписи²⁵, стапката на нефункционалните кредити изнесува 17,0% и е повисока за 0,9 процентни поени во однос на претходната година²⁶. Стапката на нефункционалните корпоративни кредити без ефектот од сите задолжителни отписи е над 10-годишниот подвижен просек на оваа стапка (14,7%) и во 2019 година бележи зголемување и извесно приближување кон максималната вредност (17,8%).

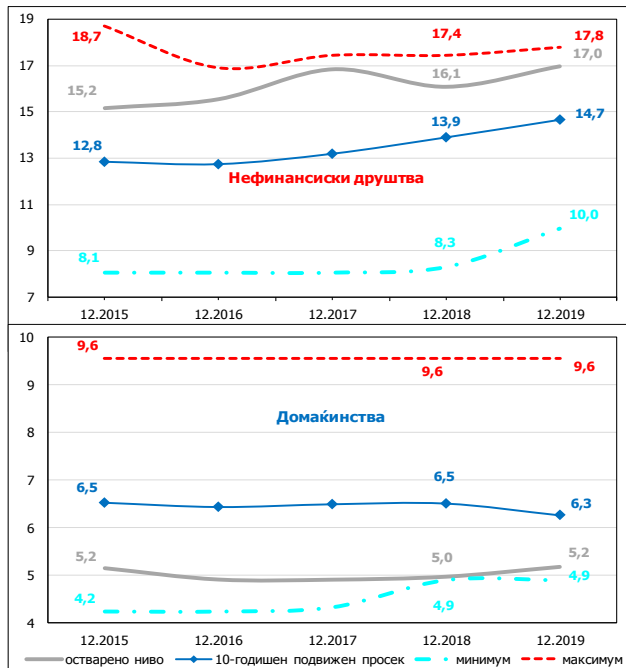
Во кредитното портфолио на домаќинствата, учеството на нефункционалните во вкупните кредити се намали за 0,3 процентни поени, до новото историски најниско ниво од 2,0%. Надолното поместување на стапката на нефункционалните кредити, покрај на задолжителните отписи, се должи и на солидната кредитна поддршка на овој сектор. Без ефектот од отписите, оваа стапка бележи раст од 0,2 процентни поена во однос на претходната година и изнесува 5,2%. Стапката на нефункционалните кредити на домаќинствата (без ефектот од задолжителните отписи) е под нејзиниот

дејности²⁴. Овие дејности зафаќаат само околу 20% и 18% од нефункционалните и вкупните кредити на претпријатијата, соодветно.

²⁴ Трите најзначајни економски дејности се однесуваат на вкупната индустрија, трговската дејност и градежништвото.

²⁵ За последниот месец од 2019 година е земен предвид и износот на наплатени, задолжително отпишани нефункционални кредити, само за тој месец. Претходно, не е расположив таков податок.

²⁶ Учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансиските друштва без ефектот од задолжителните отписи речиси постојано се одржува на ниво од над 16% во последните шест години.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 - 31.12.2019 година. Податокот за декември 2019 година, содржи и наплатени задолжително отпишани кредити во тој месец.

Графикон бр. 19

Структура на нефункционалните кредити на банкарскиот систем, по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

10-годишен подвижен просек и близу до нејзината минимална вредност²⁷.

Кредитите на нефинансиските друштва зафаќаат најголем дел (78,8%) од нефункционалното кредитно портфолио на банките, чие учество дополнително се зголеми во 2019 година (за 0,6 процентни поени).

Близу половина (или 45,4%) од нефункционалното портфолио на банките отпаѓа на две дејности – „индустрија“ и „трговија на големо и мало“, чија застапеност во вкупните нефункционални кредити се намалува поради растот на учеството на градежниот сектор и „транспортот и складирањето“²⁸. Од портфолиото на домаќинствата, потрошувачките кредити имаат највисоко учество во вкупното нефункционално кредитно портфолио на банките (13,2%), но пораст бележи и учеството на станбените кредити (на 3,0%).

Негативните ефекти од евентуалната целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити, односно обемот на неочекувани кредитни загуби по оваа основа имаат релативно ограничено влијание врз солвентната позиција на банкарскиот систем. Имено, нефункционалните кредити се во добар обем покриени со исправка на вредноста (67,7%), и покрај намалувањето во однос на претходната година (кога изнесуваше 76,3%). Главната причина за надолжниот тренд на нивото на резервираност на нефункционалните кредити се задолжителните отписи на нефункционалните кредити за кои е направена целосна исправка на вредноста (100%). Следствено и нерезервирањето на нефункционалните кредити

²⁷ Најниско учество на нефункционалните во вкупните кредити на домаќинствата без ефектот од нето-отписите во висина од 4,9% беше забележано на крајот на 2016 и 2017 година и неколку месечни датуми во текот на овие години. Пред воведувањето на мерката на задолжителните отписи, овој показател беше на пониско ниво од 4,2% на крајот на 2007 година.

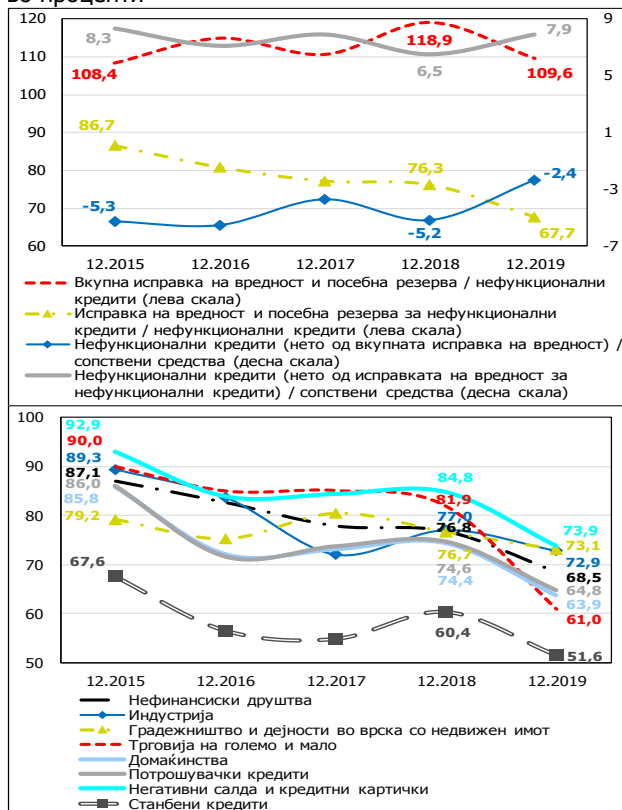
²⁸ Во структурата на вкупните нефункционални кредити учеството на клиентите од градежниот сектор се зголеми на 16,8% (14,5% на 31.12.2018 година), а на „транспортот и складирањето“ на 6,2% (3,7% на 31.12.2018 година).

бележи раст (на 7,9% од сопствените средства на банкарскиот систем наспроти 6,5% на крајот на 2018 година). При претпоставка за негова целосна ненаплатливост, не би била загрозена солвентноста на системот. Покриеноста на нефункционалните кредити со резервации е повисока во кредитното портфолио на нефинансиските друштва (68,5%), а според одделните дејности покриеноста е највисока кај градежниот сектор (73,1%) и „индустријата“ (72,9%). Наспроти тоа, нефункционалните станбени кредити традиционално се најслабо резервирани (51,6%), што е поткрепено со воспоставеното обезбедување за нив.

Графикон бр. 20

Покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредност (горе) и по одделни дејности и кредитни производи (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

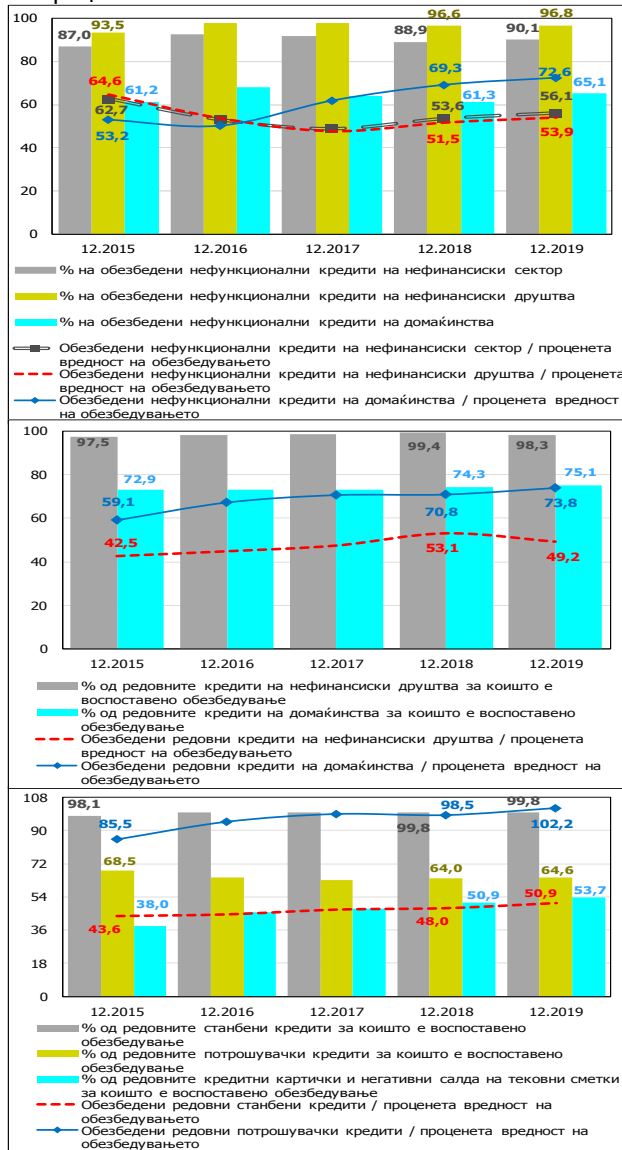
Покрај високата покриеност на нефункционалните кредити со резервации, банките одржуваат и висок процент на обезбеденост на кредитите, којшто е особено изразен кај претпријатијата (за 96,8% од нефункционалните кредити и 98,3% од редовните кредити на претпријатијата е воспоставено обезбедување²⁹). Со примена на релативно поволен сооднос помеѓу висината на кредитот и проценетата вредност на обезбедувањето (којшто изнесува 49,2% за редовните, односно 53,9% за нефункционалните кредити), банките го обезбедуваат повисокиот кредитен ризик од корпоративното кредитирање.

²⁹ Најчесто во форма на опрема, машини, производствени капацитети, деловен и магацински простор и слично.

Графикон бр. 21

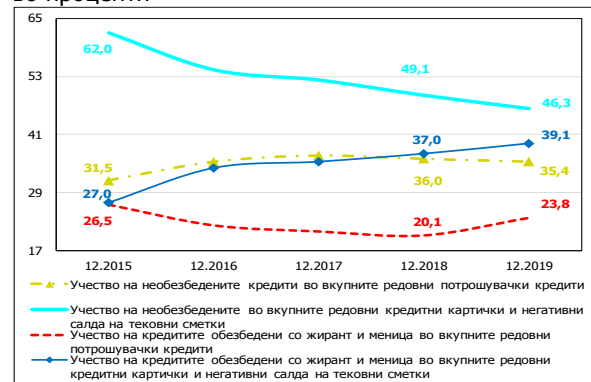
Нефункционални кредити (горе) и редовни кредити (средина и долу) за коишто е воспоставено обезбедување и показател ЛТВ, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 22

Потрошувачки кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, необезбедени и обезбедени само со жирант и меница во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

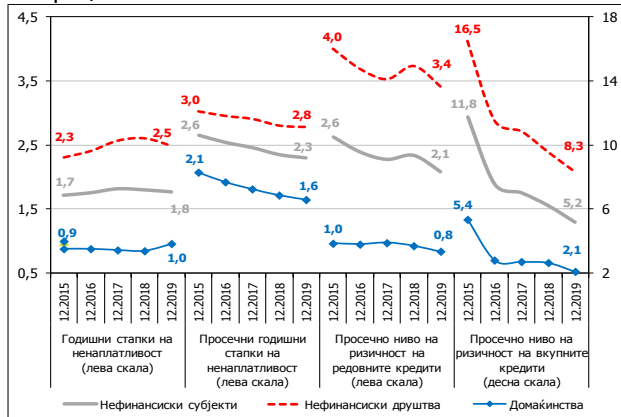
Кај домаќинствата, процентот на обезбеденост на кредитите е помал (75,1% за редовните и 65,1% за нефункционалните кредити), главно поради кредитните картички и негативните салда на тековни сметки и потрошувачките кредити. Имено, за околу половина, односно една третина од кредитните картички и негативните салда на тековни сметки и потрошувачките кредити, соодветно, нема воспоставено обезбедување³⁰, додека речиси 40% и 23,8% од овие кредити соодветно се обезбедени со жирант и меница. Но, искуството покажува дека жирантот и меницата се добар извор на наплата на побарувањата, а и во добар дел од

³⁰ Банките не пријавуваат износ на обезбедувањето, во случаи кога обезбедувањето е во форма на жирант и/или меница или кокредитобарател, што придонесува за повисока вредност на показателот ЛТВ за домаќинствата. Ова е особено релевантно за кредитите наменети за потрошувачка (вклучително и кредитните картички и негативните салда на тековни сметки), каде што жирант и/или меница е релативно чест вид обезбедување.

Графикон бр. 22

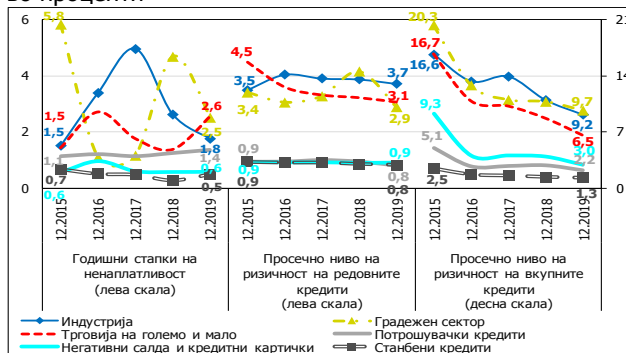
Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризичност на редовните и вкупните кредити, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 23

Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризичност за избрани дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

кредитните договори е содржана т.н. извршна клаузула³¹ којашто им овозможува на банките релативно брза наплата на кредитите со продажба на обезбедувањето.

Годишната стапка на ненаплатливост на редовната кредитна изложеност на нефинансиските друштва и на севкупниот нефинансиски сектор бележи подобрување (намалување), додека оваа стапка е непроменета кај домаќинствата. Понискиот процент на резервираност на редовното кредитно портфолио на домаќинствата се објаснува со понискиот инхерентен ризик поради неговата значителна дисперзираност по поединечни клиенти. Сепак, на крајот на 2019 година, просечната резервираност на редовните кредити на домаќинствата е пониска од остварената стапка на ненаплатливост, што укажува дека е можно потценување на ризиците од ова портфолио од страна на банките. Оттука, потребно е внимателно следење на квалитетот на овој сегмент од кредитното портфолио на банките, особено во делот на потрошувачките кредити³² одобрени на подолги рокови³³ и/или на повисок износ.

Во 2019 година, банките отпишаа 5.031 милион денари, односно 30,2% од вкупните нефункционални кредити на крајот на претходната година. Овој износ на отписи е повисок за околу 40% во споредба со претходната година, што е резултат на воведената обврска за отпис на побарувањата коишто се целосно резервирани подолго од една година, почнувајќи од 1.7.2019 година (претходно, почнувајќи од 1.1.2016 година, обврската за

³¹ Согласно со Законот за извршување и Законот за нотаријат. Народната банка не располага со податок за износот на кредитите во чии договори е содржана ваква клаузула.

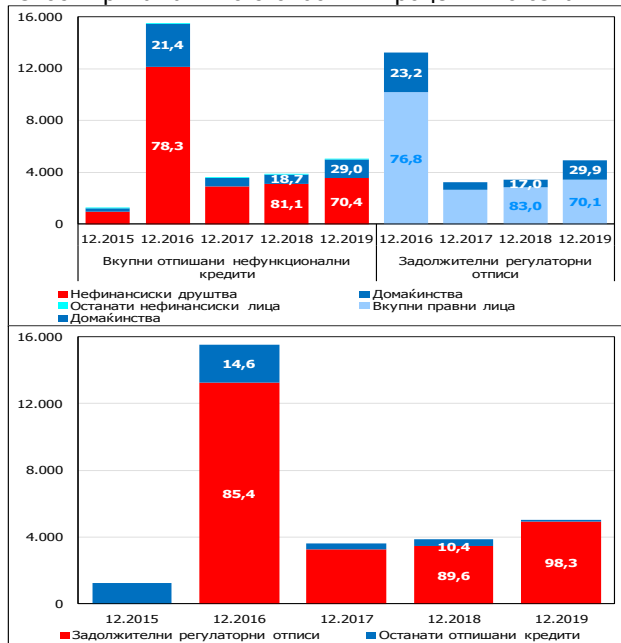
³² Според одделните производи, само кај потрошувачките кредити се издвоени помалку резервации (за 0,5 процентни поени) отколку остварената годишна стапка на ненаплатливост на редовните кредити (но доколку се има предвид резервираноста на вкупните кредити, и редовни и нефункционални, покриеноста со исправка на вредноста е значително над остварените стапки на ненаплата).

³³ Долгите рокови на отплата на потрошувачките кредити може да се сметаат како ризик-фактор, бидејќи вообичаено се поврзуваат со поголема неизвесност (поради подолгиот временски хоризонт) во однос на способноста на домаќинствата за редовно намиравање на достасаните обврски.

Графикон бр. 24

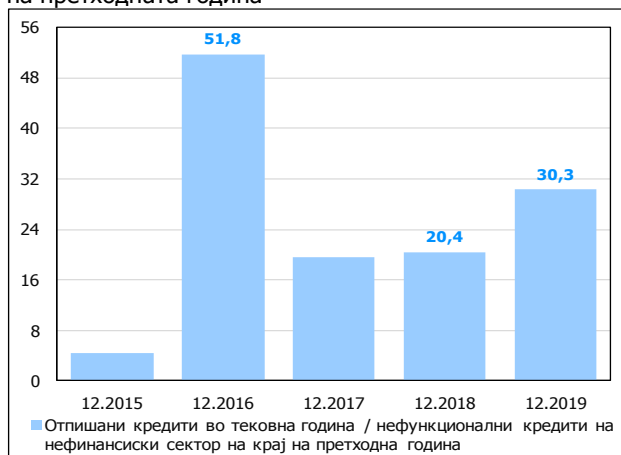
Структура на отпишаните нефункционални побарувања според видот на отпис и според секторот (горе) и видот на отпис (долу) износи прикажани во столбови и проценти во ознаки

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 25

Отпишани нефункционални кредити во проценти од нефункционалните кредити на крајот на претходната година

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

задолжителен отпис се однесуваше на оние нефункционални кредити коишто се целосно резервирани во последните најмалку две години). Од секторски аспект, околу 70% од отпишаните побарувања во изминатата година се однесуваат на нефинансиските друштва. Задолжителниот отпис на нефункционалните кредити ќе продолжи и во наредниот период, со оглед на фактот дека на 31.12.2019 година, 21,2% од нефункционалните кредити се целосно покриени со исправка на вредноста и во следната најмногу една година ќе бидат отпишани, освен доколку во меѓувреме не се наплатат.

1.2 Потенцијални извори на идно остварување на кредитниот ризик

И покрај добриот квалитет и слабото остварување на кредитниот ризик од изложеноста на банките кон домаќинствата, одредени структурни карактеристики и неповолни трендови кај ова кредитно портфолио можат да бидат потенцијални извори на нови нефункционални кредити.

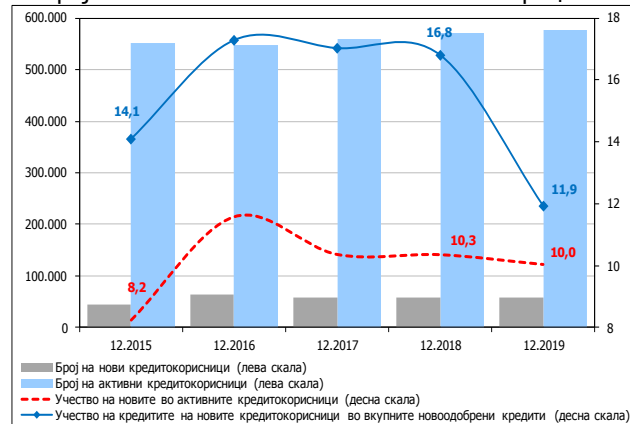
Ова се однесува на малку побрзиот раст на задолженост на домаќинствата, и тоа претежно на подолги рокови³⁴ во кои е понеизвесна кредитоспособноста на клиентите. Сепак, уште од 2016 година, Народната банка вовеле повисоко капитално барање за потрошувачките кредити одобрени на рокови еднакви или подолги од 8 години (пондер на ризичност од 150% наместо 75% или 100%), што овозможи раст на релативно значителен, дополнителен износ на капитал за покривање на ризиците од ова кредитирање (дополнителен ублажувач во висина од 3,6% од вкупните сопствени средства). Од друга страна, показателите за

³⁴ На крајот на 2019 година, долгорочните кредити на домаќинствата учествуваат со 92,0% во вкупните кредити на домаќинствата.

Графикон бр. 26

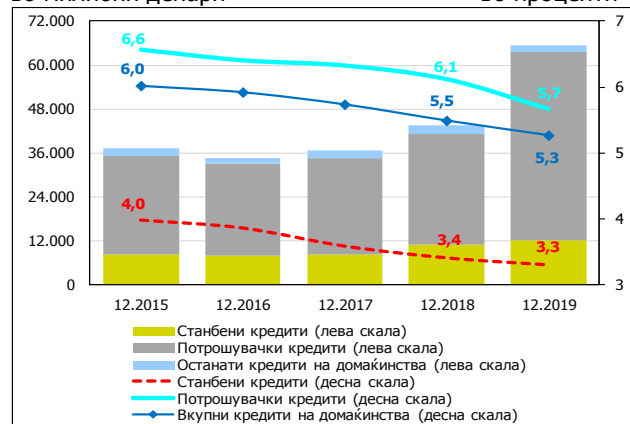
Нови кредитокорисници и учество на кредитите одобрени на овие клиенти во вкупните новоодобрени кредити на секторот „домаќинства“ во број на клиенти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 27

Новоодобрени кредити и висина на каматна стапка на новоодобрените кредити за избрани кредитни производи во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

квалитетот на овие кредити се и натаму на задоволително ниво. Секако, и станбените кредити се одобруваат на релативно долги рокови (92,8% од станбените кредити се одобрени со рокови на отплата еднакви или подолги од 10 години, а речиси 60% од станбените кредити се одобрени на рок еднаков или подолг од 20 години), но овие кредити се карактеризираат со исклучително добар квалитет и ниска стапка на нефункционални кредити.

Најголем дел од новите кредити им се одобруваат на постојни кредитокорисници - домаќинства. Во сегментот на домаќинствата, само 11,9% од новоодобрените кредити³⁵ (16,8% во 2018 година) им се одобрени на нови кредитокорисници³⁶ (во нивната структурата, највисоко е учеството, од 58,4%, на потрошувачките кредити, а на станбените кредити отпаѓа близу една третина од кредитите одобрени на нови клиенти). Имено, во услови на постојано олабавување на кредитните стандарди, вклучително и пониски каматни стапки³⁷, рефинансирањата на кредитите на домаќинствата (пред сè, станбените и потрошувачките кредити) прилично зачестија. Ова упатува на дозодолжување на постојните кредитокорисници, коишто при рефинансирањето, честопати, се задолжуваат со уште поголем износ на кредит. Со цел да се избегне превисока, задолженост на клиентите, особено е значајно банките да имаат поставено доволно прудентни нивоа за висината на показателот за соодносот меѓу вкупните месечни отплати на долгот на клиентите и нивните месечни доходи (коишто тековно се поставени на ниво од 55-60%).

³⁵ Учеството на кредитите одобрени на нови кредитокорисници во 2019 година е на повисоко ниво во портфолиото на станбени кредити и изнесува 20,4%, додека застапеноста на кредитите на нови кредитокорисници кај потрошувачките кредити изнесува 8,9%.

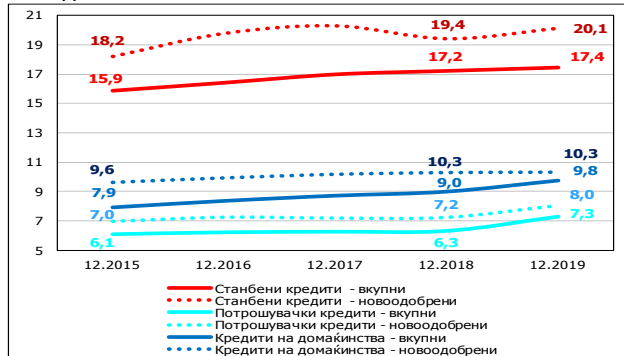
³⁶ Како нови се сметаат кредитокорисниците коишто се задолжени кај банките на крајот на анализираниот период, а не биле кредитокорисници една година претходно.

³⁷ Во 2019 година, каматната стапка на новоодобрените станбени, потрошувачки и вкупни кредити на домаќинствата се сведе на 3,3%, 5,7% и 5,3% соодветно, наспроти повисокиот нивоа на крајот на 2018 година (од 3,4%, 6,1% и 5,5% соодветно).

Графикон бр. 28

Просечна пондерирана рочност на вкупните и новоодобрените кредити за избрани кредитни производи на домаќинствата во години

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 29

Потрошувачки, станбени кредити и кредитни картички, состојба и просечен ануитет во милиони денари во илјади денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: За потребите на оваа анализа, задолжителната месечна отплата врз основа на искористен лимит на кредитна картичка е поставена на 5%, иако не е исклучен фактот одделните банки да имаат пропишано различни лимити за одделни типови кредитни картички.

Месечниот должнички товар на кредитокорисниците – домаќинства бележи раст. Имено, и покрај зголемувањето на просечната пондерирана преостаната рочност на вкупните и на новоодобрените кредити³⁸, месечната обврска по кредитокорисник бележи раст, заради зголемување на долгот по кредитокорисник³⁹. Така, кај потрошувачките кредити, просечниот ануитет се зголеми за 21,0%, или за речиси 1.000 денари, додека кај станбените кредити овој раст изнесува 8,8% или речиси 1.400 денари во изминатиот едногодишен период. Овој раст го надминува растот вкупното потрошувачко кредитно портфолио на банките (кој изнесува 13,7%), што не е и случај кај портфолиото составено од станбени кредити (коишто на годишна основа се зголемија за 13,0%).

Од аспект на структурата на кредитната изложеност кон домаќинствата според нивните месечни примања, во 2019 година се забележува зголемување на учеството на задолженоста на лицата со пониски месечни примања. Имено, 46,7% од вкупната кредитна изложеност на домаќинствата е сконцентрирана кај домаќинствата со нето-плата еднаква или помала од просечната нето-плата за 2019 година. Овој процент е уште повисок кај кредитните картички и негативните салда на тековните сметки (61,5%) и кај потрошувачките кредити (54,6%), додека кај станбените кредити е на значително

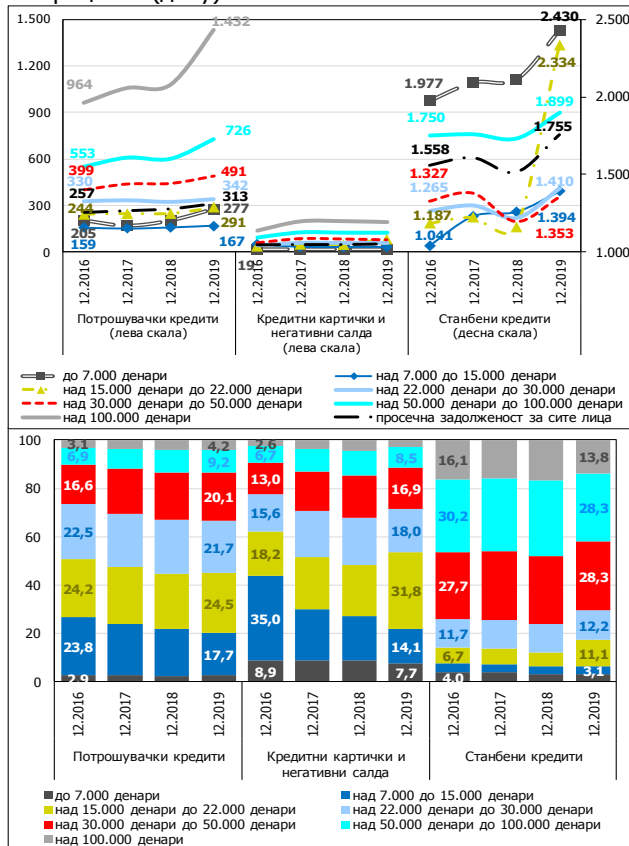
³⁸ Просечната пондерирана преостаната рочност на потрошувачките кредити на крајот на 2019 година се зголеми за 1 година достигнувајќи 7,3 години (6,3 години на 31.12.2018 година), додека кај станбените кредити се зголеми минимално на 17,4 години (наспроти 17,2 години на 31.12.2018 година). Новоодобрените потрошувачки кредити во текот на 2019 се одобрени со рок на отплата од 8 години (7,2 години во 2018 година), додека просечната пондерирана рочност на новите станбени кредити изнесува 20,1 години (19,4 години во 2018 година). Кај кредитното портфолио на домаќинствата, просечната пондерирана рочност изнесува 9,8 години (9,0 години во 2018 година) за вкупните кредити и 10,3 години (идентично како и во 2018 година) само за новоодобрените кредити.

³⁹ Во 2019 година, износот на новоодобрените кредити на домаќинствата се зголеми за 21.999 милиони денари, или 20,6%. Имено, овој раст изнесува 20.773 милиони денари или 68,4%, и 1.443 милиони денари или 13,2% кај потрошувачките и станбените кредити, соодветно.

Графикон бр. 30 Просечна задолженост по домаќинство (горе) и структура на кредитната изложеност (долу) врз основа на потрошувачки, станбени кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, според висината на месечните примања во илјади денари (горе) во проценти (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

пониско ниво (21,7%). Сепак, соодветно со обемот на месечните примања, категоријата кредитокорисници со нетоплата еднаква или под просечната имаат најниска просечна задолженост по лице.

Кредитите одобрени со исклучоци⁴⁰ во однос на стандардните критериуми за одобрување кредити⁴¹ потенцијално може да претставуваат ризик за квалитетот на кредитното портфолио на домаќинствата. Сепак, тековно, учеството на кредитите одобрени со исклучоци е на релативно ниско ниво (5,1% од потрошувачките кредити, 13,0% од станбените кредити и 7,0% од вкупните кредити на домаќинства).

Значајна структурна карактеристика на кредитите на нефинансиските друштва којашто може да има влијание врз остварувањето на ризиците поврзани со ова кредитно портфолио на банките претставува нивото на концентрацијата, од различни аспекти. Имено, околу 80% од вкупните кредити на нефинансиските друштва отпаѓаат на три дејности („индустрија“, „трговија на големо и мало“ и „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“), чии деловни остварувања се особено значајни за степенот на квалитетот на кредитното портфолио на банките. Всушност, токму кај кредитното портфолио составено од клиенти на

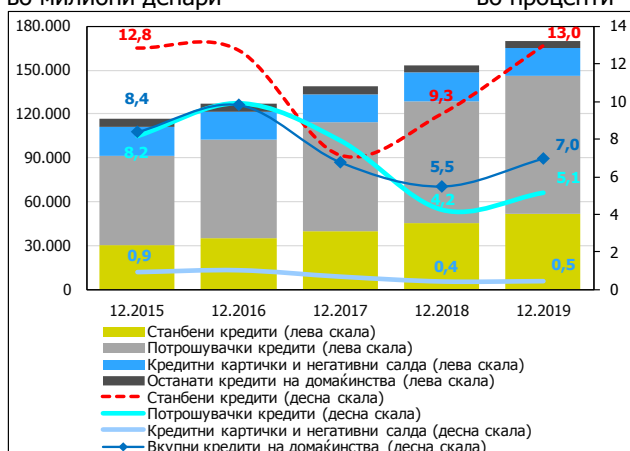
⁴⁰ Според Одлуката за методологијата за управување со кредитниот ризик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 149/18), политиката за управување со кредитниот ризик или другите интерни акти за идентификување, мерење, контрола или намалување и следење на кредитниот ризик (правила, процедури и слично), коишто банката е должна да ги воспостави и да ги примени, треба, меѓу другото, да содржат дефинирање на дозволените исклучоци, постапката за нивно одобрување и дефинирање на прифатливо ниво на кредитна изложеност одобрена со исклучоци за определен период. Исто така, согласно со истата одлука, информативниот систем (системот за известување) на банката треба да обезбеди извештаи за кредитните изложености одобрени врз основа на исклучоците дефинирани во интерните акти на банката.

⁴¹ Исклучоците при одобрувањето на кредитите може да се категоризираат како т.н. „комерцијални исклучоци“ во кои се вбројуваат висината или типот на каматната стапка, рокот на отплата на кредитот, возраста на клиентот при аплицирање и крајниот рок на отплата на кредитот, потребни документи итн. со кои банките си конкурираат меѓу себе и т.н. „ризични исклучоци“ во кои спаѓаат барањето за покриеност на месечната рата на кредитот со месечните примања на кредитокорисниците, соодносот помеѓу износот на кредитот и проценетата вредност на обезбедување, одобрениот износ на кредитот итн.

Графикон бр. 31

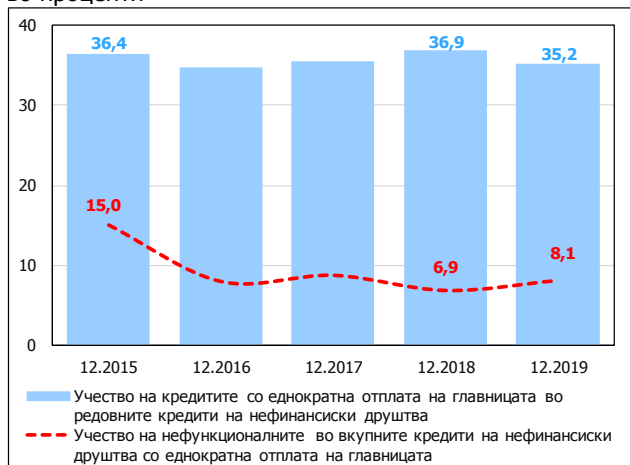
Кредити одобрени со исклучоци и нивна заступеност во портфолиото на избрани кредитни производи на домаќинствата во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 32

Кредити на нефинансиските друштва со еднократна отплата на главница во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

банките од овие дејности⁴² највисоки се нивоата на показателот за учеството на нефункционалните во вкупните кредити, а воедно за нив банките издвоиле и највисок износ на исправка на вредноста, а со тоа и овозможиле највисока покриеност со резервации⁴³. Сепак, кога се извлекува заклучок за нивото на концентрација на кредитите на претпријатијата, од аспект на дејностите кон кои се насочени овие кредити, треба да се има предвид вкупниот обем и структурни карактеристики на нашата економија, коишто, во голема мера, ја условуваат и концентрацијата на кредитното портфолио.

Друга карактеристика на кредитите на нефинансиските друштва којашто треба внимателно да се следи е нивото на **кредитите со еднократна отплата на главницата**. Учеството на овие кредити е релативно високо, иако малку пониско во 2019 година (малку над 35% од редовните кредити на нефинансиските друштва во 2019 година и 36,9% во 2018 година). Нивото на остварување на кредитниот ризик од кредитите со еднократна отплата на главницата бележи влошување во однос на претходната година (од 6,9% на 8,1% на 31.12.2019 година), при што е повисоко во споредба со вкупните кредити на нефинансиските друштва⁴⁴ поради

⁴² И покрај подобрувањето на овој показател за вкупната индустриска дејност за 1,8 процентни поени до нивото од 7,9% и за „преработувачката индустрија“ за 1,6 процентни поени до нивото од 6,3%, учеството на нефункционалните во вкупните кредити е највисоко кај одделни индустриски гранки, и тоа „снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација“ (17,8%), „останата преработувачка индустрија“ (10,6%), но и кај земјоделската дејност (11,7%), „градежништвото“ (10,6%) и „транспортот и складирањето“ (9,6%).

⁴³ Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста е повисока кај градежниот сектор (за речиси 5 процентни поени) и „индустријата“ (за 4,4 процентни поени), но пониска кај трговската дејност (за 7,5 процентни поени) во однос на покриеноста за вкупниот сектор „нефинансиски друштва“.

⁴⁴ Стапката на нефункционални кредити за кредитите со еднократна отплата на главница е на повисоко ниво единствено кај градежниот сектор и изнесува 11,1% наспроти 9,7% за вкупните кредити на клиентите од оваа дејност. Кај „индустријата“

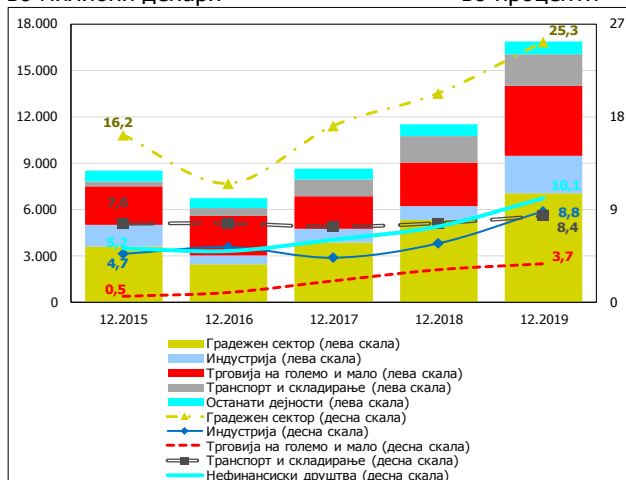

Графикон бр. 33

Кредити на нефинансиските друштва за финансирање проекти и нивното учество во вкупните кредити за избрани економски дејности

во милиони денари

во проценти

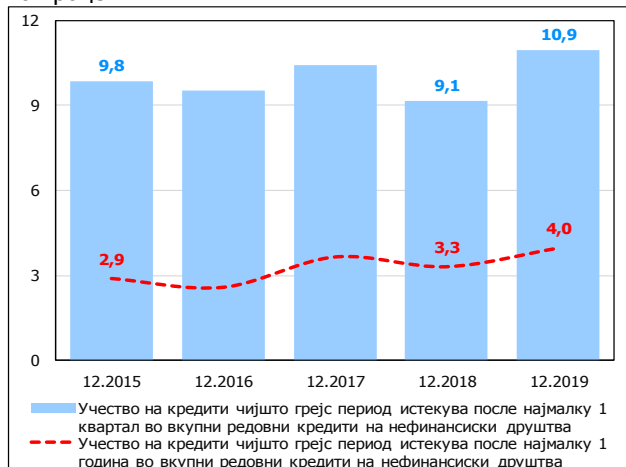

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 34

Кредити на нефинансиските друштва со неистечен грејс-период

во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

влошената кредитоспособност на клиентите од градежниот сектор.

Во 2019 година поголема застапеност бележат **кредитите на нефинансиските друштва одобрени за финансирање проекти** (од 7,4% на 10,1%) при што околу две третини од овие кредити им се одобрени на клиенти од градежниот сектор и трговската дејност. Имено, една четвртина од вкупните кредити на градежниот сектор претставуваат кредити одобрени на клиенти за потребите на финансирање проекти. Вообичаено, структурата и динамиката на отплата на овие кредити е утврдена согласно со проектираните парични текови (приливи и одливи) од проектот којшто се финансира со кредитот. Оттука, остварувањата на овие кредити се условени, во голема мера, од (не)остварувањето на проекциите во врска со паричните текови од проектите што се финансираат, за чиешто утврдување е потребна соодветна експертиза и честопати специфично знаење, со оглед на посебноста и специфичноста на секој одделен проект. Со други зборови, секое неостварување на проектираните парични текови од проектот, во планираниот обем или динамика, многу веројатно, ќе води кон неможност за редовна отплата на одобрениот кредит.

Во 2019 година, учеството на кредитите на нефинансиските друштва со **одобрен грејс-период**⁴⁵, којшто истекува по најмалку еден квартал, во вкупните редовни кредити на претпријатијата е релативно високо и зголемено (од 9,1% на 10,9%), во најголем дел како последица на нивното зголемување кај градежниот сектор и „индустријата“. Одобрувањето грејс-период за кредитите може да се смета како потенцијален ризик-фактор само ако е

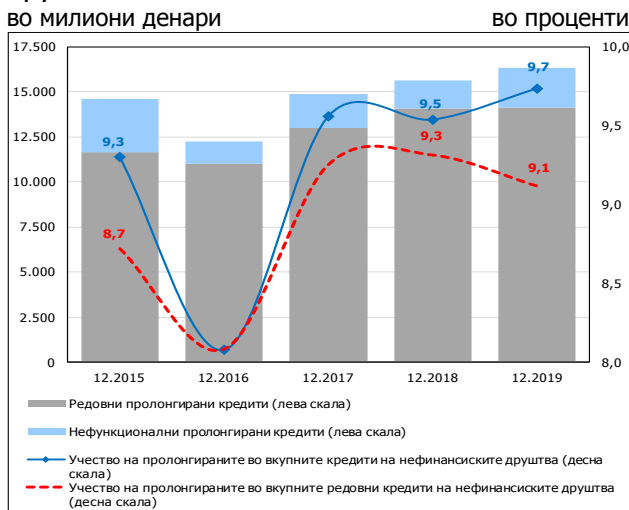
(7,0%) и трговската дејност (5,6%) показателот НПЛ е на пониско ниво во однос на вкупното кредитно портфолио составено од клиенти од овие дејности (7,9% и 6,0%, соодветно).

⁴⁵ Учеството на овие кредити е видно повисоко кај градежниот сектор и изнесува 20,3% на крајот на 2019 година.

определен затоа што во моментот на одобрување на кредитот е неизвесна кредитоспособноста на клиентот. Исто така, одобрувањето релативно долги грејс-периоди (пр. на една година)⁴⁶ може да претставува потенцијален ризик-фактор, затоа што во тој период банката нема непосреден увид дали клиентот би бил уреден во намиравањето на обврските по кредитот или не. Сепак, честопати грејс-периодите се дел од промотивните понуди на нови кредитни производи, со кои банките сакаат да привлечат нови клиенти, а не да ги затскриваат и да ги покриваат тековните финансиски проблеми на клиентите.

Графикон бр. 35
Пролонгирани кредити на нефинансиските друштва
во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На кредитите со пролонгирана рочност⁴⁷ отпаѓаат нешто помалку од 10% од вкупните редовни кредити на нефинансиските друштва. Согласно со регулативата, станува збор за кредити каде што пролонгацијата на рочноста не е направена заради влошена финансиска состојба на клиентот. Сепак, фактот што показателот за нефункционалните кредити кај овој сегмент од портфолиото е повисок, упатува на тоа дека во некои случаи пролонгацијата можеби била направена токму заради финансиски тешкотии на клиентот или, пак, не била воочена отежнатата финансиска состојба.

Изложеноста на банките кон десетте најголеми изложености кон клиенти од нефинансискиот сектор (на секоја банка) учествува со 13,1% во вкупната кредитна изложеност на банкарскиот систем (13,6% на 31.12.2018 година). Овие кредити зафаќаат 80,9% од сопствените средства на банкарскиот систем (од 41,9%

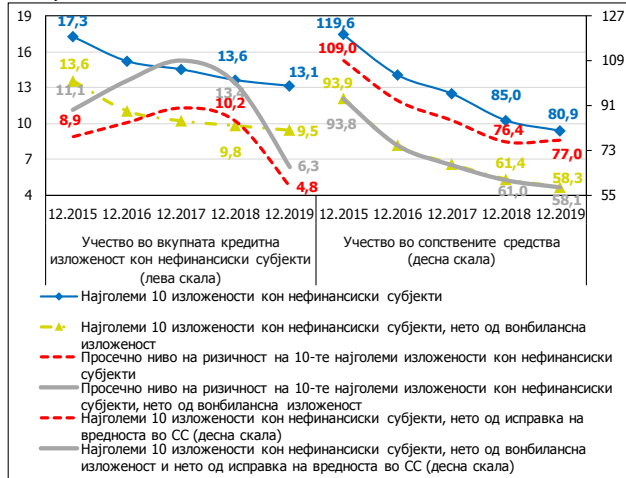
⁴⁶ Согласно регулативата, користењето кредит со грејс-период подолг од 18 месеци е еден од критериумите врз основа на кои банките треба да оценат дали постои неможност за наплата од клиентот.

⁴⁷ Квалитетот на овие кредити, мерен преку учеството на нефункционалните во вкупните пролонгирани кредити (13,4%), е видно послабо во однос на вкупните кредити на нефинансиските друштва и бележи влошување во однос на претходната година (10,0%).

Графикон бр. 36

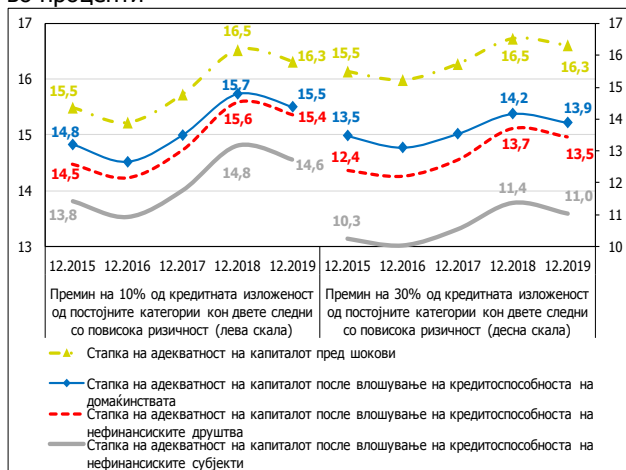
Концентрација на кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 37

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички шокови на одделни сегменти од кредитната изложеност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

до 319,2% по одделна банка⁴⁸). Притоа, во просек, банките ги резервирале овие изложености со 4,8% или двапати помалку во однос на претходната година, што се должи на задолжителните отписи. Доколку десетте најголеми изложености се намалат за вонбилансната изложеност, тогаш овие изложености зафаќаат близу 60% од сопствените средства, а за нив банките обезбедиле повисока покриеност со резервации од 6,3%⁴⁹.

Како потенцијален извор на индиректен кредитен ризик кај двата сегмента од нефинансискиот сектор се истакнуваат и високото (но опаѓачко) учество на кредитите со валутна компонента и на кредитите со променлива и прилагодлива каматна стапка. Анализата од овој аспект е опфатена во деловите за валутниот ризик и за ризикот од промената на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

1.3 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

Резултатите од спроведеното стрес-тестирање ја потврдуваат отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови, но се малку послаби во споредба со претходната година. Ова во најголем дел е условено од пониската адекватност на капиталот на банкарскиот систем пред симулациите. Стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8% при одделните хипотетички шокови, иако по одделни банки се јавува потреба за докапитализација. Под претпоставка за премин на 30% од кредитната изложеност

⁴⁸ При определувањето на најниското и највисокото учество на 10-те најголеми изложености во сопствените средства по одделна банка не е вклучена „Развојната банка на Северна Македонија“ АД Скопје поради малата кредитна изложеност на оваа банка кон нефинансискиот сектор.

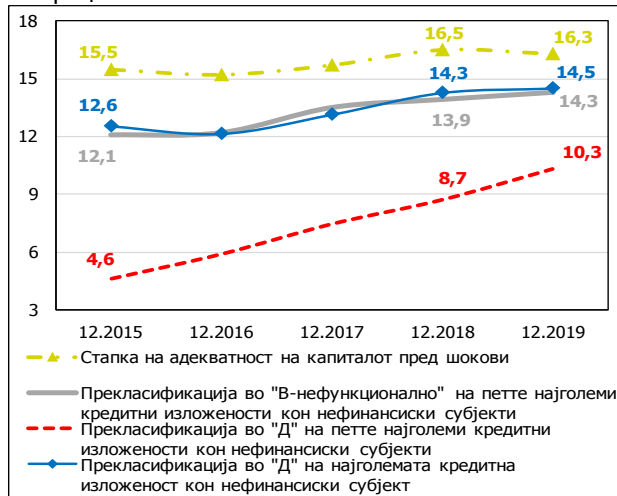
⁴⁹ Исто како и кај вкупните десет најголеми изложености и кај овие изложености без вонбилансната изложеност, покриеноста со резервации е пониска за двапати во однос на крајот на 2018 година.

Графикон бр. 38

Ефекти врз стапката на адекватност на капиталот од прекласификација на најголемите кредитни изложености кон нефинансиските субјекти (вклучително и поврзаните лица) во категорија со повисока ризициност

во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

кон нефинансиските субјекти, од постојната кон следните две категории со повисока ризициност, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува на 11,0% (за 5,3 п.п., во однос на почетното ниво на стапката на адекватност на капиталот, што е речиси идентичен резултат во споредба со претходната година, кога намалувањето во однос на почетното ниво изнесуваше 5,2 п.п.). Според одделните дејности, најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитната изложеност кон оние дејности, каде што концентрацијата на вкупната кредитна изложеност е најголема. Според одделните кредитни производи за домаќинствата, најголемо негативно влијание врз стапката на адекватност на капиталот има изложеноста врз основа на потрошувачките кредити, како најзастапен кредитен производ. Резултатите од стрес-тест симулациите за концентрацијата во кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор покажува дека банките се помалку чувствителни на остварувањето на ризикот од концентрација во ова кредитно портфолио. Имено, подобрувањето на резултатите произлегува од произразеното намалување на нивото на концентрација во кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор⁵⁰, во однос на намалувањето на адекватноста на капиталот пред спроведувањето на симулациите.

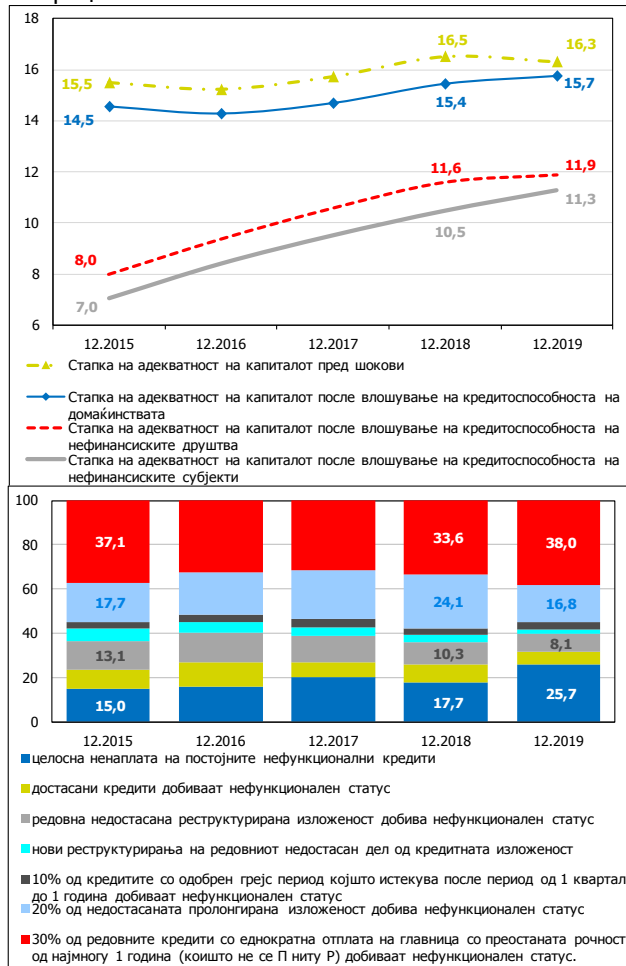
Отпорноста на банкарскиот систем се испитува и преку спроведување екстремна симулација којашто се заснова на комбинација од седум хипотетички шокови на влошување на квалитетот на кредитното портфолио

⁵⁰ Согледано преку пониското учество на петте најголеми кредитни изложености кон нефинансискиот сектор во сопствените средства и вкупната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор од 51,2% и 8,3%, соодветно на крајот на 2019 (наспроти учествата од 54,6% и 8,7%, соодветно на крајот на 2018 година). Дополнително на ова, петте најголеми кредитни изложености кон нефинансискиот сектор забележаа раст од само 1,8%, наспроти позначителното зголемување на сопствените средства за 8,5%.

Графикон бр. 39

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички комбинирани шокови на различни сегменти од кредитната изложеност (горе) и придонес на одделните шокови врз намалувањето на стапката на адекватност на капиталот (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

кон нефинансискиот сектор⁵¹. И при оваа екстремна симулација адекватноста на банкарскиот систем не се намалува под пропишаниот минимум. Имено, по оваа симулација, стапката на адекватност на капиталот се намалува за 5,0 процентни поени, до нивото од 11,3%, што претставува подобар резултат во споредба со крајот на претходната година (10,5%, односно намалување во однос на почетното ниво на адекватност на капиталот од 6,0 процентни поени). Умереното подобрување на резултатите по оваа екстремна симулација, и покрај пониската адекватност на капиталот пред спроведувањето на симулациите, во најголем дел се поврзува со регулаторните отписи извршени во последниот квартал од годината, но и помалата редовна недостасана реструктурирана изложеност на нефинансискиот сектор, како и недостаната пролонгирана изложеност на домаќинствата во споредба со претходната година. Најголем негативен ефект врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитите со еднакратна отплата, коешто придонесува за речиси 40% од вкупното намалување на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок. Покрај тоа, високо е негативното влијание од претпоставената целосна ненаплата на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор (25,7% од вкупниот пад на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок), како и хипотетичко влошување на квалитетот на пролонгираните кредити (на кое отпаѓаат 16,8% од вкупното намалување на стапката на адекватност на капиталот на

⁵¹ Седумте хипотетички шокови се следниве: 1. целосна ненаплата на постојните нефункционални кредити; 2. вкупните достасани кредити добиваат нефункционален статус; 3. вкупната редовна недостасана реструктурирана изложеност добива нефункционален статус; 4. банките спроведуваат нови реструктурирања на редовниот недостасан дел од кредитната изложеност коишто според обемот соодветствуваат со износот на реструктурираните изложености коишто добиле нефункционален статус од претходната точка; 5. 10% од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува по период од еден квартал до една година добиваат нефункционален статус; 6. 20% од недостасаната пролонгирана изложеност добива нефункционален статус; 7. 30% од редовните кредити со еднакратна отплата на главница со преостанатата рочност од најмногу една година (коишто воедно не се пролонгирани, ниту реструктурирани) добиваат нефункционален статус.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2019 година

банкарскиот систем), и покрај намалениот придонес во однос на претходната година.

2. Ликвидносен ризик

Во 2019 година, македонските банки располагаа со солиден обем ликвидни средства, што им овозможи соодветно управување со ликвидносниот ризик, без појава на ликвидносни притисоци. Во услови на солиден раст на депозитната база (во најголема мера, депозити по видување), вкупните ликвидни средства се зголемија и во 2019 година, и тоа значително побрзо во однос на претходната година, остварувајќи најголем релативен и апсолутен раст во последните девет години. Во нивната структура, носител на растот беа, пред сè, зголемените пласмани на банките во расположливи депозити во Народната банка преку ноќ, а значителен придонес имаа и зголемените вложувања на банките во домашни долгорочни државни хартии од вредност (пласманите во домашни државни еврообврзници⁵²). Ваквите движења имаа одраз и врз повеќето показатели за ликвидноста, коишто забележаа зголемување, но и врз составот на средствата и на обврските, според нивната преостаната договорна рочност, каде што, сепак, се забележува продлабочување на јазовите во повеќето рочни сегменти. Потврда за задоволителниот обем на ликвидни средства којшто им овозможува на банките непречено извршување на своите деловни активности се и симулациите за комбинирани ликвидносни шокови, чиешто резултати упатуваат на соодветно управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и задоволителна отпорност на претпоставените екстремни ликвидносни одливи.

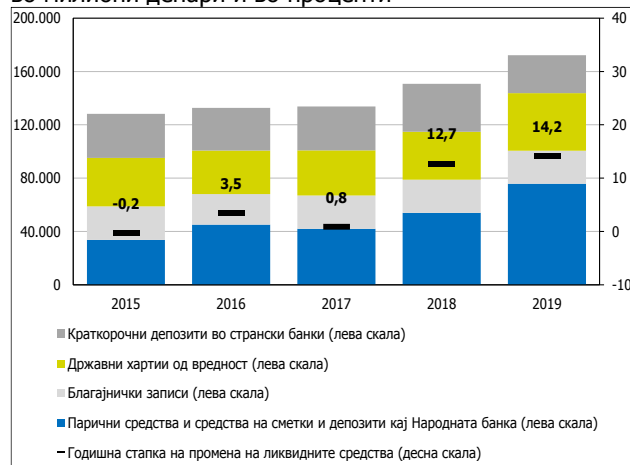
Сепак, со голема извесност може да се очекува дека пандемијата на корона-вирусот во првиот квартал од 2020 година ќе создаде позначителни негативни ефекти врз остварувањата на домашната економија, што соодветно ќе има преносни ефекти и врз ликвидноста на компаниите и населението како најзначајни клиенти на домашните банки. Токму солидната ликвидност на домашните банки, во овие кризни моменти, претставува важен фактор за нивниот капацитет и подготвеност да им излезат во пресрет на потребите на своите клиенти, преку понудата на поповолни услови при реструктурирање на кредитите, вклучително и можност за одложување на нивната наплата за определен временски период.

Народната банка будно ќе го следи работењето на банките, вклучително и нивната ликвидност, особено имајќи предвид дека таа може да биде под влијание на можните промени на страната на активата, предизвикани од очекуваните обемни реструктурирања на кредитните портфолија и главно зголемената неможност на клиентите навремено да ги намируваат своите обврски кон банките. Покрај тоа, кај помал дел од ликвидните инструменти, зависно од сметководствената класификација, можни се надолни корекции на вредноста, имајќи ги предвид турбулентните движења на меѓународните финансиски пазари како последица на здравствената криза. Со внимание ќе се следат и можните промени на страната на пасивата на банките, вклучително и нивната депозитна база, чијашто нестабилност може да се зголеми под влијание на сè поголемата неизвесност предизвикана од оваа криза.

2.1. Динамика и состав на ликвидните средства

Графикон бр. 40
Ликвидни средства, структура и раст
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На крајот од 2019 година, ликвидните средства⁵³ на ниво на банкарскиот систем изнесуваа **172.145 милиони денари** и забележаа **годишен раст (за 21.345 милиони денари или за 14,2%)**, **четврта година по ред**. Во структурата на ликвидните средства, најголем удел во годишниот раст имаа зголемените парични средства и средствата на банките кај Народната банка. Иако значително помал, придонес во растот на ликвидните средства имаа и зголемените пласмани на банките во домашни долгорочни хартии од вредност, пред сè вложувањата во македонски еврообврзници (при истовремен пад на пласманите на банките во државни записи), додека останатите компоненти на ликвидните средства на банките забележаа намалување (краткорочните девизни средства во странски банки) или останаа исти (вложувањата во بلاгајнички записи).

Паричните средства и средствата на банките кај Народната банка (вклучително и بلاгајничките записи), со годишен раст од 21.655 милиони денари, или 27,4%, и натаму се најзастапени во структурата на ликвидните средства на банките, со учество од 58,4% на крајот од 2019 година. Во текот на 2019

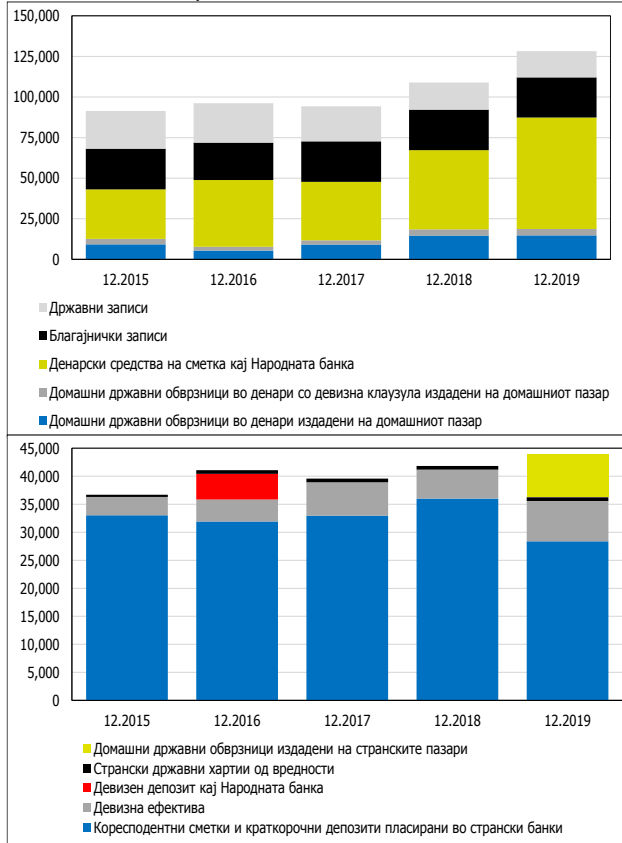
⁵² Согласно со Одлуката за премин во втората фаза на асоцијација меѓу Република Македонија и Европската заедница и нејзините земји членки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 17/19) од 25.1.2019 година, на домашните банки им се овозможи слободно да купуваат и да тргуваат со домашни државни еврообврзници.

⁵³ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположливите депозити кај Народната банка и بلاгајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

Графикон бр. 41

Структура на денарската (горе) и девизната (долу) ликвидна актива во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

година, Народната банка и натаму нуди благајнички записи во непроменет износ (25.000 милиони денари) и фиксно утврдена каматна стапка (којашто во текот на годината беше намалена за 0,25 процентни поени⁵⁴). Со ограничувањето на пласманите во основниот инструмент, а имајќи го предвид растот на денарската ликвидност, Народната банка постојано го поттикнува банкарскиот систем за засилување на финансирањето на приватниот сектор. Сепак, и покрај тоа што вложувањата на банките во благајничките записи беа непроменети во текот на речиси целата 2019 година (освен во последниот

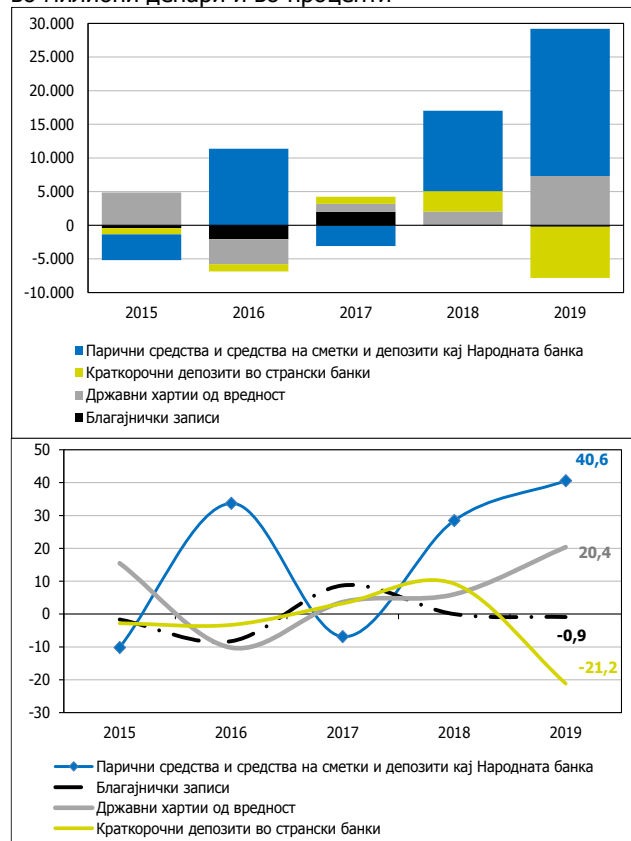
⁵⁴ Во март 2019 година, врз основа на оцената на постојните економски и финансиски услови, како и на постоечките ризици, а во услови на отсуство на притисоци на девизниот пазар од надворешниот сектор и стабилни очекувања на домашните субјекти, при натамошен раст на вкупните депозити и ниска и стабилна стапка на инфлација, Народната банка ја намали основната каматна стапка за 0,25 процентни поени, односно од 2,50% на 2,25%. Во првиот квартал од 2020 година, Народната банка изврши намалување на основната каматна стапка во два наврата: во јануари, кога врз основа на оцената на постојните економски и финансиски услови, како и на присутните ризици, беше оценето дека постои простор за натамошно олабавување на монетарната политика и беше одлучено основната каматна стапка да се намали за 0,25 процентни поени, на 2,00%; и во март, кога во услови на високи девизни резерви и ниски инфлациски движења, а при присутни глобални ризици, вклучително и од ширењето на вирусната инфекција ковид-19 (корона-вирус), во вонредни околности беше донесена одлука за олабавување на монетарната политика со уште едно дополнително намалување на основната каматна стапка за 0,25 процентни поени, на историски најниското ниво од 1,75% (ефективна од 15.4.2020 година).

Графикон бр. 42

Годишна промена на ликвидните средства, по одделни компоненти, апсолутна (горе) и релативна (долу)

во милиони денари и во проценти

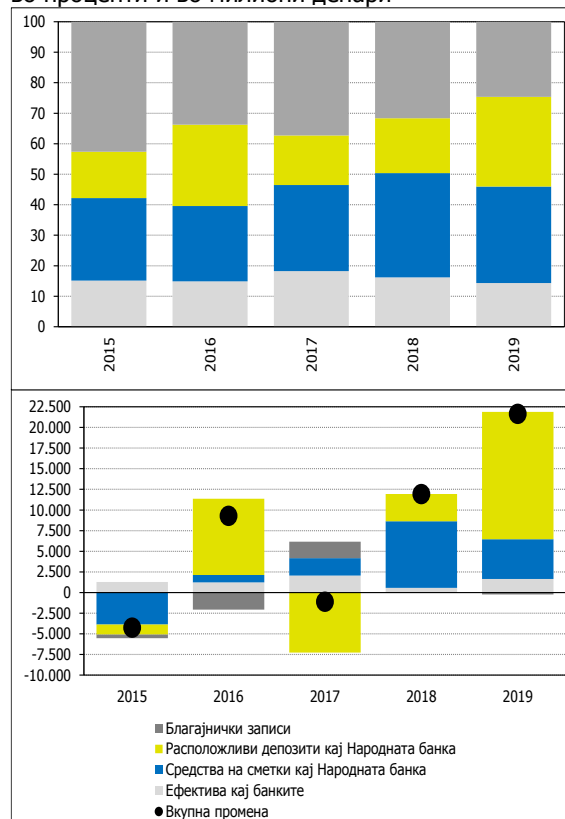

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 43

Парични средства и побарувања на банките од Народната банка, по одделни инструменти, структура (горе) и годишна промена (долу)

во проценти и во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

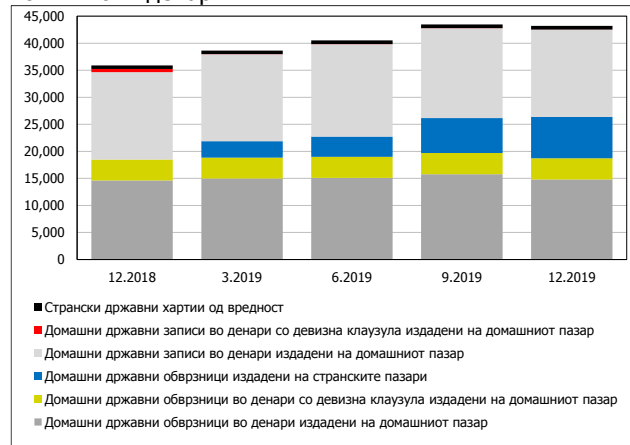
квартал од годината, кога беа незначително намалени), банките пласираа значителен дел од вишокот ликвидни средства во расположливите депозити кај Народната банка, како поволен инструмент за управување со ликвидносните промени. Притоа, најголем раст беше забележан кај пласманите на банките во расположливи депозити во Народната банка преку ноќ⁵⁵, коишто се

⁵⁵ Согласно со Одлуката за расположливите депозити („Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/12, 18/13, 50/13, 166/13 и 35/15), банките можат да пласираат средства во депозити кај Народната банка секој работен ден со рок на достасување од еден работен ден (преку ноќ) и еднаш неделно со рок на достасување од седум дена. Овие депозити се пласираат без можност за делумно или целосно предвремено повлекување. Каматните стапки на овие депозити во текот на 2019 година беа непроменети (од последната промена во март 2018 година) и изнесуваат 0,15% за расположливите депозити преку ноќ и 0,30% за расположливите депозити на седум дена.

Графикон бр. 44

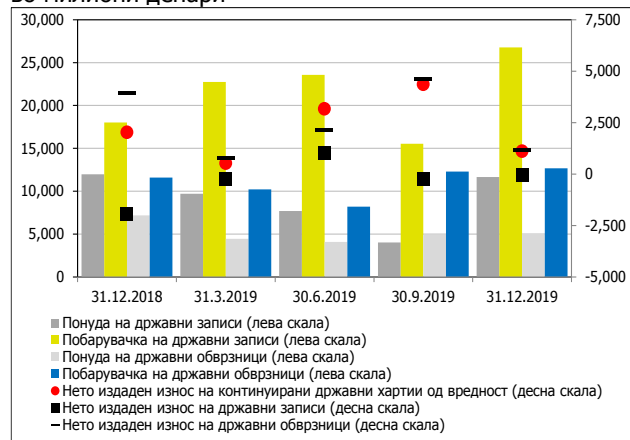
Вложувања на банките во државни хартии од вредност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 45

Нето издаден износ и понуда и побарувачка на државни хартии од вредност на домашниот пазар на континуирани хартии од вредност во милиони денари

Извор: Министерство за финансии и Народната банка.

повеќе од двојно поголеми во споредба со претходната година и коишто условија речиси три четвртини од вкупниот раст на ликвидната актива на банките во 2019 година. Пласираните средства во седумдневните расположливи депозити на Народната банка беа минимални.

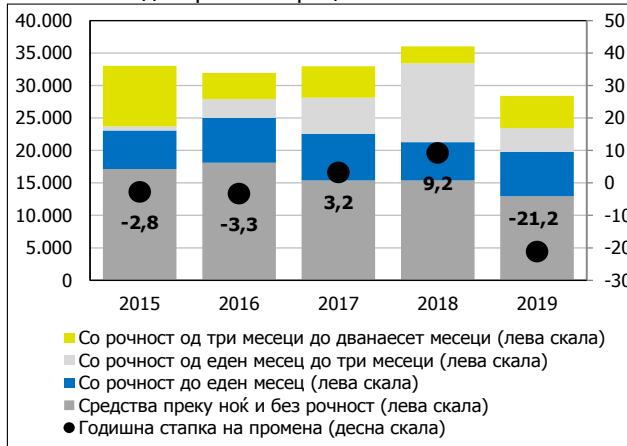
Вложувањата во државни хартии од вредност се значајна опција за банките при оперативното управување со нивната ликвидносна позиција, коишто во текот на 2019 година значително пораснаа. Имено, растот на вложувањата на банките во државни хартии од вредност во 2019 годината достигна 7.308 милиони денари, или 20,4% и речиси во целост беше условен од вложувањата во македонски еврообврзници, коишто во билансите на банките, на 31.12.2019 година, изнесуваат 7.643 милиони денари⁵⁶. Практично, во 2019 година, банките пренасочија еден дел од краткорочните пласмани во странски банки во македонски еврообврзници коишто им овозможуваат остварување повисоки приноси. Од друга страна, годишниот пораст на вложувањата на банките во денарските државни обврзници, како и во државните обврзници со девизна клаузула (издадени на домашниот пазар) беше помал (за 1,1% и 1,0%, соодветно), додека пласманите во странски државни хартии од вредност (обврзници) останаа речиси исти и имаат скромно учество од само 1,5% од вкупното портфолио на државни хартии од вредност на банките. Вложувањата на банките во државни записи забележаа годишен пад (за 561 милион денари или за 3,4%). Во 2019 година, продолжи трендот на намалување на учеството на банките на примарниот пазар на државни хартии од вредност (од 36,1% на 31.12.2018, на 32,6% на крајот на 2019 година), каде што

⁵⁶ Нивното учество во вкупните пласмани во државни хартии од вредност изнесува 17,7%, на 31.12.2019 година.

Графикон бр. 46

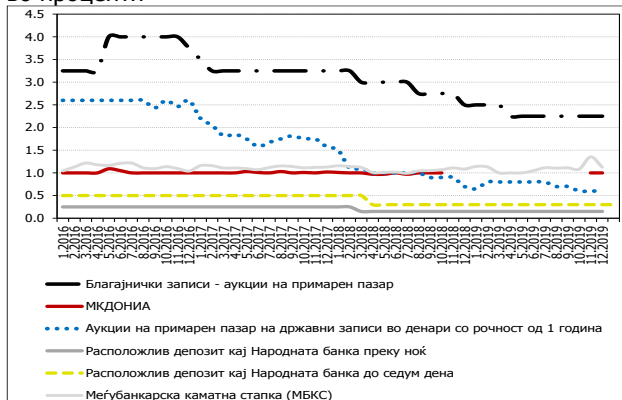
Сметки и краткорочни депозити кај странски банки, структура и раст во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 47

Движење на домашните каматни стапки во проценти

Извор: Народната банка.

Забелешка: Од почетокот на ноември 2018 година заклучно со октомври 2019 година, со оглед на помалиот број на референтни банки коишто учествуваат во пресметката на СКИБОР и МКДОНИА и при висока денарска ликвидност, на меѓубанкарскиот пазар на необезбедени депозити не се извршени трансакции за пресметка на МКДОНИА.

вкупниот нето издаден износ⁵⁷ на државни хартии од вредност се зголеми за 9.145,3 милиони денари.

Краткорочните средства пласирани во странски банки и натаму го претставуваат главниот дел од девизната компонента на ликвидните средства⁵⁸ на банките (64,7%)⁵⁹ и покрај тоа што овие средства на годишна основа значително се намалија. На крајот на 2019 година, краткорочните средства вложени кај странските банки, во споредба со претходната година се помали за 7.618 милиони денари, или за 21,2%, и со учество од 16,5% (23,9% на 31.12.2018 година), и натаму се значајна компонента од ликвидната актива за потребите на управувањето со ликвидносниот и валутниот ризик. Најголемиот дел од краткорочните средства кај странски банки се пласирани преку ноќ, односно се наоѓаат на кореспондентните сметки на домашните банки во странство, и покрај тоа што на годишна основа бележат извесно намалување.

Еден од клучните мотиви на банките за насочување на своите ликвидни средства во финансиски инструменти е приносот којшто го нудат одделните инструменти, што првенствено зависи од движењата на основните каматни стапки. Во текот на 2019 година, каматните стапки на домашниот меѓубанкарскиот пазар на депозити беа речиси непроменети. Меѓубанкарската каматна стапка на пазарот на депозити и натаму е стабилна,

⁵⁷ Нето издадениот износ на државни хартии од вредност се добива како разлика меѓу остварениот износ на аукциите на државни хартии од вредност за определен временски период и износот на државни хартии од вредност што достасува во истиот временски период.

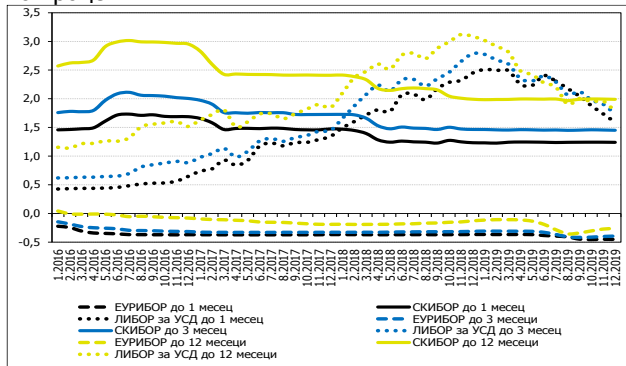
⁵⁸ Девизните ликвидни средства ги сочинуваат краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на кореспондентните сметки, вложувањата во странски државни хартии од вредност и домашни државни еврообврзници издадени на странските пазари, девизната ефектива, девизната сметка кај Народната банка и пласманите во девизни депозити кај Народната банка.

⁵⁹ За споредба, на крајот на 2018 година, учеството на овие средства во вкупната девизна ликвидна актива изнесуваше 86,1%.

Графикон бр. 48

Движење на основните меѓубанкарски каматни стапки СКИБОР, ЕУРИБОР и ЛИБОР за САД-долар во проценти

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за Еурибор и интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

а позначителни промени не беа забележани ниту кај индикативните каматни стапки за меѓубанкарско тргување со депозити (СКИБОР⁶⁰). Меѓубанкарската каматна стапка од сите трансакции (МБКС⁶¹) во просек за годината изнесуваше 1,1% и се задржа на ниско и стабилно ниво.

Монетарната политика во развиените земји беше стимулативна. Имено, во текот на 2019 година, ЕЦБ изврши олабавување на монетарната политика, со тоа што на состанокот во септември ја намали каматната стапка на депозитите преку ноќ коишто банките може да ги пласираат во евро системот, од -0,4% на -0,5%⁶². Така, негативните вредности на каматните стапки на меѓубанкарските пазари во еврозоната (ЕУРИБОР) во последните неколку месеци од годината се продлабочија, а надолно придвижување беше забележано и кај нивото на меѓународните меѓубанкарски стапки во американски долари (ЛИБОР). Имено, по подолг период на нормализација на каматната стапка, ФЕД за првпат во јули 2019 година донесе одлука за намалување на целната каматна стапка (за 25 базични поени), а стимулативната поставеност на монетарната политика ја задржа и во втората половина од годината, кога во уште два наврата ја намали каматната стапка за по 25 базични поени (во

⁶⁰ СКИБОР (Skopje Interbank Offered Rate) е референтна каматна стапка на пазарот на пари во денари и претставува меѓубанкарска каматна стапка по која една референтна банка е подготвена да продаде денарска ликвидност на друга референтна банка. Согласно со Правилата за избор и обврски на референтните банки коишто поставуваат котации на каматните стапки за пресметка на СКИБОР и за процесот на пресметување на СКИБОР, усвоени на 22 август 2018 година од страна на Македонската банкарска асоцијација, а коишто започнаа да се применуваат од 1 октомври 2018 година, референтните банки се должни да котираат каматни стапки за: една недела, еден месец, три месеци, шест месеци и дванаесет месеци.

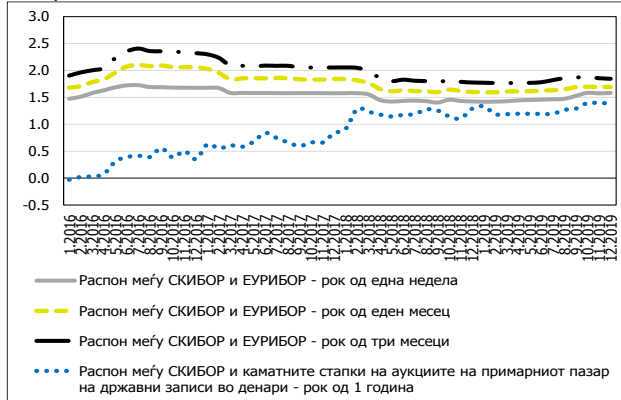
⁶¹ МБКС е меѓубанкарска каматна стапка за тргување на меѓубанкарскиот пазар на депозити.

⁶² Останатите основни каматни стапки на ЕЦБ (каматната стапка на основните операции за рефинансирање и на кредитот преку ноќ) се задржаа на истото ниво (од 0% и 0,25%, соодветно). До моментот на пишување на овој извештај, единствената промена којашто ЕЦБ ја направи во поглед на каматните стапки се однесува на намалување на каматната стапка кај програмата на долгорочни операции за рефинансирање, во периодот од јуни 2020 година до јуни 2021 година, со тоа што каматната стапка ќе биде за 25 базични поени пониска од нивото на референтната каматна стапка за операциите за рефинансирање, односно од депозитната стапка, но во никој случај не повисока од -0,75%. Ова намалување е дел од пакетот мерки за поддршка на економијата и ублажување на потенцијалните неповолни ефекти предизвикани од појавата на новата вирусна инфекција (корона-вирус), коишто ЕЦБ ги донесе на состанокот одржан на 12.3.2020 година.

Графикон бр. 49

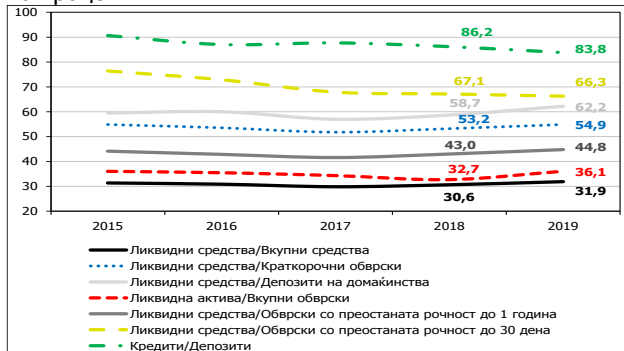
Движење на распонот на СКИБОР во однос на ЕУРИБОР, за избрани рочности во процентни поени

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за Еурибор и интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

Графикон бр. 50

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

септември 2019 година, сведувајќи ја на интервал од 1,75% до 2%, и во октомври 2019 година, сведувајќи ја на интервал од 1,50% до 1,75%⁶³). Во март 2020 година, под влијание на глобалната здравствена криза, голем број централни банки во светот пристапија кон агресивно олабавување на монетарната политика, проследено со масивни, или дури и неограничени, програми за откуп на различни видови финансиски инструменти.

2.2. Показатели за ликвидноста

Во 2019 година, во услови на забрзан раст на ликвидните средства на македонскиот банкарски систем, показателите за нивната ликвидност⁶⁴ забележаа подобрување, коешто иако беше умерено, овозможи надминување на нивото коешто одговара на десетгодишниот просек. Релативно стабилното учество на ликвидните средства во вкупната актива (коешто се задржа на ниво од близу една третина) и задоволителната покриеност на краткорочните обврски и депозитите од домаќинства со ликвидните средства (којашто се задржа на нивото од околу 50% и 60%, соодветно)⁶⁵ се показател дека банките управуваат со ликвидносниот ризик на соодветен начин, одржувајќи стабилна и солидна ликвидносна позиција којашто обезбедува

⁶³ Кратење на целната каматна стапка, од дополнителни 0,50 б.п. (сведувајќи ја на интервал од 1,00% до 1,25%) и дополнителен 1,00 б.п. (сведувајќи ја на интервал од 0,00% до 0,25%) беше направено на двата вонредни состанока одржани во март 2020 година, како последица на новонастанатата ситуација со брзото глобално ширење на вирусната инфекција ковид-19 (корона-вирус).

⁶⁴ При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

⁶⁵ По одделни банки, на 31.12.2019 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 18,6% и 47,7%, со медијана од 27,2% (декември 2018 година: помеѓу 20,3% и 49,6%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 41,2% и 90,4%, со медијана од 54,3% (декември 2018: помеѓу 40,2% и 82,5%), а покриеноста на обврските со преостаната договорна рочност до 30 дена меѓу 48,3% и 114,2%, со медијана од 64,9% (декември 2018: помеѓу 47,4% и 135,9%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

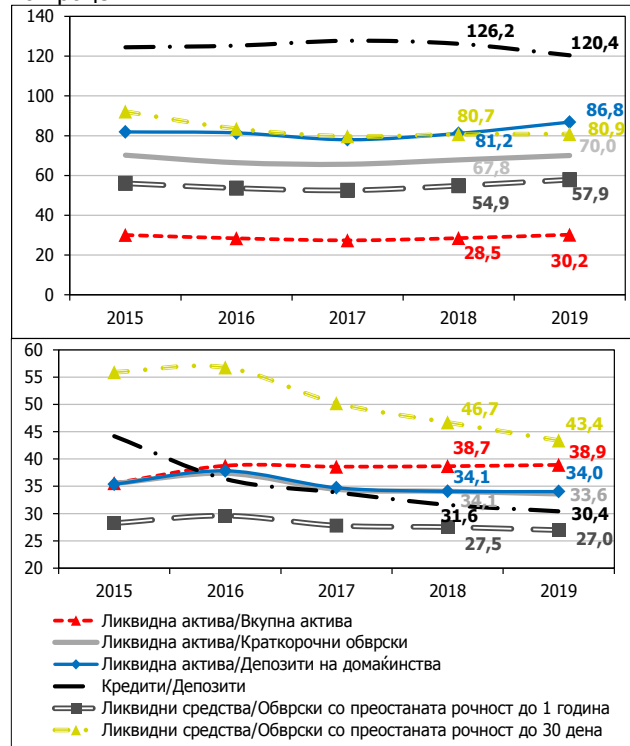

Графикон бр. 51

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (горе) и девизи (долу)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

непречено оперативно работење. Соодносот меѓу кредитите и депозитите на ниво на банкарскиот систем е сè уште под 100%, што исто така упатува на прифатливи рамки на ликвидносен ризик на кој се изложени банките и стабилно управување со ликвидноста од нивна страна.

Од аспект на валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските, подобрувањето е присутно главно кај показателите за денарската ликвидност⁶⁶, со оглед на тоа дека ликвидните средства во денари беа главниот двигател на годишниот раст на ликвидните средства во текот на 2019 година. Од друга страна, поголемиот дел од показателите за девизната ликвидност забележаа мало влошување. Воедно, показателите за денарската ликвидност и натаму се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, што се должи на повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките. Пониското ниво на показателите за девизната ликвидност се „ублажува“ со можноста којашто ја имаат банките, преку интервенциите на Народната банка на девизниот пазар, во секое време да ги обезбедат потребните девизни ликвидни средства.

Регулаторните стапки за ликвидноста на банкарскиот систем, претставени како сооднос меѓу средствата и обврските коишто достасуваат во следните 30 дена и 180 дена и на крајот од 2019 година се над пропишаниот минимум од 1, со што се потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем, којшто им овозможува на банките непречено да ги извршуваат обврските.

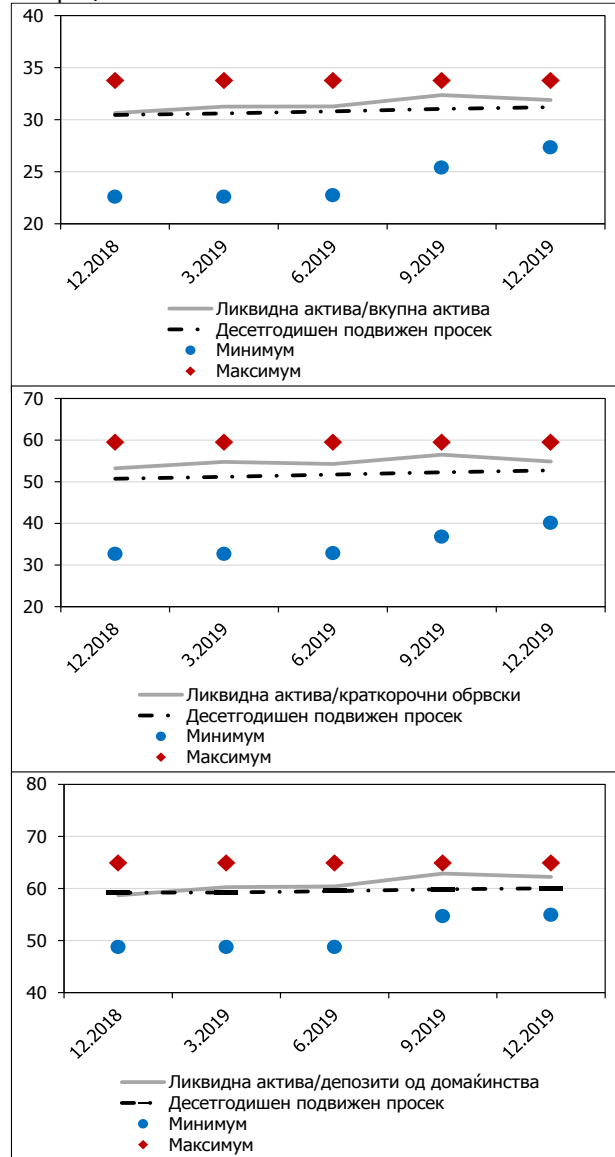
⁶⁶ Побарувањата и обврските со валутна клаузула се сметаат како денарски, бидејќи нивниот паричен тек е во денари.

Графикон бр. 52

Ликвидна актива/вкупна актива (горе),
ликвидна актива/краткорочни обврски
(средина) и ликвидна актива/депозити на
домаќинства (долу)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.3. Рочна структура на средствата и обврските

Во 2019 година, промените во структурата на средствата и обврските според нивната преостаната рочност придонесуваа за зголемување на учествата на средствата и обврските со пократка договорна рочност (до еден месец), што соодветствуваше со порастот на паричните средства и средствата на сметки и депозити кај Народната банка (на страната на средствата), односно на посланата склоност кај депонентите за чување депозити на пократки рокови (на страната на обврските)⁶⁷.

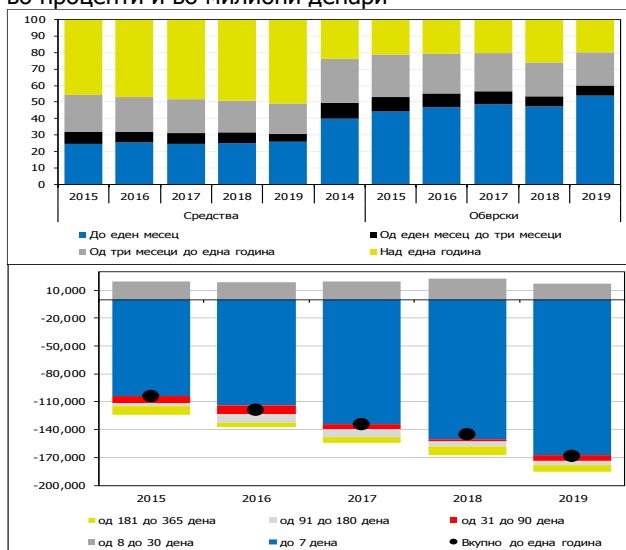
Рочната неусогласеност меѓу средствата и обврските на банките е значителна, а во 2019 година дополнително се продлабочи. Притоа, најголема неусогласеност меѓу средствата и обврските на банките според нивната договорна преостаната рочност и понатаму има кај рочниот сегмент до седум дена, што вообичаено произлегува од вклучувањето на обврските на банките по видување и без утврдена рочност (вклучително и трансакциските сметки) во овој рочен сегмент. Вообичаено, позитивен јаз во договорната преостаната рочност на средствата и обврските се забележува единствено во рочниот сегмент од 8 дена до еден месец, главно поради фактот што вложувањата на банките во благајничките записи на Народната банка се класифицирани во овој рочен сегмент.

Оттука, и соодносот меѓу збирната негативна разлика на средствата и обврските според нивната договорна

⁶⁷ Во 2019 година, растот на депозитниот потенцијал на банкарскиот систем во најголем дел произлезе од порастот на депозитите по видување.

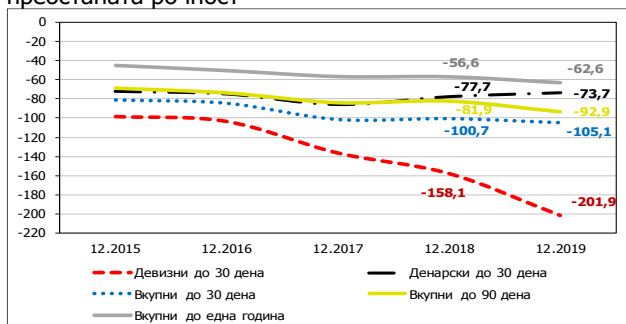

Графикон бр. 53 Состав на средствата и обврските на банките според договорната преостаната рочност (горе) и на јазот меѓу средствата и обврските, со договорна преостаната рочност до една година (долу) во проценти и во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 54 Релативно значење на разликата меѓу средствата и обврските, според договорната преостаната рочност процент од средствата со истата договорна преостаната рочност

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

преостаната рочност и вкупните средствата со истата преостаната рочност, се продлабочи во 2019 година, во споредба со крајот на 2018 година. Ваквото движење особено беше изразено кај средствата и обврските со девизна компонента, што произлегува од прифатениот деловен модел на домашните банки, којшто се заснова, помеѓу другото, и врз валутната и рочната трансформација на девизните депозити на домашните нефинансиски субјекти.

2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

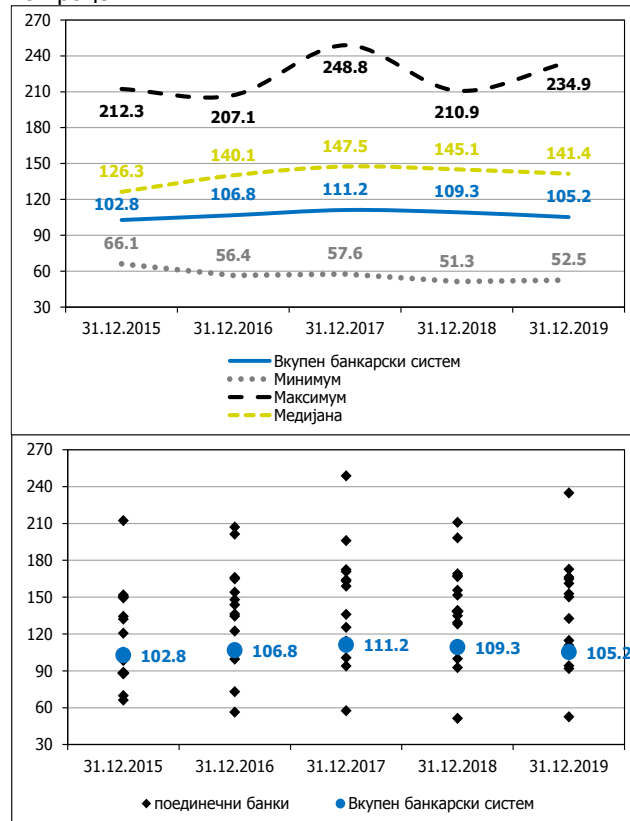
Резултатите од симулациите за ликвидносните шокови спроведени со состојба на 31 декември 2019 година упатуваат на стабилна ликвидносна позиција на македонскиот банкарски систем. Отпорноста на македонскиот банкарски систем на ликвидносни шокови се потврдува преку резултатите од сите поединечни симулации на ликвидносните шокови, а целосно искористување (105,2% на 31.12.2019 година) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа комбинирани одливи⁶⁸ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните средства дополнително се проширува и со

⁶⁸ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на дваесетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, согласно со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, којшто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е изземена „Развојната банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

Графикон бр. 55

Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови), вкупен банкарски систем (горе) и по поединечна банка (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

други финансиски инструменти⁶⁹ во сопственост на банките, за кои се цени дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства. Во таков случај, банкарскиот систем би располагал со доволно ликвидни средства и би му останал на располагање одреден износ ликвидни средства.

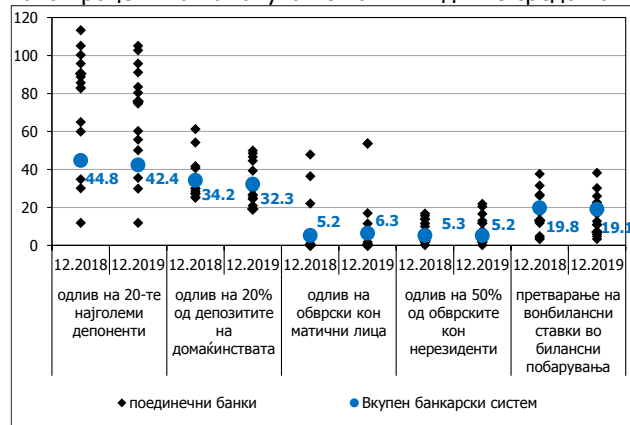
При примена на поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат македонските банки овозможува намирување на сите претпоставени екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при одлив на депозитите на дваесетте најголеми депоненти, но значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Спротивно на тоа, кај симулацијата на остварувањето на репутацискиот ризик и губењето на довербата на населението во банките претставена преку одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има значително поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на депозитите за финансирањето на активностите на банките. Оттука, одржливоста на ликвидносната позиција на банките, како и потенцијалниот раст на нивните активности се во директна зависност од случувањата и настапот на банките на депозитниот пазар и одржувањето на довербата на домашните депоненти во македонските банки. При претпоставена конверзија на определени вонбилансни обврски на банките во билансни

⁶⁹ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

Графикон бр. 56

Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок, по банка како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

побарувања⁷⁰, банките би потрошиле околу 20% од своите ликвидни средства, што иако е помалку во споредба со симулациите за одлив на депозити⁷¹, сепак може да се смета за значајно. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките предизвикува скромно влијание на шоките поврзани со нив, врз вкупниот резултат од оваа симулација.

⁷⁰ Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

⁷¹ При симулацијата за одлив на депозитите од 20-те најголеми депоненти, ликвидните средства на банкарскиот систем се намалуваат за 42,4%, додека при претпоставен одлив на 20% од депозитите на домаќинства, ликвидните средства се намалуваат за 32,3%.

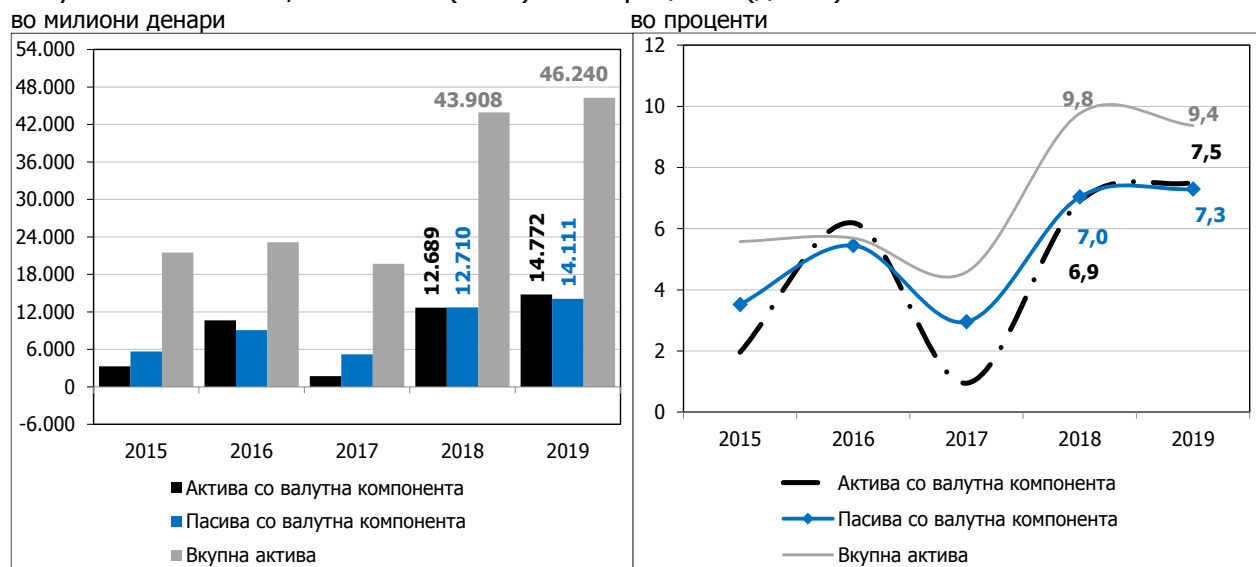

3. Валутен ризик

Во 2019 година, директната и индиректната изложеност на банките на валутен ризик забележа раст. Зголемената директна изложеност на валутен ризик се согледува преку зголемениот сооднос на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и сопствените средства на банките, вклучително и преку зголемениот сооднос на отворената девизна позиција и сопствените средства. Исто така, растот на учеството на кредитите со валутна компонента во вкупното кредитно портфолио на банкарскиот систем е показател за зголемената изложеност на банките на индиректниот кредитен ризик. Еврото е најзастапената валута во валутната структура на билансите на банките, што во услови на де факто фиксен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото, придонесува за одржување ниска веројатност за остварување на директната и индиректната изложеност на банките на валутниот ризик. На 31.12.2019 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства.

Графикон бр. 57

Годишна промена на вкупната актива, активата со валутна компонента и пасивата со валутна компонента, во износи (лево) и во проценти (десно)*

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Активата со валутна компонента е намалена за исправката на вредноста за побарувањата коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“, согласно со Одлуката за управување со валутниот ризик. РБСМ АД Скопје не е вклучена во анализата.

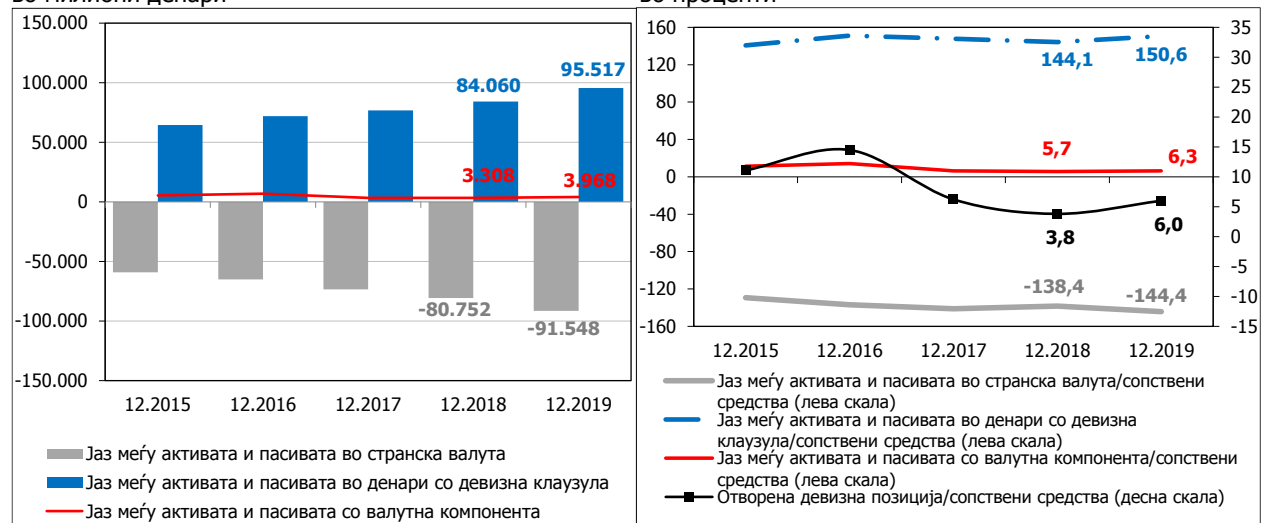
Во 2019 година, позитивниот јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента се зголеми за 661 милион денари (или за 20%), наспроти намалувањето од 21 милион денари (или за -0,6%) во 2018 година. Годишниот раст на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента произлегува од повисокиот годишен раст, од 14.772 милиони денари, или за 7,5%, на активата со валутна компонента⁷², во споредба со зголемувањето, од 14.111 милиони денари, или за 7,3%, на пасивата со валутна компонента⁷³. На 31.12.2019 година, учеството на јазот меѓу активата

и пасивата со валутна компонента во сопствените средства на банките достигна 6,3%, наспроти 5,7%, на крајот на 2018 година. Од друга страна, соодносот меѓу отворената девизна позиција⁷⁴ и сопствените средства изнесува 6% и е под пресметаниот десетгодишен просек, од 10,7%, за овој показател. Банките го покриваат негативниот јаз во странска валута (којшто најмногу произлегува од девизните депозити) со позитивниот јаз на позициите со валутна клаузула (главно пласираните денарски кредити со девизна клаузула). Според секторот, банките одржуваат долга девизна позиција во работењето со нефинансиските друштва, а кратка девизна позиција со домаќинствата.

Графикон бр. 58

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁷² Годишниот раст на активата со валутна компонента е најмногу резултат на растот на кредитите во денари со девизна клаузула (од 10.509 милиони денари) и направените пласмани, од страна на банките, во домашни еврообврзници (издадени на странските пазари), во износ од 7.643 милиони денари (според нето сметководствената вредност). Наспроти тоа, пласираните депозити во странска валута забележаа годишен пад, од 5.721 милион денари. Повеќе детали може да се најдат во делот „Активности на банките“, којшто е составен дел на овој извештај.

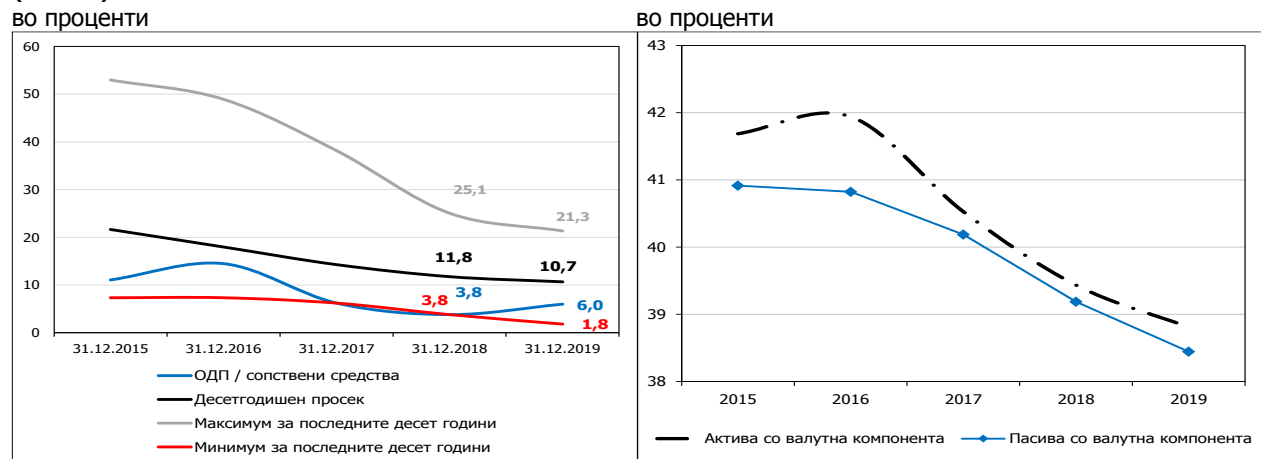
⁷³ Годишното зголемување на пасивата со валутна компонента произлегува, најмногу од растот на депозитите во странска валута од нефинансиски субјекти (за 8.203 милиони денари), орочените депозити во странска валута од нерезиденти – финансиски институции (2.812 милиони денари), како и обврските по кредити во странска валута кон нерезиденти – финансиски институции (2.231 милион денари). Повеќе детали може да се најдат во делот „Активности на банките“, којшто е составен дел на овој извештај.

⁷⁴ Отворената девизна позиција, покрај јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, го вклучува и јазот меѓу вонбилансните актива и пасива со валутна компонента.

Графикон бр. 59

Десетгодишен просек, минимум и максимум од показателот ОДП/сопствени средства (лево) и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Во рамките на активата, побарувањата се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Од анализата е исклучена „РБСМ“ АД Скопје.

Учествата на активата и пасивата со валутна компонента во вкупната актива, односно пасива бележат надолен тренд. Во услови на малку побавен раст на пасивата со валутна компонента (во споредба со активата со валутна компонента и вкупната пасива), нејзиното учество во вкупната пасива забележа годишно намалување од 0,7 процентни поени. Од друга страна, активата со валутна компонента го намали учеството во вкупната актива за 0,6 процентни поени.

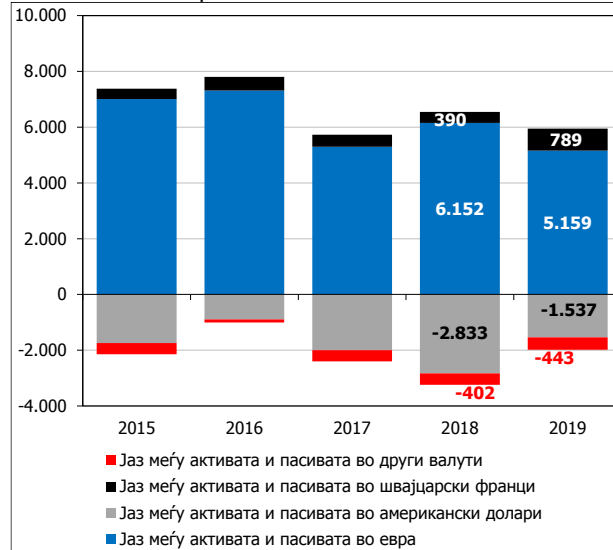

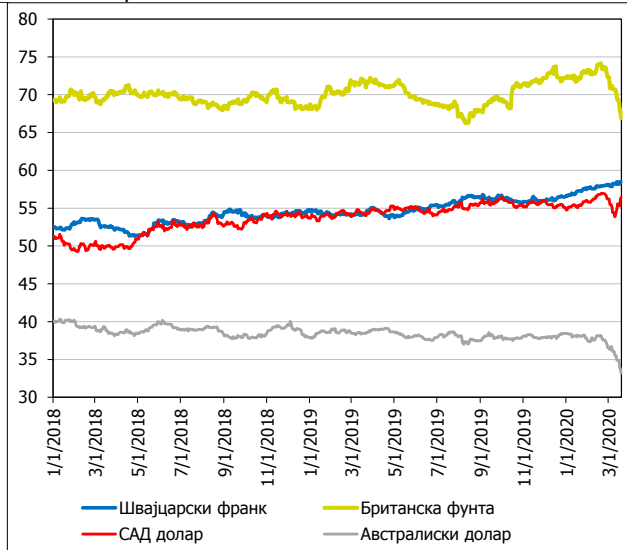
Графикон бр. 60

Динамика и структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на одбрани валути (десно)

во милиони денари

во денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по валути, стеснувањето на негативниот јаз во американски долари најмногу придонесе за растот на вкупниот јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента. Овој јаз се стесни за 1.296 милиони денари или за 45,8%, и тоа како резултат на годишниот раст на активата во долари (774 милиони денари, или за 5,8%) при истовремен пад на пасивата во долари (522 милиона денари, или за 3,2%)⁷⁵. Позитивниот јаз во евра, исто така, се стесни во 2019 година, за 993 милиони денари или за 16,1%, што, спротивно на јазот во американски долари, придонесе за намалување на вкупниот јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента⁷⁶. Еврот и натаму има најголемо учество во валутната структура на активата и пасивата со валутна компонента. Со примената на стратегијата на одржување стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото, веројатноста за остварување на валутниот ризик, се одржува на ниско ниво. Движењата на вредноста на останатите валути немаат позначително влијание врз работењето на домашниот банкарски систем, поради нивната мала застапеност во билансите на банките. Пандемијата на корона-вирусот во светот, во првиот квартал од 2020 година, предизвика турбуленции на движењата на меѓународните финансиски пазари, вклучително и на девизните пазари. Неизвесноста околу времетраењето и интензитетот на здравствената криза и преносните негативни ефекти врз економиите и финансиските системи ја зголеми променливоста на девизните курсеви на валутите, почнувајќи од крајот на февруари, 2020 година.

Табела бр. 3

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента во проценти

Валута	31.12.2018		31.12.2019	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	88,4	86,8	89,1	88,3
Американски долар	6,8	8,4	6,7	7,6
Швајцарски франк	2,2	2,0	1,8	1,5
Австралиски долар	0,8	1,0	0,8	1,0
Британска фунта	0,7	0,7	0,6	0,6
Останато	1,1	1,0	1,0	1,0
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На 31.12.2019 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства.

Единаесет банки имаат долга агрегатна девизна позиција, наспроти три банки коишто бележат кратка девизна позиција. Највисоката агрегатна девизна позиција беше долга и изнесуваше 26,9% во однос на сопствените средства на банката, додека најниската беше кратка и нејзиниот сооднос со сопствените средства на банката изнесуваше 0,8%.

Табела бр. 4

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

Опис	Број на банки										Агрегатна девизна позиција/ сопствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/ сопствени средства										
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	4	3	7	7	9	4	5	4	12	2	6
од 5% до 10%		1									2
од 10% до 20%	4										4
од 20% до 30%	2										2
над 30%											

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

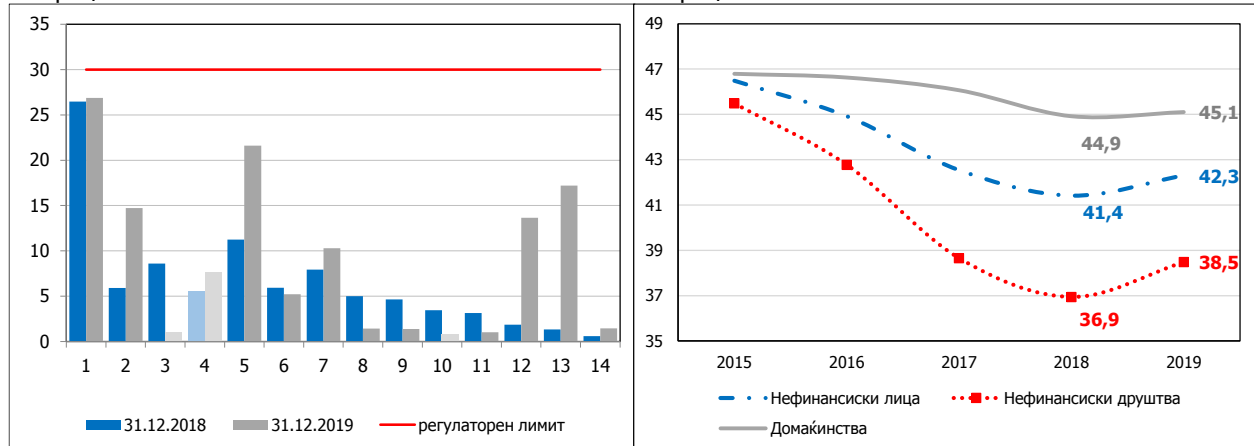
⁷⁵ Растот на активата во американски долари најмногу произлегува од зголемувањето на пласманите во кредити (507 милиони денари) и во депозити (302 милиона денари). Годишниот пад на пасивата во долари е последица на намалувањето на тековните сметки и други краткорочни обврски (358 милиони денари) и на орочени депозити во оваа валута (230 милиони денари).

⁷⁶ Стеснувањето на јазот во евра произлегува од повисокиот годишен раст на пасивата во евра (15.472 милиони денари), во споредба со зголемувањето на активата во евра (14.479 милиони денари). Растот на тековните сметки и други краткорочни обврски, орочените депозити од нерезиденти и физички лица и обврските по кредити најмногу придонесе за зголемувањето на пасивата во евра. Од друга страна, пласманите во домашните еврообврзници и зголемените кредити во денари со евроклаузула најмногу придонесоа за растот на активата во евра.

Графикон бр. 61

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства, по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Столпчињата со посветли нијанси се однесуваат на банките коишто имаат кратка девизна позиција, но прикажани во апсолутна вредност.

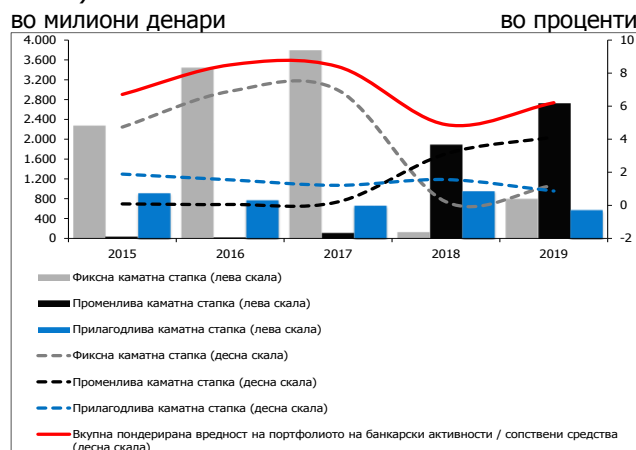
Одржувањето стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото е клучен фактор за одржување ниска веројатност за остварување и на индиректниот валутен ризик. Во 2019 година, растот на кредитите во денари со девизна клаузула (којшто имаше значителен придонес и за растот на активата со валутна компонента), придонесе за зголемено учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити, што ја зголемува изложеноста на банките на овој ризик. Сепак, во услови на примена на фиксен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото, веројатноста за остварување на овој ризик е исто така ниска, со оглед на фактот што повеќе од 99% од кредитите со валутна компонента се номинирани во евра или се во денари со евроклаузула.

4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности

На крајот на 2019 година, пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности, како мерка за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки, бележи зголемување, како во апсолутен износ, така и во однос на сопствените средства на банкарскиот систем. Зголемувањето произлегува од проширувањето на (непондерираниот) јаз меѓу активните и пасивните позиции со променлива и фиксна каматна стапка и од промените во рочната структура на јазот на позициите со фиксна каматна стапка, од пократките кон подолгите рочни блокови. На агрегирана основа, банкарскиот систем и понатаму е изложен на ризик од намалување на каматните стапки, со оглед на позитивниот вкупен јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски. Притоа, со оглед на високиот позитивен јаз меѓу активните и пасивните каматочувствителни позиции до 1 месец, евентуалните надолни промени во каматните стапки би условиле позначително остварување на изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во релативно краток временски период. Значителното присуство на кредитите со прилагодливи и променливи каматни стапки и натаму ја истакнува индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки.

Графикон бр. 62 Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности* според тип на каматна стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен неповолен каматен шок од ± 2 процентни поена.

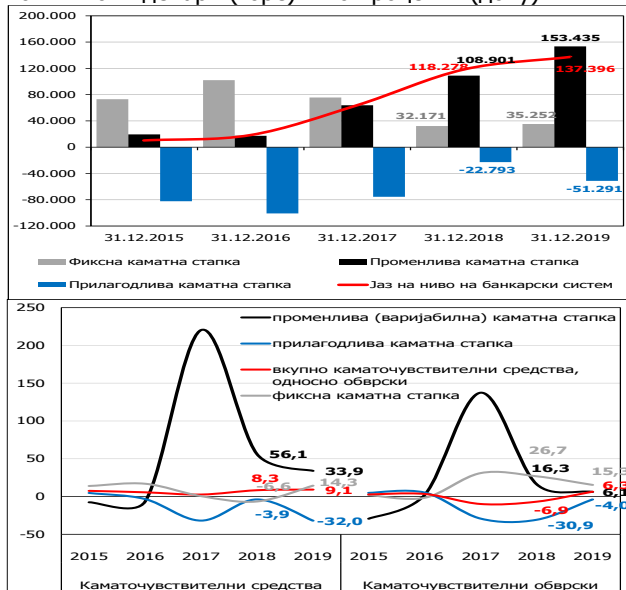
Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности бележи висок годишен раст од 37,9%, или за 1.124 милиони денари, достигнувајќи ниво од 6,2% од сопствените средства на банкарскиот систем (4,9% на крајот од 2018 година). По одделна банка, овој сооднос се движи во интервалот од 0,4% до 11,6%, што е далеку под нивото од 20%⁷⁷. Според типот на каматна стапка, на годишна основа, се зголемуваат пондерираните вредности на портфолијата со фиксна каматна стапка (за 668 милиони денари или за 509,8%) и со променлива каматна стапка (за 831 милион денари или за 44%). Наспроти тоа, пондерираната вредност на портфолиото со прилагодлива каматна стапка бележи годишно намалување за 376 милиони денари, или за 39,7%. Годишниот раст на пондерираната вредност на портфолијата со фиксна и променлива каматна стапка произлегува од

⁷⁷ Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надмине 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

Графикон бр. 63

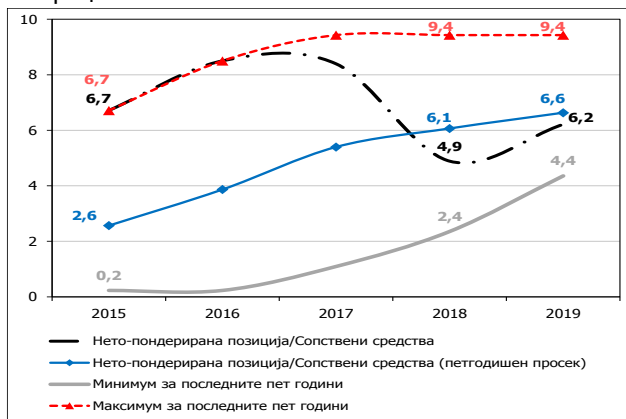
Каматочувствителни средства и обврски, според тип на каматна стапка: јазови (горе) и годишна промена (долу) во милиони денари (горе) и во проценти (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 64

Нето пондерирана позиција/сопствени средства* во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Податоците за ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се расположиви почнувајќи од 2010 година.

проширувањето на јазовите меѓу активните и пасивните позиции со овие типови каматна стапка. Исто така, пондерираната вредност на портфолиото со фиксна каматна стапка расте и заради промените во структурата на јазот меѓу активните и пасивните позиции со овој тип каматна стапка, анализирано според рокот до достасување (поточно, прераспоредување во структурата на јазот, од пократките кон подолгите рочни блокови). Конечно, во услови на проширување на негативниот јаз меѓу активните и пасивните позиции со прилагодлива каматна стапка, намалувањето на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности со овој тип каматна стапка е, исто така, резултат на промени во структурата на јазот со прилагодлива каматна стапка (поточно, прераспоредување во структурата на негативниот јаз, од позициите каде што временскиот период до следната преоцена на каматните стапки е подолг, кон позиции каде што времето до следната преоцена на каматните стапки е пократко).

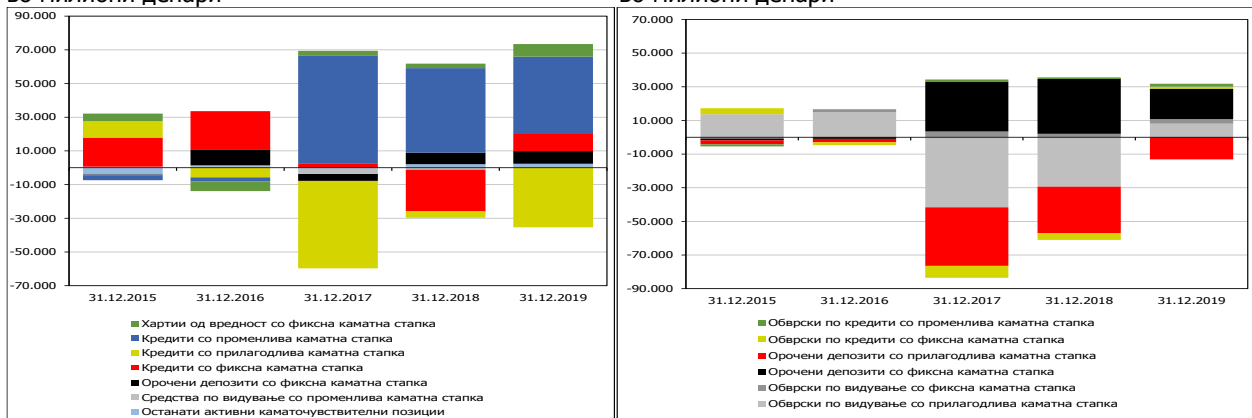
Иако оствареното ниво на соодносот меѓу нето пондерирана позиција и сопствените средства се приближува кон пресметаниот просек од овој показател, сè уште е под просекот за последните пет години.

Во 2019 година, вкупниот јаз, односно нето непондерираната позиција меѓу каматочувствителните средства и обврски, забележа годишен раст од 16,2% или за 19.119 милиони денари. Ова најмногу се должи на проширувањето на позитивниот јаз на позициите со променливи каматни стапки, од 44.534 милиони денари, или за 40,9%. Годишниот раст на пласманите во кредити со променлива каматна стапка (за 45.865 милиони денари) имаше најголем придонес

за проширувањето на јазот меѓу позициите со променливи каматни стапки. Позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со фиксна каматна стапка бележи проширување, од 3.082 милиона денари или за 9,6%, што е резултат на повисокиот годишен раст на средствата со овој тип каматна стапка (пред сè, пласманите во кредити, депозитите кај Народната банка и домашните еврообврзници издадени на странски пазари) во споредба со растот на обврските со фиксна каматна стапка (пред сè, обврските по видување и врз основа на орочени депозити и кредити). Трендот на замена на прилагодливата каматна стапка со променлива и/или фиксна каматна стапка продолжи и во 2019 година и беше повеќе изразен на страната на пласманите во кредити, во споредба со обврските врз основа на депозити, што услови проширување на негативниот јаз меѓу позициите со прилагодлива каматна стапка (за 28.498 милиони денари, или за 125%).

Графикон бр. 65 Годишни промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка во милиони денари

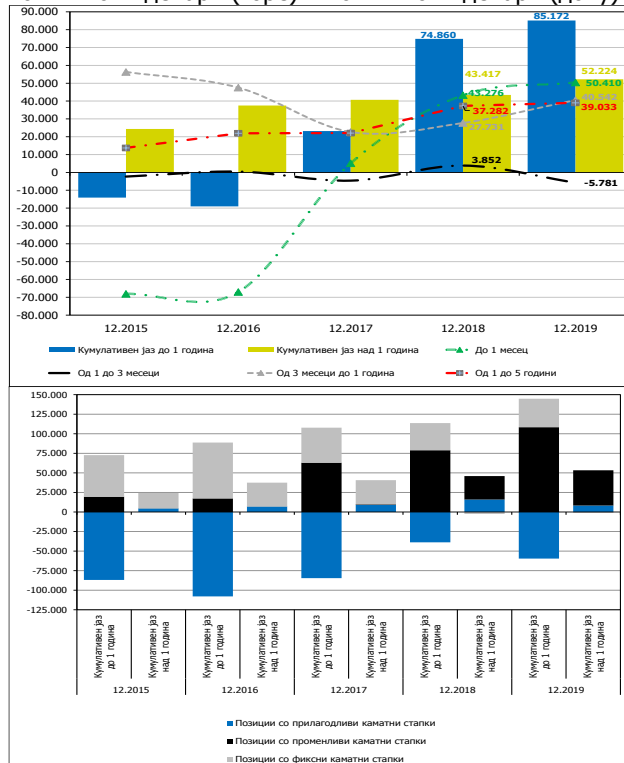
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според временскиот период до следната преоцена на висината на каматните стапки, во 2019 година, поголем придонес кон проширувањето на вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски имаше јазот до 1 година, којшто се прошири

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2019 година

Графикон бр. 66 Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следна преоцена на каматните стапки (горе) и структура на јазот според типот на каматната стапка (долу)
во милиони денари (горе) и во милиони денари (долу)

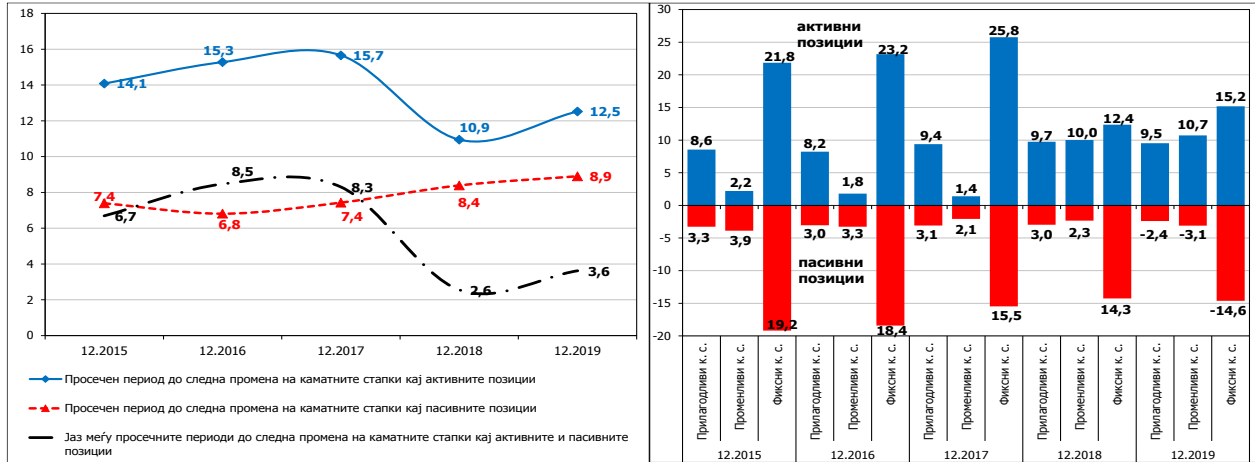

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

за 10.312 милиони денари (или за 13,8%), но солиден е растот и на јазот меѓу позициите каде што временскиот период до следната преоцена на каматните стапки е над 1 година (8.807 милиони денари, или за 20,3%). Најголем придонес во годишниот раст на јазот меѓу каматочувствителните средства и обврски до 1 година имаше јазот со променлива каматна стапка, и тоа најмногу во сегментот до 1 месец и во сегментот од 6 до 12 месеци (пред сè, заради растот на пласманите во кредити со променлива каматна стапка). Позициите со променлива каматна стапка имаа најголем придонес и за проширувањето на јазот над 1 година, пред сè заради растот на кредитите каде што е предвидена примена на комбинација од каматни стапки (фиксна каматна стапка во првичниот период од рочноста на кредитите, а променлива по истекувањето на тој првичен период). Ваквите движења беа проследени со продолжување на просечниот период до следната преоцена на каматните стапки, коешто беше повеќе изразено на страната на активните позиции. На агрегирана основа, банкарскиот систем и натаму е изложен на ризик од намалување на каматните стапки, со оглед на позитивниот вкупен јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски. Притоа, со оглед на и натаму високиот позитивен јаз меѓу активните и пасивните каматочувствителни позиции до 1 месец, евентуалните надолни промени во каматните стапки би условиле позначително остварување на изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во релативно краток временски период.

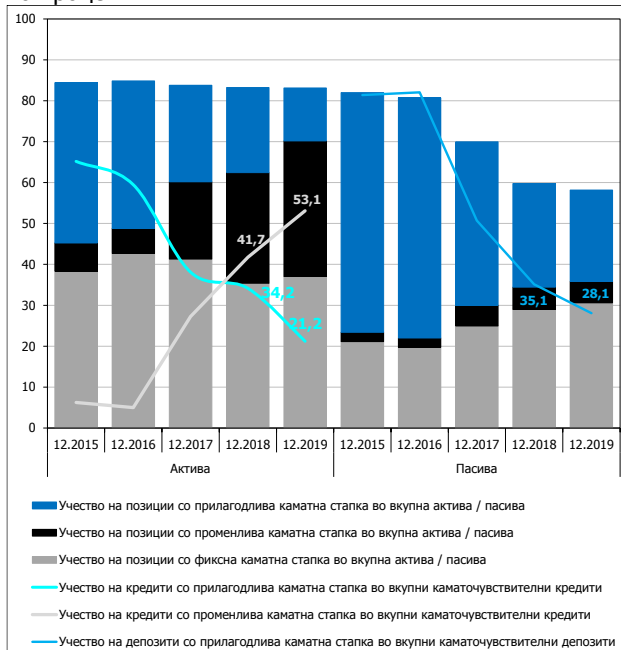
Графикон бр. 67 Просечен период до следна прецена на каматните стапки*, вкупен (лево) и по тип на каматна стапка (десно) во број на месеци

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Просечниот период до следна прецена на каматните стапки се пресметува како учество на износот на активната/пасивната позиција од секој од рочните блокови во вкупната каматочувствителна актива/пасива, помножено со рочноста од секој рочен блок, изразена во месеци. Кај позициите со фиксна каматна стапка, просечниот период до следната прецена се однесува на просечниот преостанат рок на достасување.

Графикон бр. 68 Структура на активата и пасивата, според типот на каматната стапка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки, којашто произлегува од присуството на кредити со прилагодливи и променливи каматни стапки, е значителна, но забележа извесно намалување во 2019 година. На 31.12.2019 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 74,3% (75,9% на 31.12.2018 година), при што 53,1% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 21,2% се со прилагодлива каматна стапка. Трендот на намалување на учеството на позициите со прилагодлива каматна стапка продолжи и во 2019 година, како кај каматочувствителните средства, така и кај каматочувствителните обврски.

Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

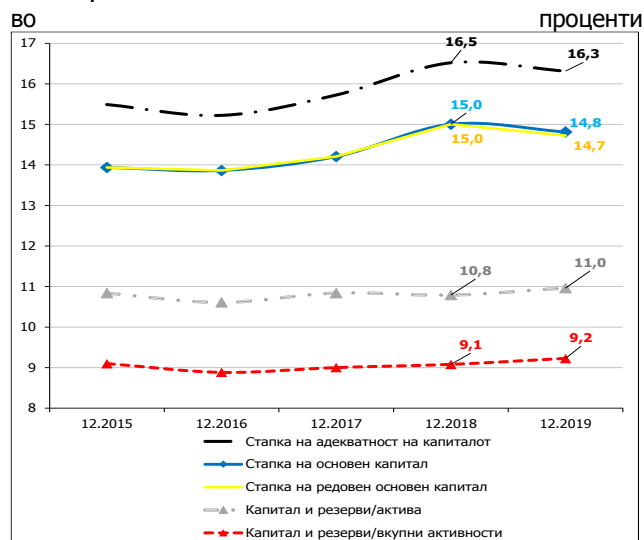

5. Ризик од несолвентност

Солвентноста и капитализираноста на македонскиот банкарски систем се на стабилно и задоволително ниво, и покрај незначителното намалување на дел од показателите за солвентност во 2019 година. Стапката на адекватност на капиталот забележа мало годишно намалување за 0,2 процентни поена, до ниво од 16,3%, што е последица на побрзиот раст на активностите на банките (главно на активата пондерирана според кредитниот ризик) во споредба со растот на сопствените средства. Најголемиот дел од растот на сопствените средства беше искористен за исполнување на капиталните барања и заштитните слоеви на капиталот (чишто износи се зголемија поради растот на активностите), за коешто беше употребен и дел од „слободниот“ капитал (капиталот над утврдениот регулаторен и супервизорски минимум). Учеството на „слободниот“ капитал во сопствените средства се намали од 8,6% во 2018 година, на 6,6%. Сепак, дури 44,3% од сопствените средства на банкарскиот систем отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорската оценка и на заштитните слоеви на капиталот, коишто, пак, се особено значајни во услови на кризни епизоди, кога може да се искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет. Спроведеното тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на македонските банки на симулирани шокови упатува на подобрена отпорност на банките во 2019 година, во споредба со 2018 година.

Графикон бр. 69
Показатели за солвентноста и капитализираноста на македонскиот банкарски систем

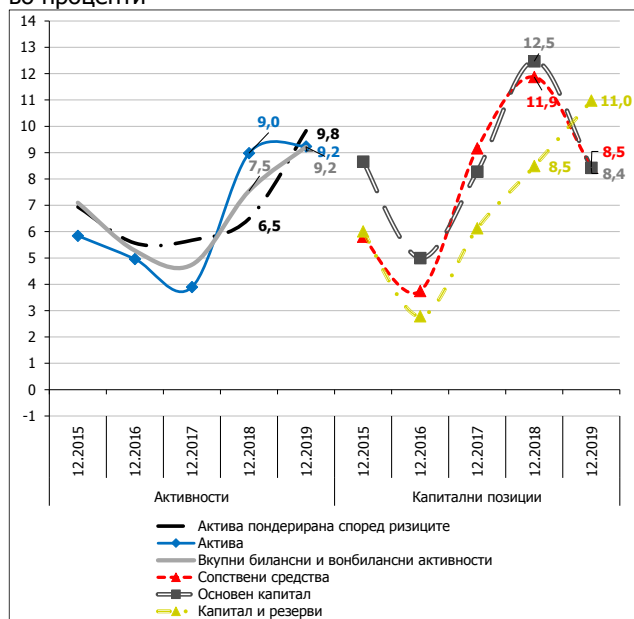
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем

Во 2019 година, банкарскиот систем ја одржа солидната капитализираност и стабилната солвентна позиција. На годишна основа, стапката на адекватност на капиталот се намали за 0,2 процентни поена, до нивото од 16,3%, коешто е малку под пресметаниот десетгодишен просек од оваа стапка (16,5%). Годишно намалување, од 0,2 и 0,3 процентни поени, соодветно, забележаа и стапката на основен капитал и стапката на редовен основен капитал, коишто на 31.12.2019 година изнесуваат 14,8% и 14,7%, соодветно. Наспроти ваквите движења, учеството на капиталот и резервите во вкупната актива, односно во вкупните активности на банкарскиот систем се зголемија, за 0,2 и 0,1, процентни поена, соодветно, и на 31.12.2019 година достигнаа нивоа од 11,0% и 9,2%, соодветно. Ваквите движења на показателите за солвентноста и

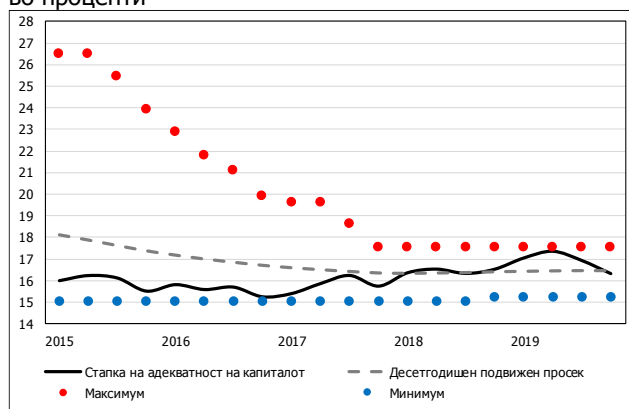

Графикон бр. 70
Годишна промена на компонентите на
показателите за солвентноста
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 71
Движење на стапката на адекватност на
капиталот
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

капитализираноста на банкарскиот систем се условени од динамиката на промена на одделните компоненти од овие показатели. Имено, во 2019 година, активата и вкупните активности (билансни и вонбилансни) на банкарскиот систем се зголемија за по 9,2%, додека активата пондерирана според ризиците се зголеми за 9,8%. Наспроти тоа, капиталот и резервите, сопствените средства и основниот капитал се зголемија за 11,0%, 8,4% и 8,5%, соодветно.

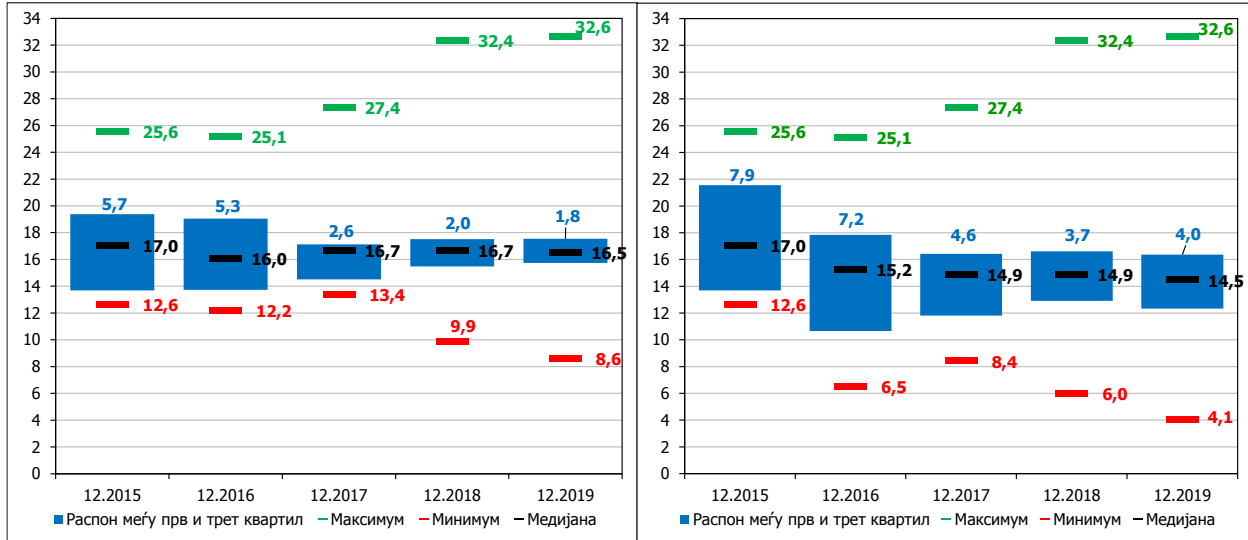
Заради обезбедување соодветно ниво на капитал и спречување прекумерно задолжување, македонските банки се должни на полугодишна основа да ја утврдуваат и да ја следат стапката на задолженост (како сооднос меѓу основниот капитал и вкупната билансна и вонбилансна изложеност). Просечната стапка на задолженост пресметана за 2019 година, изнесува 10,8% и е повисока во однос на просечната стапка на задолженост за 2018 година за 0,9 процентни поени.

Анализирано по одделна банка, стапките на адекватност на капиталот и на основниот капитал кај повеќето банки забележаа годишно намалување, коешто се движи во интервалот од -0,3 до -2,2 п.п., односно од -0,3 до -1,9 п.п, соодветно. Само две банки имаат издадено инструменти на додатен основен капитал, со што стапките на основен капитал и редовен основен капитал на ниво на банкарскиот систем се на слично ниво (на 31.12.2019 година, овие стапки изнесуваат 14,8% и 14,7%, соодветно, наспроти 15%, и за двете стапки, на крајот на 2018 година).

Графикон бр. 72

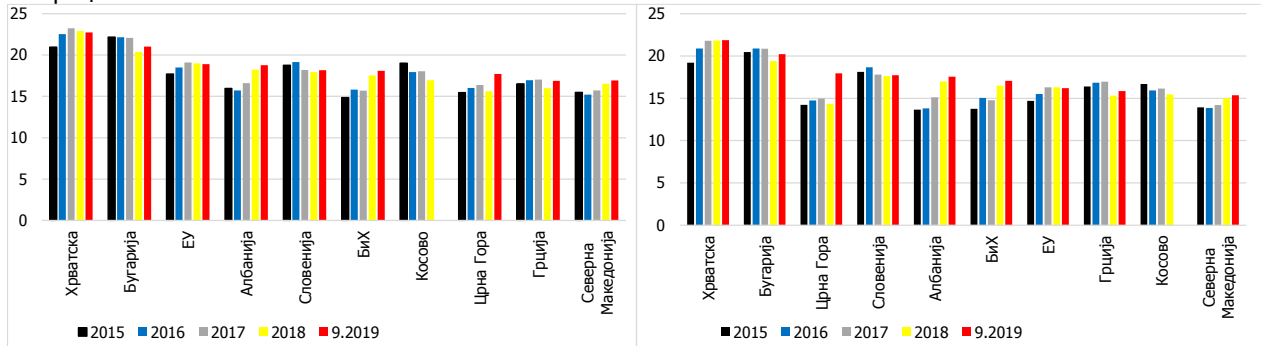
Мерки за распределбата на стапката на адекватност на капиталот (лево) и стапката на основен капитал (десно) во банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 73

Стапка на адекватност на капиталот (лево) и стапка на основен капитал (десно) за банкарските системи на избрани земји во проценти

Извор: ММФ, ЕБА и интернет страниците на институциите.

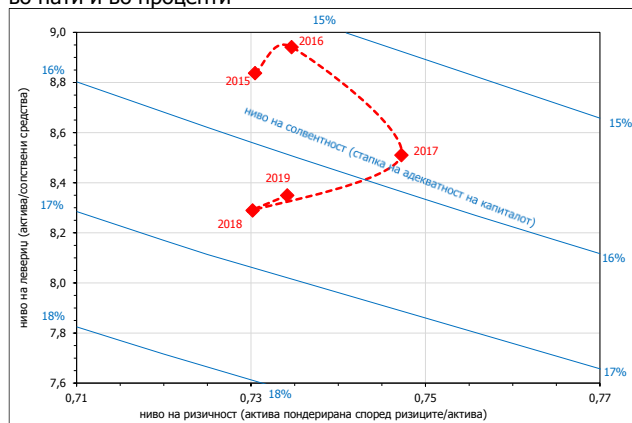
* Податоците и за домашниот банкарски систем се со состојба на 30.9.2019 година, заради подобра споредливост со банкарските системи на другите земји.

Во споредба со банкарските системи на земјите од нашето окружување и со ЕУ, македонскиот банкарски систем има пониски показатели за солвентноста. Кај оваа група анализирани земји, стапката на адекватност на капиталот се движи во интервалот помеѓу 16,9% и 22,7%.

Графикон бр. 74

Ниво на левериц, ризичност и солвентност на банкарскиот систем во пати и во проценти

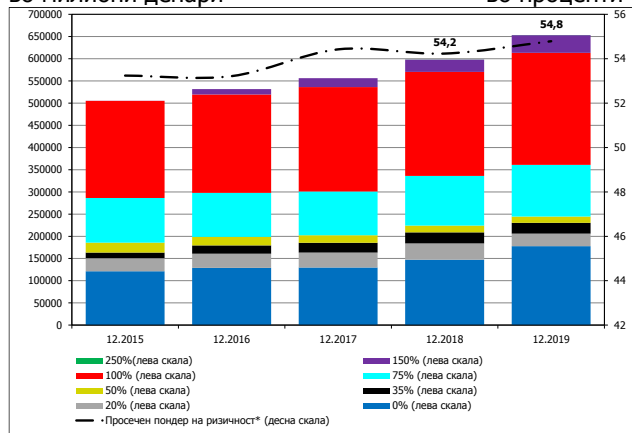
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 75

Годишни промени на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризичност

во милиони денари

во проценти

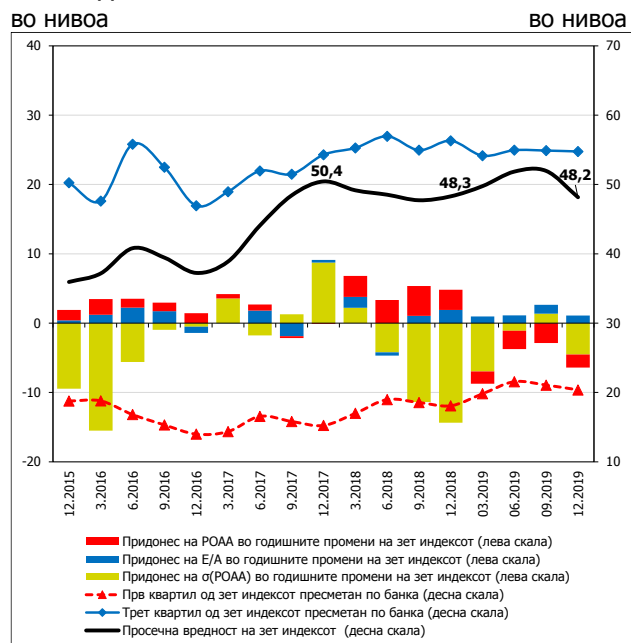

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Расчленувањето на стапката на адекватност на капиталот на нејзините составни компоненти упатува на истовремено зголемување на соодносот меѓу активата и сопствените средства (показател за нивото на левериц, задолженост), како и на учеството на активата пондерирана според ризиците во вкупната актива (показател за нивото на ризичност на активностите на банкарскиот систем), што севкупно придонесе за намалување на стапката на адекватност на капиталот во 2019 година.

Нивото на ризичност на вкупните билансни и вонбилансни активности на банките, мерено преку соодносот меѓу активата пондерирана според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност, се зголеми за 0,7 процентни поени и на 31.12.2019 година изнесува 54,8%.

Причината за овој раст, во најголема мера, треба да се бара во годишниот раст на позициите со пондер на ризичност од 75% и 150% (во рамките на портфолиото на мали кредити), во вкупен износ од 16.452 милиона денари (или за 11,8%) и на позициите со пондер на ризичност од 100% (пред сè, побарувањата од други трговски друштва, но и од портфолиото на мали кредити и побарувањата од јавни институции) коишто годишно се зголемија за 18.061 милион денари (или за 7,7%). Активностите со пондер на ризичност од 0%, исто така, забележаа релативно висок раст, од 30.467 милиони денари, или за 20,7%, како резултат на солидното годишно зголемување на одделните компоненти од ликвидната актива на банките (депозитите кај Народната банка, пласманите во државни обврзници, денарската готовина и средствата на денарската сметка кај Народната банка). Наспроти тоа, активностите со пондер на

Графикон бр. 76
Зет индекс

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Нагорното движење на зет индексот упатува на пониско ниво на ризик и повисоко ниво на севкупна стабилност.

ризичност од 20% забележаа годишно намалување од 8.644 милиони денари (или за 23,5%), што е најмногу последица на намалените пласмани кај странски банки.

Стабилноста на банките, мерена преку т.н. зет индекс (анг. Z-index⁷⁸), е на релативно високо ниво. Во просек е потребен негативен шок во висина од најмалку 48,2 стандардни девијации од стапката на поврат на просечната актива, за да дојде до целосно исцрпување на капиталниот потенцијал на банкарскиот систем. Во текот на 2019 година, се забележа минимално намалување на просечната вредност на зет индексот, заради пониската стапка на поврат на просечната актива, како и заради зголемената променливост на профитите на банките во текот на годината, мерена преку стандардната девијација од стапката на поврат на просечната актива.

Трошокот на капитал, односно бараната стапка на принос на инвеститорите во акциите на банките, пресметан со примена на т.н. модел „КАПМ⁷⁹“, на примерок од осум банки чии акции котираат на официјалниот пазар, забележа годишно намалување. Намалувањето на оваа стапка е резултат на намалената

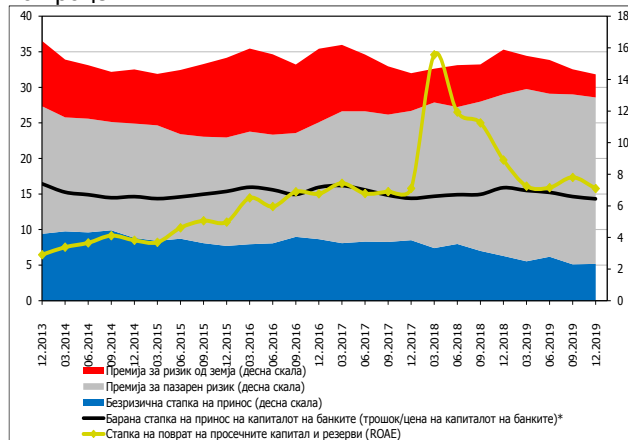
⁷⁸ Зет индексот се пресметува на следниов начин: $Z = (ROAA + E/A) / (\sigma(ROAA))$, каде што ROAA претставува стапка на поврат на просечната актива, E се капиталот и резервите, A ја претставува активата, а $\sigma(ROAA)$ претставува стандардна девијација од стапката на поврат на просечната актива, пресметана за последните три години. Од формулата може да се забележи дека оваа мерка во себе комбинира повеќе показатели: показател за остварувањата, профитабилноста на банките (ROAA), показател за нивото на ризици во банкарското работење ($\sigma(ROAA)$) и мерка за стабилноста и солвентоста на банките (E/A). Вака пресметан, зет индексот го мери „растојанието“ на банката од целосно исцрпување на нејзиниот капитален потенцијал, изразено во број на стандардни девијации од стапката на поврат на активата и, како таков, претставува мерка за капацитетот на банките за апсорбирање загуби. Индексот на ниво на банкарскиот систем се утврдува како просек од вредноста на индексот пресметан за секоја банка. Повисоките нивоа на овој индекс упатуваат на пониско ниво на ризик и повисоко ниво на севкупна стабилност на банките. Зет индексот, вообичаено, се изразува во логаритамска форма (природен логаритам од претходно дадената формула), но полесно се интерпретира и е поиндикативен кога е изразен во нивоа.

⁷⁹ Пресметан е со примена на т.н. КАПМ (Capital-Asset Pricing Model - CAPM) каде што цената на капиталот се утврдува како збир од: 1) безризицната стапка на принос (утврдена е како просек од приносите до достасување на државните обврзници коишто котираат на Македонската берза), 2) производот од бета коефициентот за акцијата и разликата меѓу пазарната стапка на принос и безризицната стапка на принос (или премија за пазарен ризик) и 3) премијата за ризик од земја (утврдена како разлика меѓу приносите на македонските еврообврзници и споредливи германски обврзници). Премијата за пазарен ризик е пресметана како просек од премиите за пазарен ризик за секоја банка, пондериран со големината на нивната актива. Бета-коефициентот е мерка за отстапувањето на променливоста на приносите на конкретна акција (или ризикот од поседувањето на таа акција), во споредба со променливоста на приносите на референтно портфолио од акции (во случајов акциите што го сочинуваат индексот МБИ10).

Графикон бр. 77

Висина и структура на трошокот (цената) на капиталот* на банките чии акции котираат на официјалниот пазар на Македонската берза во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

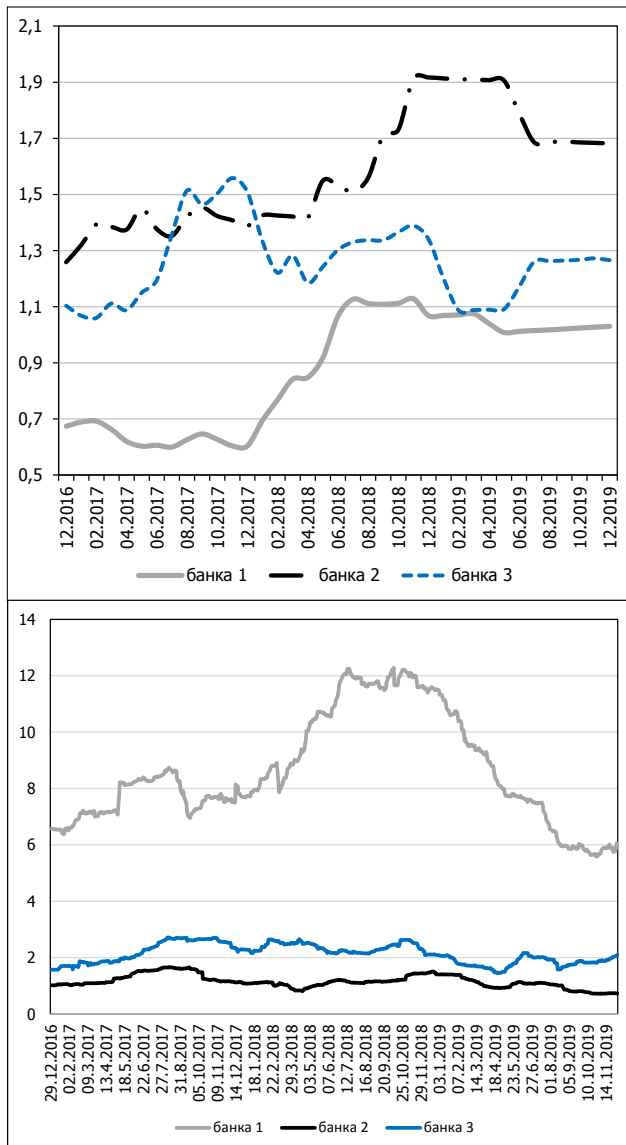
премија за ризик на земја и пониската безризична стапка на принос. Имено, цената на капиталот, пресметана со овој модел се намали за 1,6 процентни поени и достигна 14,3% на крајот од 2019 година. Тоа е помалку за 1,5 процентни поени во споредба со стапката на поврат на капиталот, остварена од страна на банките опфатени со анализата. Пониската барана стапка на принос од акциите на банките произлегува од намалената премија за ризик од земја, којашто се намали за 1,4 процентни поени (што е резултат на стеснувањето на разликата меѓу приносите на издадените македонски еврообврзници и приносите на споредливи германски обврзници), а во помала мера е резултат и на намалувањето на безризичната стапка на принос, за 0,5 процентни поени (намалувањето на приносите на државните обврзници коишто котираат на Македонската берза). На меѓународните пазари на капитал во моментот се тргува со четири македонски обврзници чии приноси забележаа годишно надолно коригирање (приносите на една од еврообврзниците, при крајот на 2019 година, навлегоа во негативната зона), што е показател за нивната зголемена побарувачка како резултат на подобрената макроекономска стабилност. Со избувнувањето на кризата поврзана со пандемијата на корона-вирусот и последователно зголемените турбуленции на меѓународните финансиски пазари, овие трендови се променија во првиот квартал од 2020 година, кога приносите на обврзниците (не само на македонските) главно бележат раст.

Показателите за тргувањето со акциите на трите најголеми банки на македонската берза забележаа извесно намалување во споредба со 2018 година, а соодносот меѓу цените на акциите и нивната книговодствена вредност (англ. price-to-book ratio) се одржаа на релативно

Графикон бр. 78

Сооднос меѓу пазарната цена и книговодствената вредност на акциите за трите најголеми банки во системот (горе) и процент од вкупниот број издадени акции коишто биле тргувани во изминатиот едногодишен период, за трите најголеми банки во системот (долу) во број на пати / во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

високо ниво. Од почетокот на март 2020 година, цените на акциите на Македонската берза, вклучително и на банките, забележаа силна надолна корекција, под влијание на ширењето на корона-вирусот кај нас и во светот и незвесноста околу времетраењето и интензитетот на преносните негативни ефекти од здравствената криза врз економиите.

5.2 Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Квалитетот на сопствените средства на банките е доста поволен, што придонесува за поголема отпорност на македонскиот банкарски систем на потенцијални стресни сценарија. Во 2019 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа годишен раст од 5.134 милиони денари, или за 8,5%, што произлегува од задржаните добивки во сопствените средства, емисијата на обични акции, издадените нови субординирани инструменти и обврзници коишто ги исполнија условите да се вклучат во сопствените средства на банките.

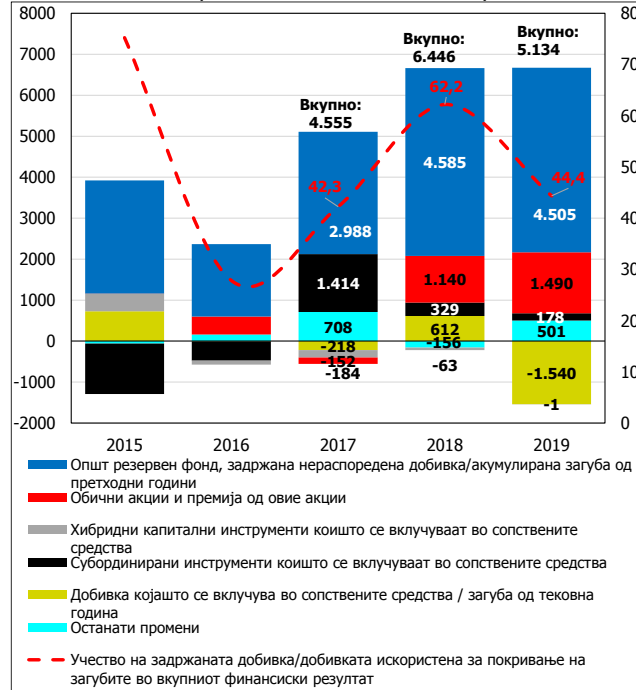

Графикон бр. 79

Структура на годишните промени на сопствените средства

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

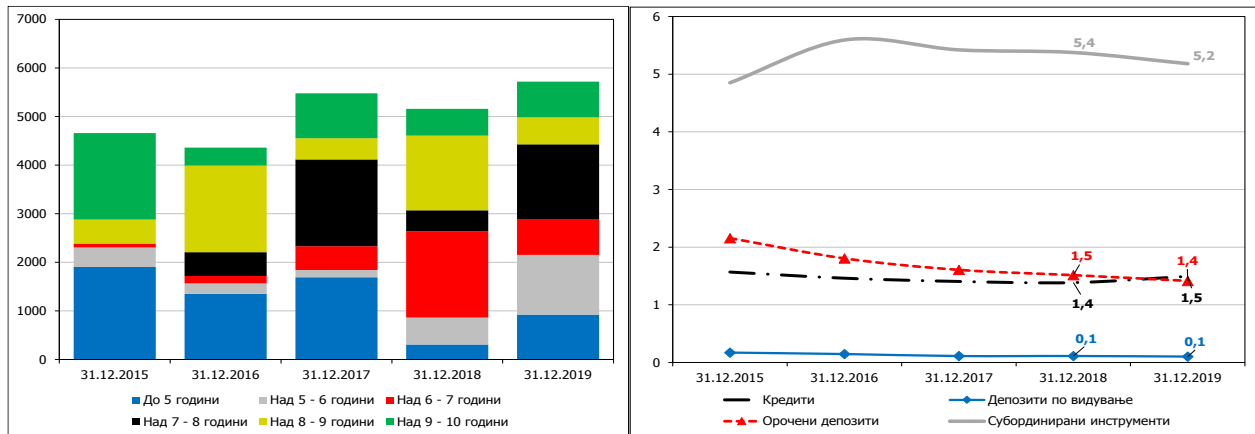
На 31.12.2019 година, се намали учеството на редовниот основен капитал, односно најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем, во сопствените средства, за 0,5 процентни поени, до нивото од 90,3%. Ваквото движење е последица на побавниот раст на редовниот основен капитал (при позначителен износ на тековна загуба, кај една банка, којашто претставува одбитна ставка од сопствените средства) во споредба со останатите слоеви од сопствените средства (додатниот основен капитал и дополнителниот капитал). Имено, редовниот основен капитал се зголеми за 4.347 милиони денари, или за 7,9%, најмногу заради реинвестирањето добивки и издавањето обични акции кај една банка. Дополтниот основен капитал забележа раст од 301 милион денари (или за 501,1%, со оглед на ниската стартна основа на овој слој од сопствените средства), што произлегува од издавањето перпетуални конвертибилни обврзници од страна на една банка. Конечно, дополнителниот капитал на банкарскиот систем се зголеми за 485 милиони денари, или за 8,7%, како резултат на издавањето субординирани инструменти во форма на обврзници (од страна на две банки) и заеми на банките.

Графикон бр. 80

Износ и структура на вкупните обврски на банките врз основа на субординирани инструменти*, според преостанатиот рок до достасување (лево) и стапка на каматни расходи** за одделните видови извори на финансирање (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупните обврски на банките врз основа на субординирани инструменти се изразени по нето сметководствената вредност од билансот на состојба.

** Стапката на каматни расходи е пресметана како сооднос меѓу каматните расходи остварени во текот на годината и просечниот износ на изворите на финансирање, пресметан за последните пет квартални датуми.

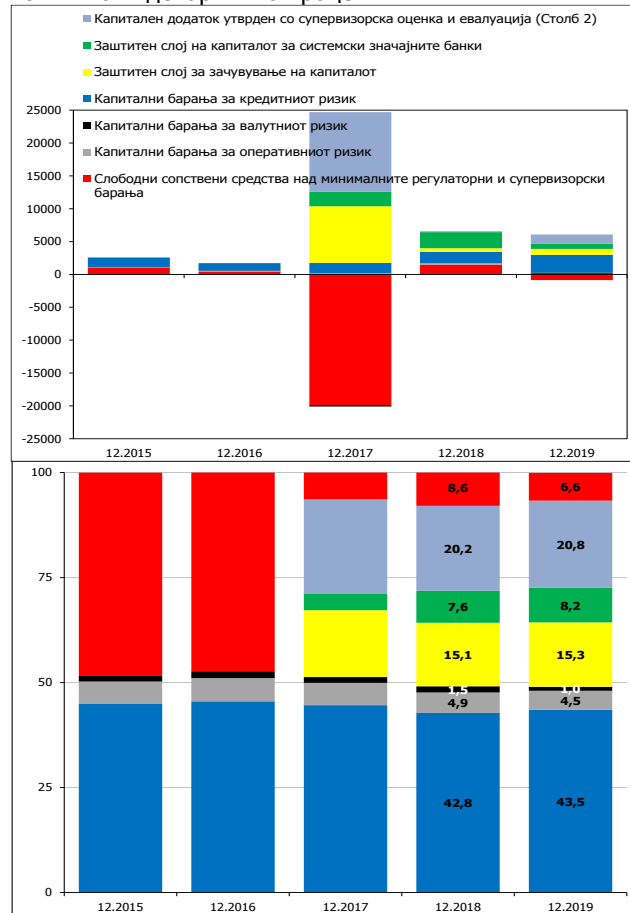
Како резултат на издадените нови субординирани инструменти во 2019 година се подобри структурата на субординираните инструменти од аспект на нивната рочност. Притоа, 83,9% од вкупниот износ на обврски врз основа на субординирани инструменти на 31.12.2019 година имаат преостаната рочност подолга од пет години, што им овозможува на банките, согласно со регулативата, целосно вклучување на овие инструменти во пресметката на сопствените средства. Од друга страна, трошокот од субординираните инструменти, мерен како стапка на каматни расходи (сведена на годишно ниво) што банките ги прават за овие инструменти се намали за 0,2 процентни поена (5,2%).

Графикон бр. 81

Структура на годишните промени (горе) и на состојбата (долу) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Со помош на зголемениот обем на активности на банките во текот на 2019 година, најголемиот дел од годишниот раст на сопствените средства се искористи за исполнување на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорската оценка (столб 2) и капиталните барања за исполнување на заштитниот слој за зачувување на капиталот⁸⁰ и за заштитниот слој за системски значајните банки⁸¹ чишто износи се зголемија при раст на активата пондерирана според ризиците.

Последователно, на крајот од 2019 година се намали учеството на „слободниот“ капитал над утврдениот регулаторен и супервизорски минимум од 8,6% на крајот од 2018 година, на 6,6% од вкупните сопствени средства. Сепак, на 31.12.2019 година, 44,3% од сопствените средства на банкарскиот систем (42,9% на 31.12.2018 година) отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорската оценка и евалуација и на заштитните слоеви на капиталот, коишто се особено значајни во услови на кризни епизоди, кога банките може да ги искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет.

Вкупните капитални барања за покривање на ризиците бележат зголемување (за 2.891 милион денари или 9,8%), што речиси во целост произлегува од порастот на капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик (за 2.703 милиони денари, или 10,4%). Растот на

⁸⁰ Во регулативата е дадена можност за активирање противцикличен и системски заштитен слој на капиталот, но со податоците за 31.12.2019 година не е оценето дека се исполнети условите за воведување на овие заштитни слоеви на капиталот.

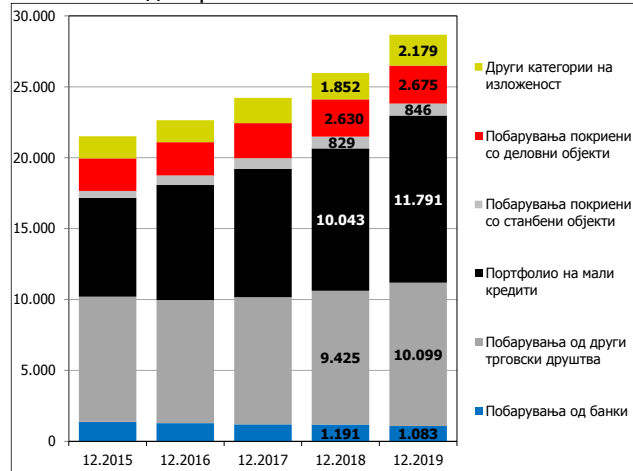
⁸¹ Пресметката за идентификување на системски значајните банки за периодот април 2019 – март 2020 година е спроведена врз основа на податоците, со состојба на 31 декември 2018 година. Според оваа пресметка, како системски значајни банки се идентификувани осум банки. Повеќе информации може да се видат на следнава врска:

<http://www.nbrm.mk/ns-newsarticle-zastiten-sloj-na-kapitalot-za-sistemski-znacajni-banki.nspj>

Графикон бр. 82

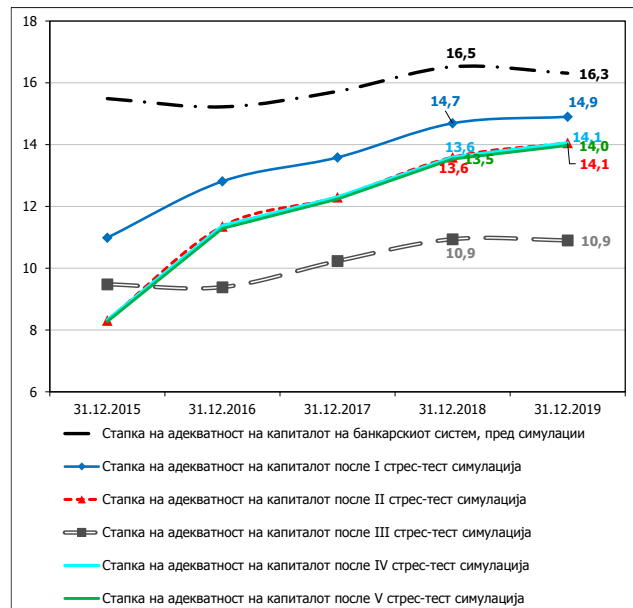
Износ и структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категории на изложеност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 83

Резултати од стрес-тест симулациите во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките⁸².

капиталните барања за покривање на кредитниот ризик произлегува од зголемувањето на побарувањата, коишто се дел од портфолиото на мали кредити и побарувањата од други трговски друштва што се поврзува со кредитната активност на банките со населението и претпријатијата.

Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот, по одделни групи, банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Резултатите од спроведеното редовно стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки на симулирани шокови се подобри во споредба со 31.12.2018 година, иако показателите за солвентноста (пред шоките) на крајот од 2019 година се умерено помали.

Имено, во сите симулации каде што се претпоставува раст на нефункционалната кредитна изложеност, и покрај помалата адекватност на капиталот, резултатите од стрес-тестот се подобри, поради годишното намалување на нефункционалната кредитна изложеност и последователно пониската стартна основа на оваа изложеност пред спроведувањето на симулациите. Адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8%, при ниту една од симулациите, иако кај поединечни банки се

⁸² Стрес-тестирањето ги опфаќа следниве симулации:

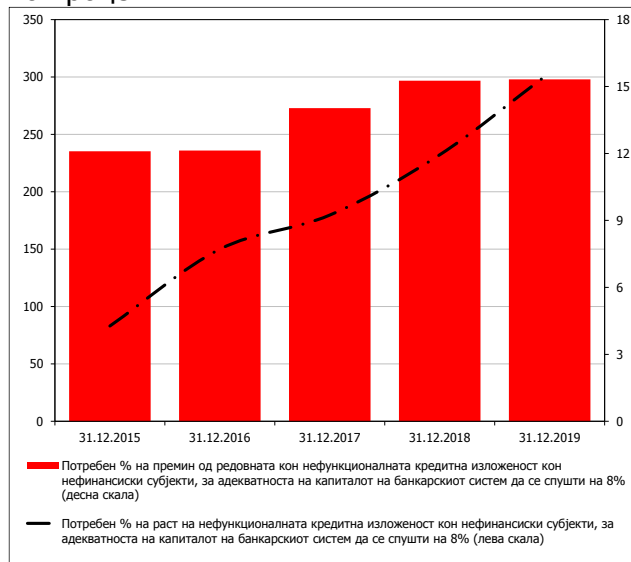
I: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 50%;

II: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%;

Графикон бр. 84

Потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% во проценти

Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

воочува хипотетичка потреба за докапитализација при симулираните екстремни шокови.

Резултатите од т.н. обратен стрес-тест (англ. reverse stress test) покажуваат дека е потребен раст од 303,7% на нефункционалната кредитна изложеност, односно премин на 15,3% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем се спушти до нивото од 8%. Ваквата претпоставка се чини крајно екстремна, имајќи предвид дека нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти забележа годишен раст од 9%, со изолирање на ефектот од задолжителните отписи на целосно резервираната нефункционална кредитна изложеност (или пад од 6% без изземање на ефектот од овие отписи). Од друга страна, во 2019 година, само 1,8% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор доби нефункционален статус. Случувањата со корона-вирусот не се само криза во однос на здравствените системи и здравјето на човекот, туку може да ја предизвикаат и најголемата глобална криза досега и ги зголемуваат ризиците за работењето на банките.

III: Премин на 10% од редовната кон нефункционална кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти;

IV: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

V: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%, депрецијација на курсот на денарот за 30% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.

III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

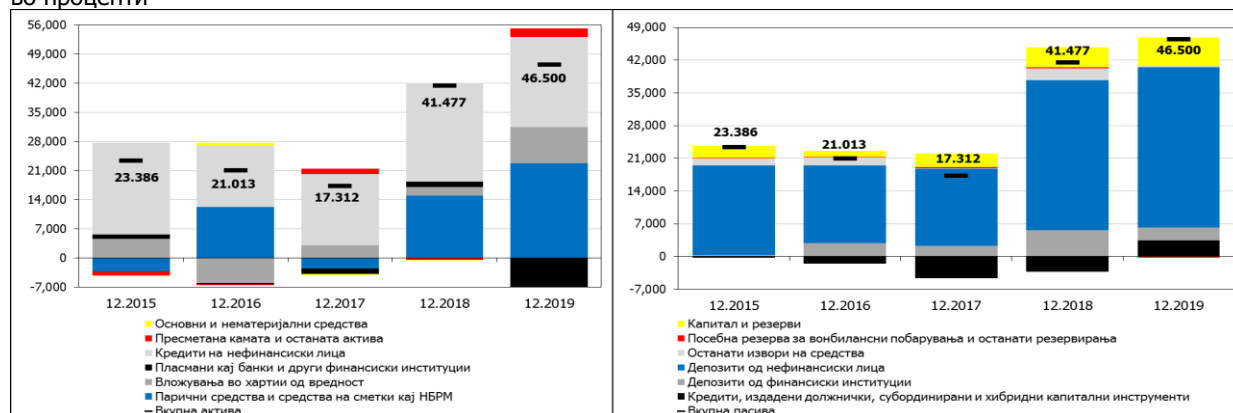
1. Активности на банките

Во 2019 година, вкупната актива на банкарскиот систем растеше забрзано во однос на претходната година. Растот на активата на банките најмногу произлезе од солидното зголемување на депозитната база и се отсликува со зголемувањето на кредитите на нефинансиските субјекти и на ликвидните средства. Покрај тоа, раст бележат и обврските врз основа на кредити на банките и депозитите од финансиските институции. Во 2019 година, банките ги зголемија капиталот и резервите, преку емисија на нови акции и реинвестирање на добивките од претходната година. Растот на кредитирањето во поголем дел е резултат на денарските кредити и кредитите со девизна клаузула на домаќинствата, а кредитната поддршка на корпоративниот сектор и натаму расте, но со далеку помал придонес во вкупниот кредитен раст. Растот на депозитниот потенцијал на банките во најголем дел произлезе од зголемувањето на денарските, а во помал дел и од девизните депозити, и тоа од двата сектора и претежно по видување.

Брзото ширење на новата вирусна инфекција ковид-19 од крајот на февруари 2020 година предизвика продлабочување на ризиците за глобалната и за домашната економија. Како резултат на ова, а во услови на ниска инфлација и високо ниво на девизни резерви, Народната банка донесе одлука за намалување на основната каматна стапка за 0,25 проценти поени, на 1,75%. Ова е второ намалување на каматната стапка во 2020 година и треба да придонесе за намалување на цената на финансирање преку кредити од банките, заради одржување на кредитниот циклус и ублажување на ефектите од негативниот шок врз домашната економија, којшто секако ќе има негативни преносни ефекти и врз активностите на банките. Заклучно со крајот на март 2020 година, може да се забележи релативно стабилно движење на депозитите на нефинансиските субјекти. Сепак, економските ефекти во целина се неизвесни и се зависни од времетраењето и јачината на овој шок којшто е од неекономски карактер.

Графикон бр. 85

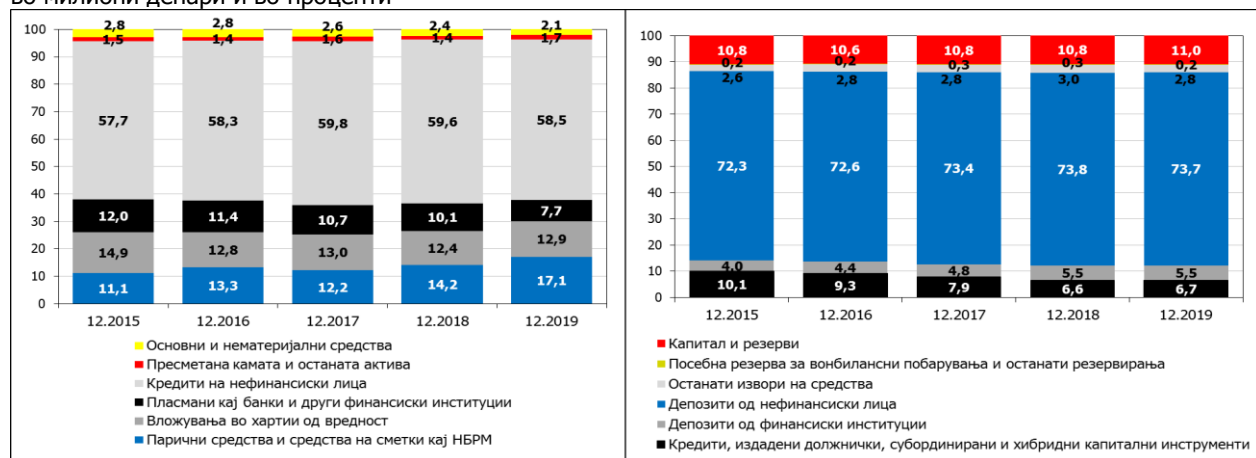
Годишен раст на компонентите на активата (лево) и пасивата (десно) на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

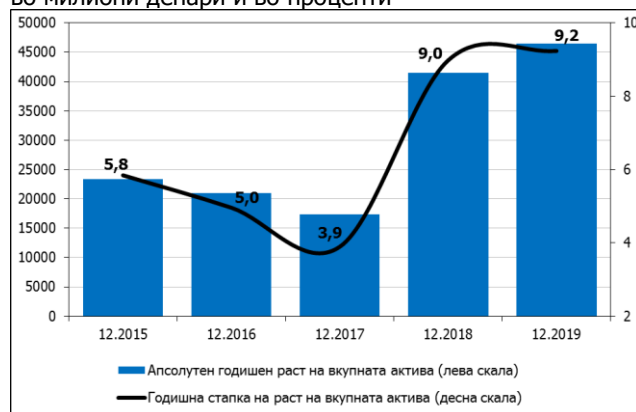

Графикон бр. 86 Структура на активата (лево) и пасивата (десно) на банкарскиот систем во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 87
Актива на банкарскиот систем
во милиони денари и во проценти

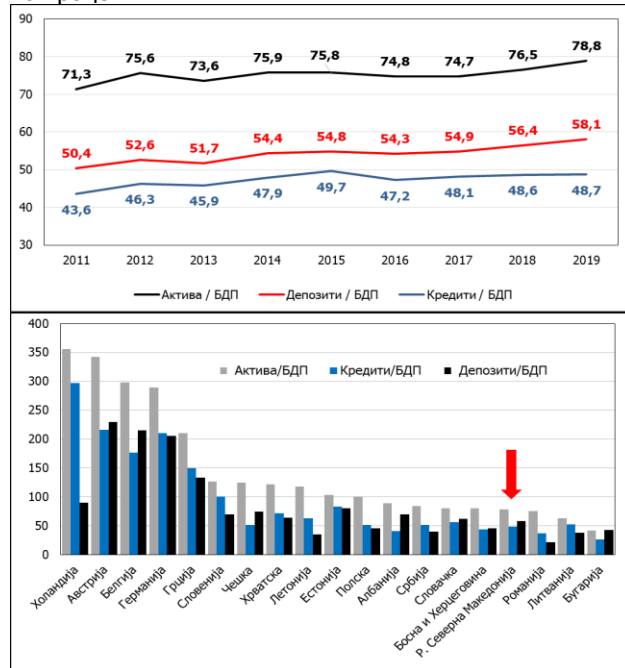
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На 31.12.2019 година, вкупната актива на банкарскиот систем изнесува 549.969 милиони денари и бележи годишен раст од 46.500 милиони денари, или 9,2% (9% во 2018 година). На страната на актива, раст бележат кредитната активност со нефинансиските субјекти и ликвидните средства на банките (пред сè расположивите депозити во Народната банка преку ноќ и пласманите во домашните државни еврообврзници). На страната на пасивата, најголем годишен раст забележаа депозитите на нефинансиските субјекти, а извесен придонес имаше и зголемувањето на депозитите на финансиските институции и обврските врз основа на кредити кон нерезидентите, условено од позначителниот раст на обврските кон матичните субјекти.

Графикон бр. 88

Степен на финансиско посредување во Република Северна Македонија (горе) и земјите од ЕУ и регионот во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките, интернет-страниците на ММФ, ЕЦБ и на централните банки.

Графикон бр. 89

Износ на кредитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2019 година, показателите укажуваат на зголемена улога на банкарскиот систем како финансиски посредник. Во споредба со повеќето од анализираните земји членки на ЕУ, степенот на финансиско посредување во Република Северна Македонија е на пониско ниво, но е на слично ниво во споредба со анализираните земји од регионот.

1.2 Кредити на нефинансиските субјекти

Во 2019 година, кредитирањето на нефинансиските субјекти растеше, но забавено. Забавувањето во најголем дел е резултат на новата регулатива за управување со кредитниот ризик, којашто ги обврзува банките кон побрзо „чистење“ на нефункционалните кредити од нивните биланси⁸³. Кредитите на нефинансиските субјекти⁸⁴ се зголемија за 19.613 милиони денари, или за 6,1% (во споредба со остварениот раст од 7,6% во 2018 година). Анализирано по поединечна банка, четири банки (две од групата големи и две од групата средни банки) придонесоа со 62,4% во вкупната годишна промена на кредитите на нефинансиските субјекти. Најголемо влијание врз забавениот годишен раст на кредитите имаше спроведениот задолжителен отпис на нефункционалните кредити коишто се целосно резервирани подолго од една година (две години заклучно до 30.6.2019 година)⁸⁵. Доколку се из земе ефектот од задолжителните отписи направени во периодот јули – декември 2020 година, стапката на раст на вкупните кредити би

⁸³ Подетално во делот за кредитниот ризик од овој извештај.

⁸⁴ Кредитите кон нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица – резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршителите на дејност и физичките лица (кредитите на домаќинствата).

⁸⁵ Подетално во делот за кредитниот ризик од овој извештај.

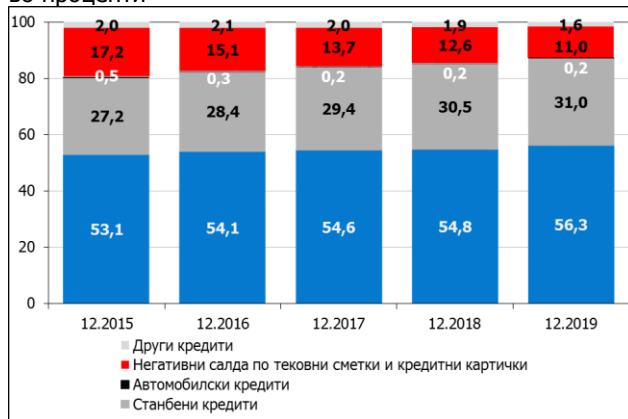

Графикон бр. 90 Раст на кредитите на нефинансиските субјекти во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 91 Структура на кредитите на физичките лица, по производи во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

изнесувала 7,5%, што е на многу слично ниво како и на крајот од 2018 година.

Годишниот раст на кредитната активност во поголем дел (83%) произлезе од солидниот раст на кредитирањето на домаќинствата, додека придонесот на кредитите на нефинансиските друштва изнесува 20,1%. Кредитите на нефинансиските друштва годишно се зголемија за 3.948 милиони денари, додека годишната стапка на раст на овие кредити изнесува 2,4% (4,7% заклучно со 31.12.2018 година). Намалувањето на годишната стапка на раст на корпоративните кредити во најголем дел произлегува од ефектот од задолжителните отписи на нефункционалните кредити⁸⁶. Кредитите на домаќинствата⁸⁷ во 2019 година се зголемија за 16.281 милион денари, или за 10,6% (11,4%, доколку се из земе ефектот од задолжителните отписи за периодот јули-декември 2020 година), што е повисоко од остварениот раст во 2018 година (10,4%). Позначителниот раст на кредитирањето на домаќинствата се согледува и со приближувањето на остварената стапка на раст кон максималната вредност на нејзиниот десетгодишен подвижен просек. И натаму солидната кредитна поддршка на домаќинствата соодветствува со нето-олеснувањето на вкупните кредитни услови, коешто беше најизразено во третиот квартал од 2019 година, а продолжи и во текот на четвртиот квартал, но далеку поумерено, како во однос на станбените кредити (каде што нето-процентот на банки коишто укажуваат на олеснување на кредитните услови изнесува 8,4%, во споредба со 58,5% во третиот квартал од годината), така и во однос на потрошувачките кредити (каде што нето-

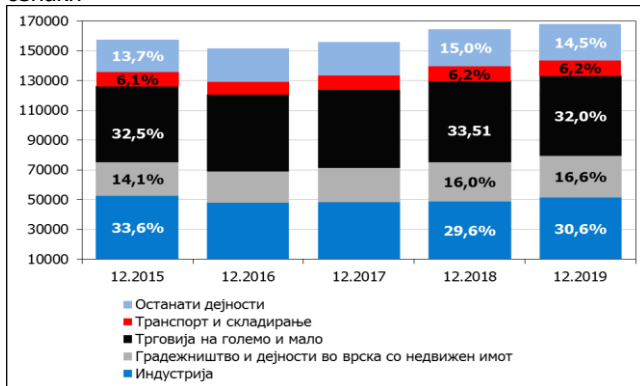
⁸⁶ Доколку се из земе ефектот од задолжителните отписи на нефункционалните кредити за периодот јули – декември 2020 година, годишниот раст на кредитите на нефинансиските друштва би изнесувал 4,3%.

⁸⁷ Потрошувачките кредити, негативните салда врз основа на тековни сметки и кредитните картички се најкористените кредитни производи кај домаќинствата.

Графикон бр. 92

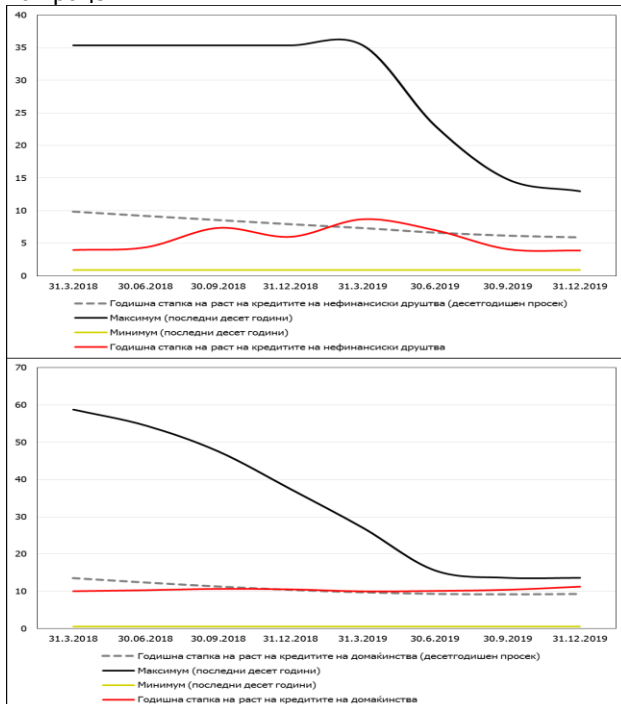
Структура на кредитите на нефинансиските друштва по одделни дејности во износи прикажани во столбови и проценти во ознаки

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 93

Десет годишен подвижен просек на кварталните стапки на раст на кредитите на домаќинствата (горе) и кредитите на нефинансиските друштва (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Податоците за периодот од 2016 година до 31.12.2019 година се без ефектот од регулаторната промена за задолжителните отписи.

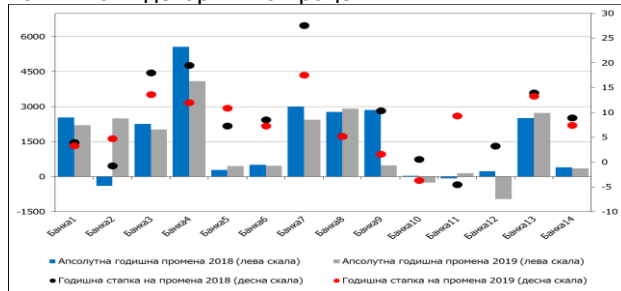
процентот на банки коишто укажуваат на олеснување на кредитните услови изнесува 0,2%, наспроти 36,2% во третиот квартал од 2019 година). Според согледувањата на банките за конкретните кредитни услови, оценетото нето-олеснување во поголем дел произлегува од каматната стапка коешто значително е изразено, како кај станбените (повеќе во последните два квартали од годината), така и кај потрошувачките кредити (повеќе во првите два квартали од годината). Од факторите коишто предизвикуваат промена на условите за одобрување кредити, конкуренцијата од другите банки и натаму е фактор со најизразено влијание врз нето-олеснувањето на условите за одобрување на кредитите на домаќинствата.

На страната на побарувачката за кредити од страна на населението, банките пријавиле намалена побарувачка за потрошувачки кредити, во три од четирите квартали од 2019 година (само во вториот квартал од годината банките пријавиле зголемена побарувачка за потрошувачки кредити). Притоа, банките ги оцениле „заштедите на населението“ и „кредитите од останатите банки“ како фактори коишто придонесуваат за намалување на побарувачката за потрошувачки кредити. Во сегментот на станбените кредити, во два од четирите квартали од 2019 година, банките пријавиле зголемена побарувачка (во вториот и четвртиот квартал од 2019 година). Притоа, единствено „кредитите од останати банки“ се оценуваат од банките како фактор којшто предизвикува намалување на побарувачката за станбени кредити. Сите останати фактори („перспективи на пазарот за станбена изградба“, „доверба на потрошувачите“, „трошоци на потрошувачите коишто не се поврзани за домувањето“, „заштеди на населението“ и „останати извори на финансирање“) се оценети како фактори

Графикон бр. 94

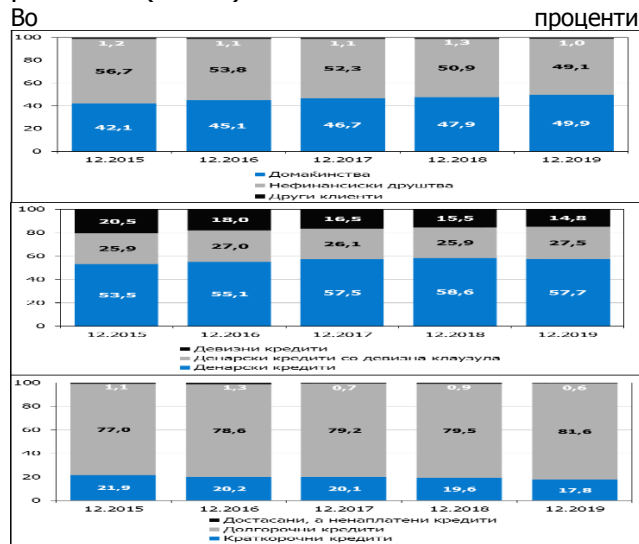
Годишен раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, по поединечна банка во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 95

Структура на вкупните кредити, според секторот (лево) и валутата (средина) и структура на редовните кредити, според рочноста (десно)*

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Во структурата на вкупните кредити според рочноста не се вклучени нефункционалните кредити.

коишто придонесуваат за зголемување на побарувачката за станбени кредити⁸⁸.

Со постојаниот релативно висок раст на кредитите на домаќинствата, се зголеми нивното структурно учество во вкупните кредити, коешто на 31.12.2019 година (49,9%) го надмина учеството на кредитите на нефинансиските друштва во вкупните кредити (49,1%). Кај шест од вкупно четиринаесет банки, учеството на кредитите на домаќинствата во кредитното портфолио на банките е поголемо во однос на учеството на корпоративните кредити. Притоа, три од групата големи банки зафаќаат 58,9% од вкупните кредити на домаќинствата на ниво на банкарскиот систем. Анализирани по кредитни производи, 67,3% од кредитите на физичките лица се наменети за финансирање на ненаменската потрошувачка на физичките лица (потрошувачки кредити, дозволени пречекорувања и кредитни картички).

Во 2019 година, кредитите во денари со девизна клаузула⁸⁹ имаа најголем (53,6%) придонес во растот на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, додека придонесот на денарските кредити⁹⁰ е нешто помал и изнесува 43,2%. Кредитите во странска валута⁹¹ на годишна основа остварија скроман годишен раст. Во валутната структура на вкупните кредити се забележа раст на учеството на кредитите во денари со девизна клаузула, додека водечко структурно учество и понатаму имаат денарските кредити (57,7%).

⁸⁸ Извор: Анкети на Народната банка за кредитната активност на банките.

⁸⁹ Денарските кредити со девизна клаузула на годишна основа растат за 10.509 милиони денари, или за 12,7%, а во нивни рамки кредитите на домаќинствата се зголемија за 7.306 милиони денари (или 12,4%), додека растот на кредитите на нефинансиските друштва е нешто помал и изнесува 3.396 милиони денари (15,3%).

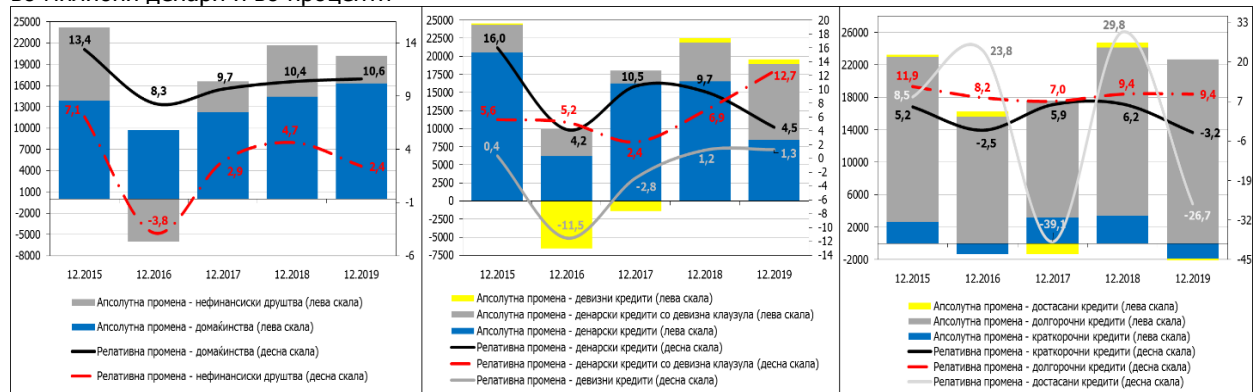
⁹⁰ Денарските кредити на годишна основа се зголемија за 8.469 милиони денари, или за 4,5%. Растот на денарските кредити произлегува од кредитите на домаќинствата (зголемување од 8.657 милиони денари, или за 10,3%), во споредба со намалувањето на кредитите на нефинансиските друштва (73 милиони денари, или за 0,1%).

⁹¹ Кредитите во странска валута на годишна основа се зголемија за 635 милиони денари (или за 1,3%), речиси целосно како резултат на кредитите на нефинансиските друштва (625 милиони денари, или 1,6%).

Од рочен аспект, продолжи зголемувањето на рочноста на кредитното портфолио преку натамошен раст на долгорочното кредитирање, коешто на крајот од 2019 година достигна учество од 81,6% во структурата на вкупните редовни кредити. Најголем дел (72,1%) од растот на долгорочните кредити се должи на кредитите на домаќинствата⁹². Наспроти тоа, намалувањето на краткорочните кредити целосно се должи на кредитите на нефинансиските друштва⁹³.

Графикон бр. 96
Годишен раст на кредитите, според секторот, валутата и рочноста
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2 Депозити на нефинансиските субјекти

Во 2019 година, депозитите на нефинансиските субјекти забележаа позначителен раст и сè уште се главен извор на финансирање на банкарските активности (73,7% од вкупните извори на средства). Годишниот раст на вкупната депозитна база на банките (34.253 милиони денари) сепак забележа извесно забавување и изнесува 9,2% (раст од 9,4% во 2018 година). Анализирани по одделни банки, 84% од растот на депозитната база произлегува од зголемувањето на депозитите кај четири банки од групата големи банки. Притоа, само кај една од вкупно четиринаесет⁹⁴ банки имаше намалување на вкупните депозити во однос на 2018 година.

⁹² Долгорочните кредити на домаќинствата годишно растат за 16.342 милиона денари, или за 11,7%, а во нивни рамки денарските кредити забележаа раст од 8.750 милиони денари, додека растот на кредитите во денари со девизна клаузула изнесува 7.312 милиони денари.

⁹³ Краткорочните кредити на годишна основа се намалија за 1.895 милиони денари, или за 3,2%, што речиси целосно произлезе од кредитите на нефинансиските друштва (намалување од 1.826 милиони денари, или за 3,7%). Во рамки на краткорочните кредити на нефинансиските друштва, денарските кредити забележаа намалување од 2.539 милиони денари, додека девизните кредити забележаа раст од 702 милиона денари.

⁹⁴ „Развојната банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

Домаќинствата, коишто традиционално се најзначајниот депонент во македонскиот банкарски систем (со учество од 68,2% во вкупните депозити), во 2019 година, позначително ги зголемија своите средства во банките, за 19.635 милиони денари, или за 7,6% (9,5% во 2018 година). **Депозитите на нефинансиските друштва** остварија поскупо годишно зголемување од 13.905 милиони денари во споредба со растот на депозитите на домаќинствата, но нивната стапка на раст (13,8%) бележи солидно забрзување во однос на 2018 година (кога изнесуваше 9,2%).

Графикон бр. 97 Состојба на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од аспект на валутата, денарските депозити имаа најголем придонес (77,4%) во годишниот раст на депозитната база, при што се зголемија за 26.529 милиони денари, или 12,4%. Притоа, депозитите на домаќинствата имаа поголем придонес (50,7%) во растот на денарските депозити во однос на придонесот на депозитите на нефинансиските друштва (48%). И кај двата сектора растот на денарските депозити произлезе од депозитите по видување⁹⁵. **Девизните депозити** забележаа годишно зголемување (од 8.203 милиони денари, или 5,2%), што во поголем дел произлезе од депозитите по видување на домаќинствата⁹⁶. Ваквите движења придонесоа за раст на учеството на денарските депозити во вкупната депозитна база, коешто на крајот од 2019 година изнесува 59,2% и е повисоко за 1,7 п.п. во споредба со 31.12.2018 година.

Од аспект на рочноста, депозитите по видување⁹⁷ речиси целосно (98,8%) го условија растот на вкупната депозитна база и остварија највисок годишен раст (33.849 милиони денари, или 18,2%), којшто се должи на

⁹⁵ Годишното зголемување на денарските депозити по видување на нефинансиските друштва изнесува 13.113 милиони денари, или 24,1%, додека годишното зголемување на денарските депозити на домаќинствата по видување изнесува 11.784 милиони денари, или 20,9%.

⁹⁶ Годишното зголемување на девизните депозити по видување на домаќинствата изнесува 5.484 милиони денари, или 12,4%. Останатиот дел од растот на девизните депозити се должи на депозитите по видување на нефинансиските друштва, коишто остварија раст од 2.291 милион денари, или 10,5%.

⁹⁷ Во годишниот раст на депозитите по видување, придонесот на денарските депозити на нефинансиските друштва изнесува 38,7%, додека придонесот на денарските депозити на домаќинствата изнесува 34,8%. Придонесот на девизните депозити на нефинансиските друштва во годишниот раст на депозитите по видување изнесува 6,8%, додека придонесот на девизните депозити на домаќинствата е повисок и изнесува 16,2%.

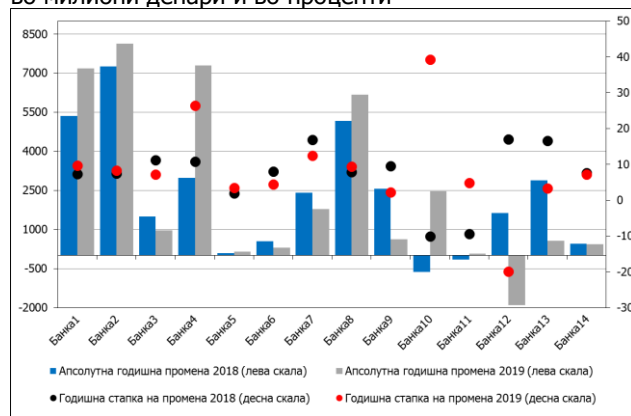

Графикон бр. 98
Промена на депозитите на нефинансиските субјекти
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 99
Квартален раст на вкупните депозити на нефинансиските субјекти, по поединечна банка
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

растот на депозитите на двата сектора. Долгорочните депозити⁹⁸ на годишна основа се зголемија за 5.441 милион денари, или 5,4%, додека кај краткорочните депозити беше забележано намалување од 5.037 милиони денари, или 5,9%, главно под влијание на пониското ниво на краткорочните депозити на домаќинствата и на нефинансиските друштва⁹⁹.

Анализата на рочната структура на депозитите од домаќинства во 2019 година, покажува зголемување на структурното учество на депозитите по видување во рочната структура на депозитите на домаќинствата (од 39,1% на 31.12.2018 година, на 42,6% на 31.12.2019 година). Учеството на краткорочните депозити и натаму бележи постојан надолен тренд (од 27,2% на 31.12.2018 година, на 24,6% на 31.12.2019 година), додека учеството на долгорочните депозити се намали, на годишна основа, од 33,7,% на 32,8%.

1.3 Останати активности

На крајот од 2019 година, вложувањата¹⁰⁰ на банките во хартии од вредност (според нето сметководствената вредност), забележаа зголемување од 8.605 милиони денари (или 13,8%), што придонесе за зголемување на нивното учество во вкупната актива на банките до 12,9% на 31.12.2019 година. Ваквите движења во најголем дел се условени од растот на вложувањата на банките во домашни државни еврообврзници (за 7.858 милиони денари, или 42,5%). Наспроти ова, банките

⁹⁸ Годишниот раст на долгорочните депозити во поголем дел е резултат на зголемувањето на депозитите на домаќинствата за 4.089 милиони денари (каде што придонесот на денарските депозити е 46%, додека придонесот на девизните депозити изнесува 54%) и во помал дел на зголемувањето на денарските депозитите на нефинансиските друштва за 1.489 милиони денари.

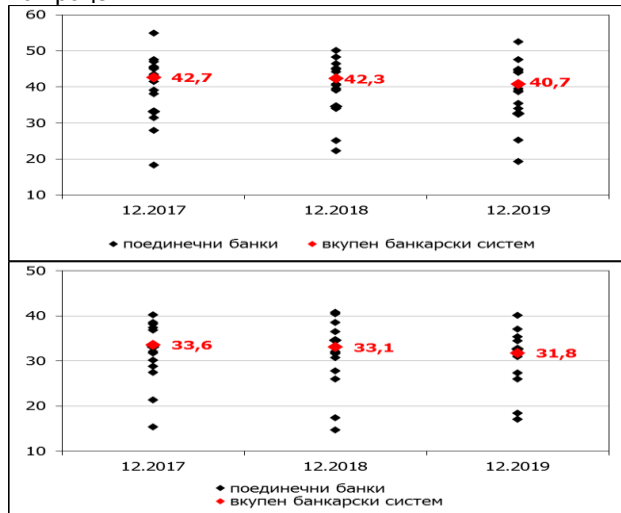
⁹⁹ Краткорочните депозити на нефинансиските друштва се намалија за 2.983 милиони денари (или 21,6%), во кои најголем придонес имаа денарските депозити (62,5%). Намалувањето на краткорочните депозити на домаќинствата изнесува 1.722 милиони денари (или 2,5%), што во најголем дел (86,8%) е условено од девизните депозити.

¹⁰⁰ Вклучително и вложувања во придружени друштва.

Графикон бр. 100

Учество на вкупните девизни депозити (горе) и на девизните депозити на домаќинствата (долу) во вкупните депозити на банките/банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 101

Рочна структура на депозитите на домаќинствата

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

ги намалија вложувањата во државни записи (за 561 милион денари, или 3,4%), додека вложувањата во благајнички записи и натаму се речиси непроменети во однос на 2018 година, во услови на намалена основна каматна стапка на Народната банка¹⁰¹ и непроменета понуда на благајничките записи (25.000 милиони денари). Ваквите движења придонесоа за годишно зголемување на учеството на вложувањата во државни обврзници во вкупното портфолио на хартии од вредност кај банките, од 29,7%, на 31.12.2018 година, на 37,2%, на 31.12.2019 година, за сметка на намалувањето на учеството на пласманите во државни записи (од 26,9%, на 31.12.2018 година, на 22,8% на 31.12.2019 година).

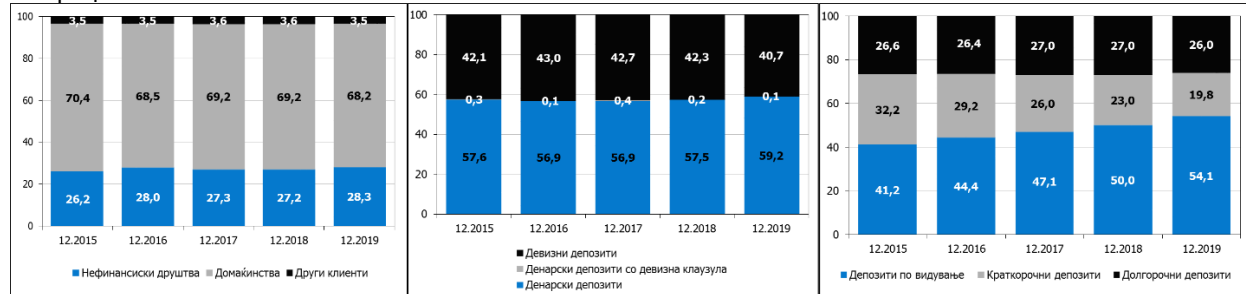
¹⁰¹ Во март 2019 година, врз основа на оцената на постојните економски и финансиски услови, како и на постоечките ризици, а во услови на отсуство на притисоци на девизниот пазар од надворешниот сектор и стабилни очекувања на домашните субјекти, при натамошен раст на вкупните депозити и ниска и стабилна стапка на инфлација, Народната банка ја намали основната каматна стапка за 0,25 процентни поени, односно од 2,50% на 2,25%. Во првиот квартал од 2020 година, Народната банка изврши намалување на основната каматна стапка во два наврата: во јануари, кога врз основа на оцената на постојните економски и финансиски услови, како и на присутните ризици, беше оценето дека постои простор за натамошно олабавување на монетарната политика и беше одлучено основната каматна стапка да се намали за 0,25 процентни поени, на 2,00%; и во март, кога во услови на високи девизни резерви и ниски инфлационски движења, а при присутни глобални ризици, вклучително и од ширењето на вирусната инфекција ковид-19 (корона-вирус), во вонредни околности беше донесена одлука за олабавување на монетарната политика со уште едно дополнително намалување на основната каматна стапка за 0,25 процентни поени, на историски најниското ниво од 1,75% (ефективна од 15.4.2020 година). Потребата од ова последно вонредно намалување произлезе од брзото ширење на вирусната инфекција ковид-19 во глобални рамки, со што се продлабочија ризиците и во домашната економија.

Графикон бр. 102

Структура на вкупните депозити, според секторот (лево) и валутата (средина) и рочноста (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 103

Годишна промена на депозитите, според секторот, валутата и рочноста

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Пласманите кај банките и другите финансиски институции во 2019 година забележаа намалување за 8.207 милиони денари, или 16,2%. Намалување се забележа кај сите категории пласмани (освен кај кредитите на домашни банки)¹⁰², при што најголем придонес имаше намалувањето на салдата на тековните сметки кај странски банки и намалувањето на краткорочно орочените средства на домашните банки во странство¹⁰³. Вкупните **обврски врз основа на кредити** на годишна основа се зголемија за 2.845 милиони денари, или за 10,3%, што речиси целосно (97,9%) се должи на растот на обврските врз основа на кредити во странска валута до еден месец и растот на долгорочните обврски врз основа на кредити во странска валута кон нерезидентите финансиски институции.

¹⁰² Средствата на сметките и депозитите кај домашните банки во 2019 година се намалија за 1.004 милиони денари, што во најголем дел се должи на намалувањето на орочените депозити на домашните банки во странска валута до 1 месец кај две големи банка и растот на орочените депозити на домашните банки во странска валута од 1 до 3 месеци кај една средна банка. Кредитите на домашните банки годишно се зголемија за 235 милиони денари, или за 1,6%.

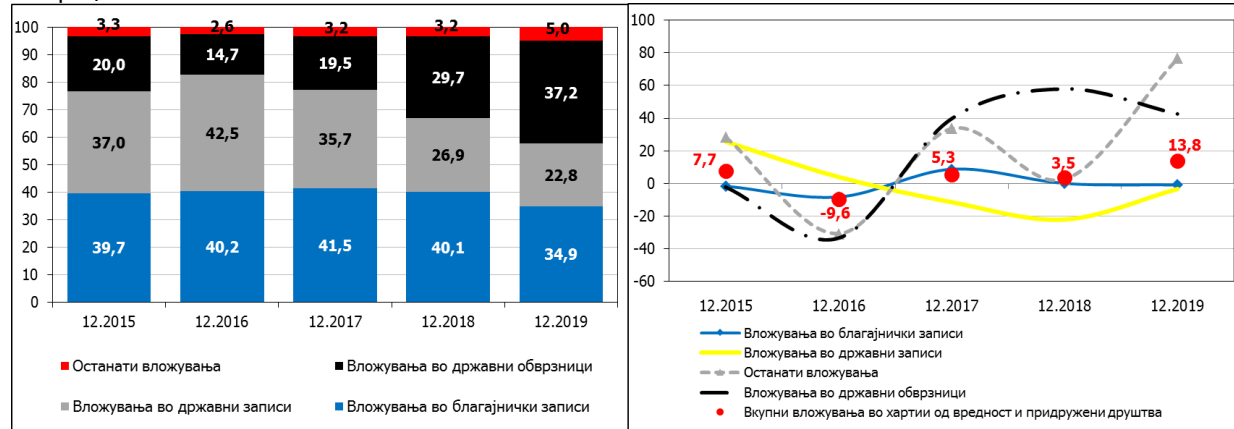
¹⁰³ Годишниот пад на ликвидните средства на сметки и депозити кај странски банки изнесува 7.618 милиони денари (или 21,2%) и во поголем дел е резултат на намалувањето на салдата на редовните сметки во странство во странска валута (во најголем дел кај три големи банки и една средна банка) и позначајното намалување кај орочените депозити во странство во странска валута од еден до три месеци кај една голема банка.

Графикон бр. 104

Структура (лево) и годишна промена (десно) на портфолиото на хартии од вредност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Депозитите од банките и останатите финансиски институции и понатаму се мал извор на финансирање на банките, со учество од 5,5% во вкупната пасива во 2019 година. Годишниот раст на депозитите од банките и останатите финансиски институции (од 2.798 милиони денари или 10,1%) најмногу се должи на зголемувањето на депозитите во странска валута на нерезидентите финансиски друштва до еден месец и на растот на пласманите во депозитите во странска валута на нерезидентите финансиски институции, со рочност од 3 месеци до една година.

2. Профитабилност

Домашниот банкарски систем во 2019 година продолжи со профитабилно работење, но со нешто помала добивка во споредба со 2018 година. Намалувањето на добивката првенствено произлегува од исцрпувањето на ефектите од крупни неповторливи ставки од 2018 година, коишто доведоа до еднократен и невообичаен висок раст на добивката во минатата година. За намалувањето на добивката придонесе и намалувањето на нето каматните приходи како носечка приходна компонента на банките, што од своја страна предизвика и стеснување на нето каматната маргина на банките. Падот на нето каматните приходи главно беше последица на побрзото намалување на просечните каматни стапки на кредитите на банките и на ефектите од намалените каматни стапки на монетарните инструменти. Нето-приходите од провизии забележаа солиден годишен раст, којшто овозможува надоместување на намалените каматни приходи. Во 2019 година, скроман раст забележаа и различните расходни категории, но нивниот придонес за намалувањето на добивката беше поскупен во споредба со падот на приходите. Трошоците на банките за исправка на вредноста, изразени како сооднос со различните приходни категории или со просечните средства во 2019 година, достигнаа историски ниски нивоа (доколку се изземат еднократните ефекти на ослободување на исправка на вредноста од 2018 година). При вакви движења на приходите и расходите, и показателите за повратот на капиталот и резервите, односно средствата забележаа намалување, но се повисоки од нивниот десетгодишен просек.

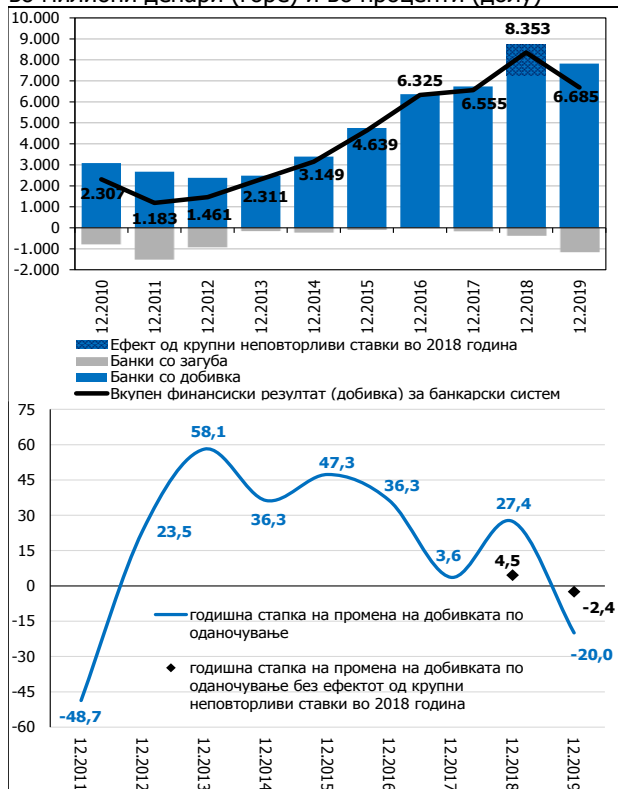
Најновите случувања на глобален и домашен план поврзани со глобалната пандемија на КОВИД-19, секако ќе предизвикаат пад на економската активност, што неминовно ќе влијае негативно и врз остварувањата на банките. Иако сеуште е тешко да се прогнозира времетраењето и интензитетот на оваа глобална пандемијата, сосема е јасно дека тоа во значајна мера ќе ги димензионира последиците врз финансиски резултат на банките. Од друга страна, првичните реакции на монетарните власти од поразвиените земји, како и на Народната банка, индицираат дека ќе продолжи периодот на преовладувачки ниски, па дури и негативни каматни стапки на нискоризичните инвестициски алтернативи, што може да резултира со понатамошен притисок во насока на намалување на нето-каматниот приход и стеснување на нето каматната маргина на банките. Друг ограничувачки фактор врз динамиката на различните категории некаматни приходи, претставува и очекуваното забавување на побарувачката за различни финансиски услуги. Исто така, многу е реално да се очекува и постепено зголемување на трошоците на банките врз основа на исправка на вредност за финансиските и нефинансиските средства, поради поголемата веројатност за зголемување на стапката на ненаплата кај кредитите во услови на забележително економско забавување. Сите овие случувања, може да се очекува да имаат одраз врз речиси сите поважни приходни и расходни категории на банките и следствено врз понатамошното одржување на досегашното ниво на профит на банките.

2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

Графикон 105 Динамика на прикажаната вкупна добивка на банките (горе) и нејзина годишна промена (долу)

во милиони денари (горе) и во проценти (долу)

Извор: НБРСМ, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

Вкупната добивка по оданочување на банките во 2019 година изнесува 6.685 милиони денари и во споредба со претходната година е пониска за 1,668 милиони денари, односно за 20,0%. Ваквото намалување на остварениот финансиски резултат на банките се должи на исцрпувањето на ефектите од крупните неповторливи ставки (англ. large non-recurring items англ.) коишто беа присутни во 2018 година во форма на намалување на трошоците за исправка на вредноста и зголемување на износот на другите приходи од работењето. Овие неповторливи ставки произлегуваат од наплата на релативно висок износ на нефункционална изложеност од домашно правно лице и остварување капитална добивка кај една банка од продажбата на удел во нејзино придружено друштво (англ. associate). Доколку се из земе ефектот од овие еднократни настани, добивката на банките во 2019 година би била помала за само 2,4% во споредба со онаа од 2018 година.

Намалувањето на добивката во 2019 година се должеше и на падот на вкупните приходи на банките (за 5%). Меѓутоа, и ако се из земе ефектот од крупните неповторливи ставки во 2018 година, вкупните приходи на банките бележат пад од 3,5%. Ова произлегува од падот на другите приходи на банките за 29,2%¹⁰⁴, односно 22,7% без еднократните приходи од 2019 година¹⁰⁵. За ова придонесоа и намалените нето каматни приходи што банките ги остваруваат од традиционалното финансиско посредување (за 2,4%). Со оглед на тоа дека пандемијата на ковид-19 ќе предизвика сериозно економско забавување, постојат изгледи дека овој органски пад на приходите на банките ќе продолжи најмалку и во текот на 2020 година, па дури и во наредните години. Ова се однесува како на нето каматниот приход, поради продолжувањето на периодот на ниски каматни стапки на глобално ниво и првичниот шок на кредитната побарувачка, но и на приходите од провизии

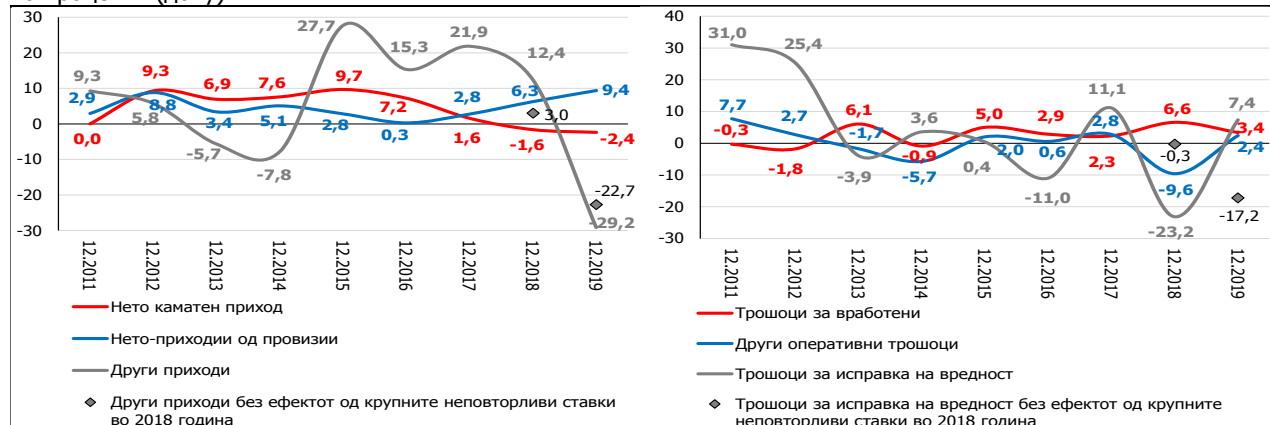
¹⁰⁴ Покрај остварената капитална добивка од продажба на капитален влог, помалите други приходи во 2019 година, се должат на фактот што во 2018 година банките имаа зголемени приходи од продажба на преземен имот поради ненаплатени побарувања.

¹⁰⁵ Еднократните приходи во 2018 година се однесуваат на капиталната добивка од продажба на капитален влог во придружно претпријатие.

и на другите приходи, заради негативните ефекти врз реалната економска активност и последователниот пад на вкупната побарувачка за финансиски услуги.

Графикон 106 Годишна стапка на промена на главните приходни (лево) и расходни ставки (десно) на банките во проценти (долу)

Извор: НБРСМ, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

Во 2019 година, меѓу приходите на банките **пораст забележаа нето-приходите од провизии**. Ова покажува дека, во услови на ниски каматни стапки и со значително исцрпен простор за понатамошно намалување на трошокот за нивното депозитно финансирање, домашните банки сè повеќе се ориентираат кон изнаоѓање алтернативи со кои би можеле да го надоместат намалениот придонес на нето каматниот приход во формирањето на стапките на поврат. Ова може да се врши на различни начини, со зголемување на обемот на активностите што носат приходи од провизии, со воведување нови услуги или пософистицирани деловни активности од страна на банките и сл. Структурата на нето-приходите од провизии на домашните банки покажува дека најголемиот дел од овие приходи произлегуваат од вршењето платежни услуги, односно платен промет во земјата, платен промет со странство и картично работење, коишто заеднички формираат над две третини од вкупните нето-приходи од провизии во 2019 година¹⁰⁶.

Различните категории трошоци на банките исто така забележаа зголемување во 2019 година, но ова имаше помало влијание врз годишниот пад на добивката во споредба со падот на приходите. Имено, **вкупните расходи на банките на годишна основа забележаа раст од 4,0%, во што сите категории расходи имаа соодветен удел**¹⁰⁷. Доколку се из земе ефектот од ослободувањето исправка на вредноста во 2018 година поради крупната неповторлива ставка¹⁰⁸, вкупните расходи на банките во 2019 година би

¹⁰⁶ Од нето-приходите од провизии на банките што произлегуваат од вршење други деловни активности, најголем придонес во вкупниот годишен раст на нето-приходите од провизии забележаа нето-приходите од сите останати активности, вклучително и активности во процесот на извршување, со учество од малку под 27%. Сите други деловни активности на банките придонесоа со околу 13% во вкупниот годишен пораст на нето-приходите од провизии во 2019 година.

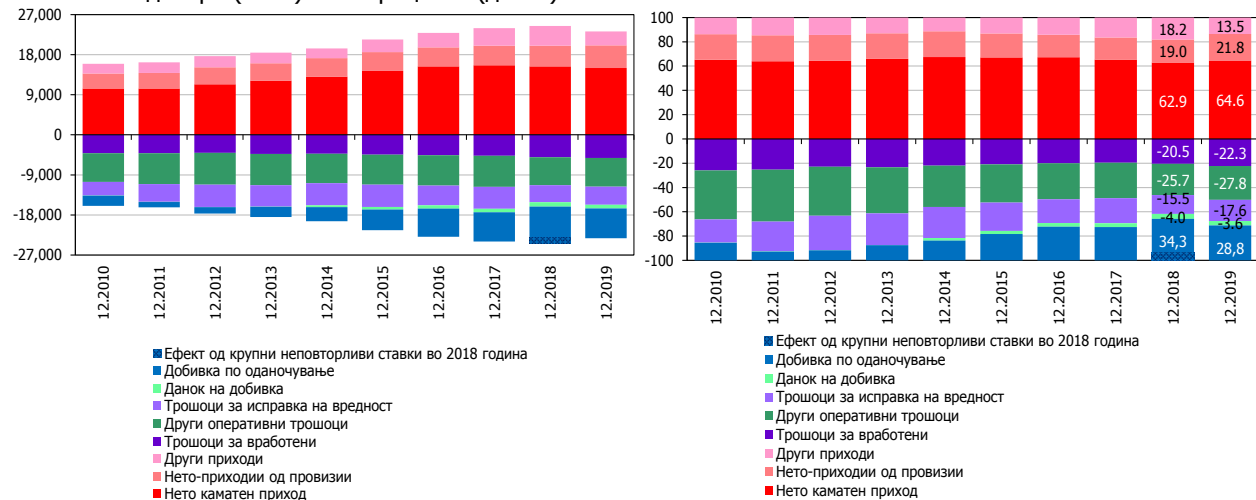
¹⁰⁷ Во растот на вкупните трошоци на банките во 2019 година, најголемо учество од 46,5% имаше растот на трошоците за исправка на вредноста, растот на трошоците за вработените имаше учество од 28,1%, а растот на другите оперативни трошоци, меѓу кои општите и административните трошоци, како поединечно најважна ставка, учествуваше со 25,4% во годишниот раст на вкупните трошоци.

¹⁰⁸ Во 2018 година, банките прикажаа помали трошоци за исправка на вредноста на финансиските средства поради ослободување претходно издвоена исправка на вредност во вкупна висина од 1,1 милијарда денари како последица на еднократен неповторлив настан, т.е. подобрувањето на кредитниот ризик кај еден поголем корпоративен клиент.

забележале дури и намалување од 3,2%. Најголем годишен раст од 7,4%, забележа трошокот на банките врз основа на исправка на вредноста на нивните финансиски и нефинансиски средства¹⁰⁹. Притоа, пандемијата на КОВИД-19 и последиците од неа за реалната економска активност неминовно ќе се одразат и врз трошоците за исправка на вредноста. Двата клучни фактори од кои ќе зависи ефектот од пандемијата на КОВИД-19 врз трошоците за исправка на вредноста ќе бидат нејзиното времетраење, вклучително и времето што би било потребно за да се случи обновување на економската активност и дали ќе останат истите структурни карактеристики во економијата, односно последиците врз деловното однесување на економските субјекти, нивната финансиска позиција и капацитетот за обезбедување приходи.

Графикон 107 Распределба на главните приходни и расходни ставки на банките, во апсолутен износ (лево) и во релативна големина (десно) во милиони денари (лево) и во проценти (десно)

Извор: НБРСМ, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

Годишните промени на приходните и расходните ставки предизвикаа одредени промени во нивната структура во 2019 година. Кај приходите, со исцрпувањето на ефектите од крупните неповторливи ставки од 2018 година, дојде до пад на учеството на другите приходи, за сметка на зголемувањето на учеството на нето-приходите од провизии, но и на нето каматниот приход. Имено, нето каматниот приход, и покрај забележаниот пад во 2019 година, и натаму е главна компонента на вкупните приходи на банките, со учество од 64,6%. Промените во структурата на расходите во 2019 година беа нешто помали, главно преку раст на учеството на трошоците за вработените и трошоците за исправка на вредноста, а намалување на учеството на другите оперативни расходи. Анализирани по групи банки, групата средни банки оствари загуба во 2019 година (главно поради високите трошоци за исправка на вредноста кај една банка од оваа група), а групите големи и мали банки остварија помала добивка за 11,5% и 17,0%, соодветно. Овие движења на добивките по одделните групи банки доведоа до зголемување на концентрацијата на добивката во

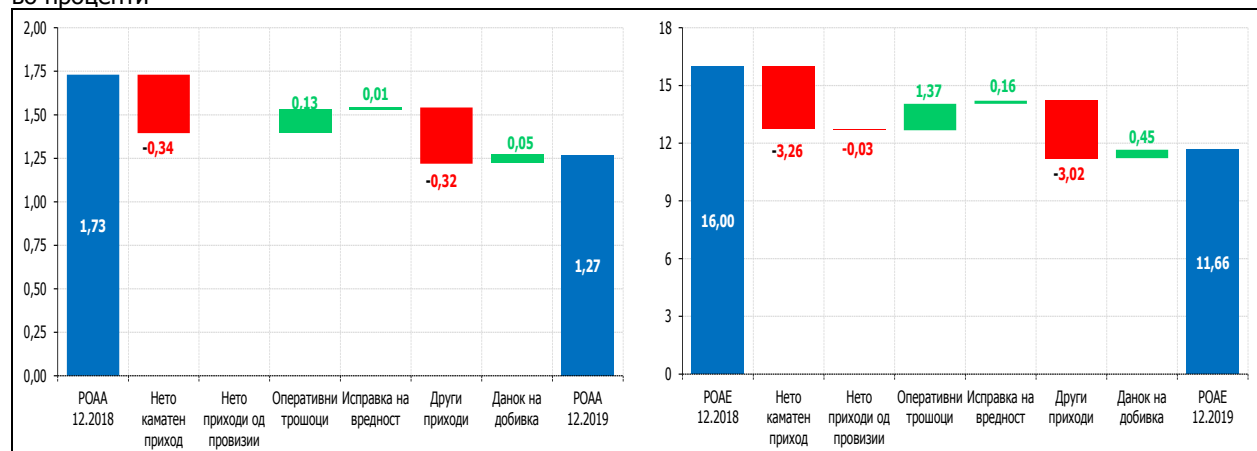
¹⁰⁹ Доколку се из земе ефектот од ослободувањето на исправката на вредноста во 2018 година поради подобрувањето на кредитниот ризик кај еден поголем корпоративен клиент од споредбената основа за 2018 година, тогаш трошокот за исправка на вредноста на банките во 2019 година би забележал намалување во 2019 година за 17,2%.

домашниот банкарски систем. Така, најголемите три банки според средствата обезбедија 90,2% од вкупната добивка на банкарскиот систем во 2019 година (79,6% во 2018 година).

Графикон 108 Придонес на одделните ставки во годишната промена на стапката на поврат на просечните средства на банките (лево) и стапката на поврат на просечните капитал и резерви на банките (десно)

во проценти

Извор: НБРСМ, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

Забелешка: На графиконот се претставени промените во одделните компоненти на профитабилноста изразени како учество во просечната актива, односно просечниот капитал. Зелените и црвените столпчиња означуваат позитивен и негативен придонес кон растот на ROAA/ROAE, соодветно, во процентни поени. ROAA и ROAE се изразени во проценти.

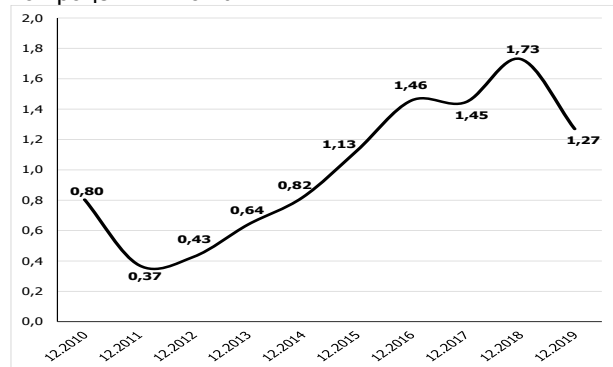
Намалувањето на добивката на банкарскиот систем предизвика намалување и на стапките на поврат на просечните средства (англ. ROAA) и на просечниот капитал и резерви¹¹⁰ (англ. ROAE). **Така, на крајот од 2019 година овие стапки на поврат изнесуваа 1,27% и 11,66%, соодветно, што во споредба со крајот на 2018 година е пад за 0,46 и 4,34 процентни поени.** Носители на ова намалување беа стеснувањето на нето каматната маргина на банките, претставено преку намалениот придонес на нето каматниот приход во формирањето на стапките на поврат, и тоа втора година по ред, како и падот на придонесот на другите приходи поради ефектот на крупната неповторлива ставка од 2018 година. Сепак, и покрај намалувањето во 2019 година, стапките на поврат сè уште се на релативно високо ниво во споредба со остварувањата во минатите десет години, односно се за 0,26 и 2,37 процентни поени над нивните десетгодишни просеци, коишто изнесуваа 1,01 % и 9,29%, соодветно.

¹¹⁰ Просечните средства и просечниот капитал и резервите се пресметани како просек од нивната состојба на 31.12. од тековната година и на 31.12. од претходната година.

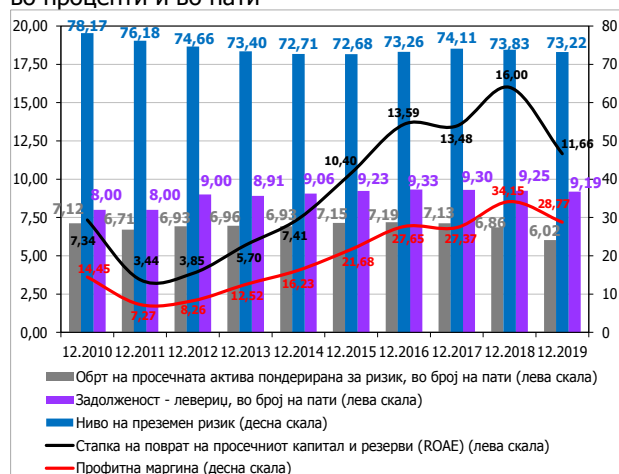
Анализата на одделните компоненти¹¹¹ што ја формираат стапката на поврат на просечните капитал и резерви во 2019 година, покажува дека **најважниот поединечен двигател на нејзиниот годишен пад беше намалувањето на профитната маргина.** Профитната маргина на домашниот банкарски систем забележа пад на годишна основа за 5,4 проценти поени и на крајот од 2019 година изнесуваше 28,77. Сепак, профитната маргина сè уште е на повисоко ниво во споредба со просекот во минатите десет години (2010-2019 година) од 19,84%. Помал удел во падот на стапката на поврат на просечниот капитал и резерви имаше падот на обртот на просечната актива пондерирани според ризиците во 2019 година, од 6,86 на 6,02. Воедно, обртот на активата пондерирани за ризик покажува пониско остварување во 2019 година во споредба со просекот во минатите десет години (за 2010-2019 година) којшто изнесуваше 6,90 пати. Другите две компоненти што ја условуваат стапката на поврат на просечниот капитал и резерви, односно показателот за нивото на преземениот ризик и нивото на задолженост – левериџ, во 2019 година забележаа мали промени, имаа симболично влијание врз промената на стапките на поврат и се релативно блиску до нивните просечни вредности во минатите десет години (2010-2019 година)¹¹².

Графикон 109 Динамика на стапката на поврат на просечните средства (ROAA) во проценти и во пати

Извор: НБРСМ, врз основа на податоци доставени од страна на банките

Графикон 110 Динамика на стапката на поврат на просечниот капитал и резерви (ROAE) и на нејзините составни компоненти во проценти и во пати

Извор: НБРСМ, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

Забелешка: Нивото на преземен ризик претставува сооднос меѓу просечната актива пондерирани за ризик и просечните средства на ниво на банкарскиот систем. Профитната маргина претставува однос на добивката (загубата) по оданочување и вкупните приходи на банките.

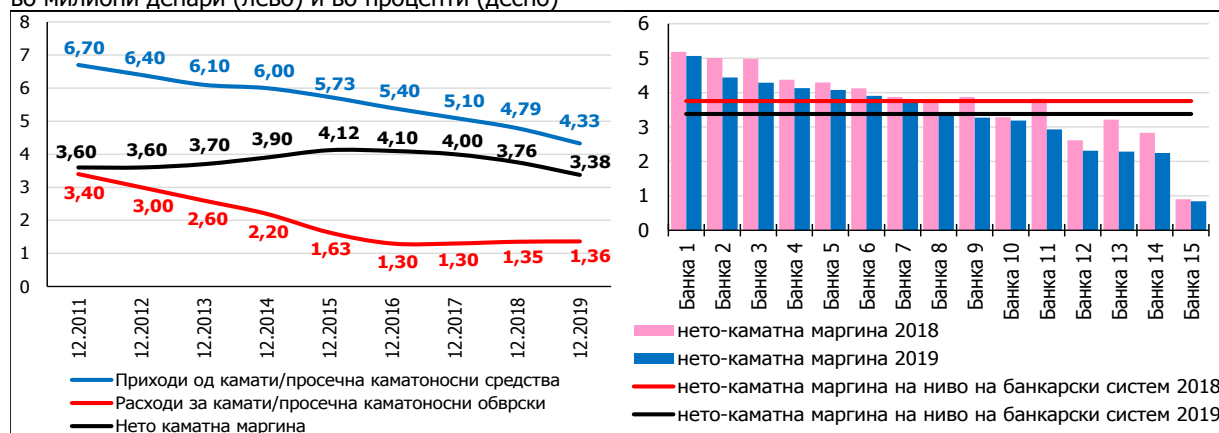
¹¹¹ Стапката на поврат на просечниот капитал и резерви може да се прикаже на овој начин: $ROAE = \frac{P}{CR} * \frac{S}{S} * \frac{A}{A} * \frac{RWA}{RWA} = \frac{P}{S} * \frac{S}{RWA} * \frac{A}{A} * \frac{RWA}{RWA}$, каде што P=добивка по оданочување; CR=просечен капитал и резерви; S=вкупни редовни приходи; A=просечна актива; RWA=актива пондерирани за ризик; PM=профитна маргина; RWAturnover=обрт на активата пондерирани за ризик; L=левериџ или задолженост; RBAratio=показател за нивото на преземен ризик.

¹¹² Просекот на нивото на преземен ризик во минатите десет години (2010-2019 година) изнесуваше 74,22%, додека просекот на нивото на задолженост – левериџ во истиот период изнесуваше 8,93 пати.

Нето каматната маргина на ниво на банкарскиот систем се намалува веќе четврта година по ред. Притоа, за разлика од минатите три години, во 2019 година дојде до малку поизразено намалување на нето каматната маргина од 0,38 процентни поени, со што достигна историски најниско ниво од 3,38%. Намалувањето на нето каматната маргина во 2019 година, произлегува како од намалувањето на нето каматниот приход (за 2,4%), така и од забрзувањето на годишниот раст на просечната каматносна актива (од 4,8% во 2018 година на 8,6% во 2019 година). Притоа, намалувањето на нето каматниот приход речиси во целост беше предизвикано од годишниот пад на каматните приходи за 1,8%, во услови кога каматните расходи забележаа благ раст од 0,2%. Ова покажува дека во услови на релативно ниски каматни стапки, коишто бележат тренд на опаѓање, веќе значително е исцрпен просторот за понатамошен пад на каматните расходи на банките, но од друга страна постепено се заострува и конкуренцијата меѓу нив за настап на кредитниот пазар. Оттука, забрза трендот на намалување на соодносот меѓу каматните приходи и просечните каматносни средства во 2019 година, при незначителни промени на соодносот меѓу расходите за камати и просечните каматносни обврски.

Графикон 111 Динамика на нето каматната маргина и нејзините компоненти за целиот банкарски систем (лево) и нето каматна маргина по одделна банка (десно) во милиони денари (лево) и во проценти (десно)

Извор: НБРСМ, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

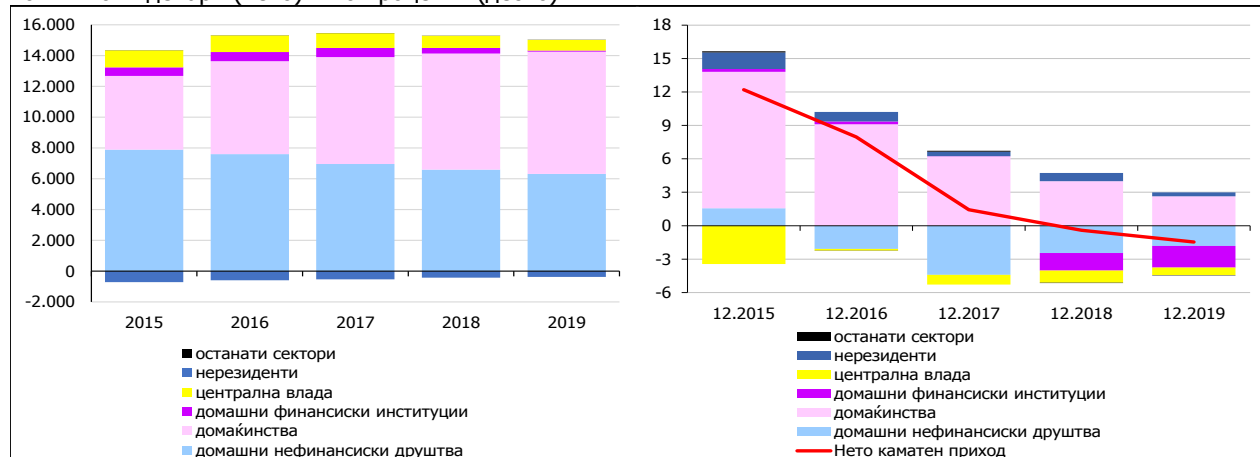
Финансиското посредување со домаќинствата, во 2019 година имаше најголем позитивен придонес во формирањето на нето каматниот приход и следствено на нето каматната маргина на банките. Овој позитивен придонес произлегува и од растот на каматните приходи остварени од секторот „домаќинства“ (за 325 милиони денари, односно за 3,3%), поради растот на кредитите на домаќинствата, но и од намалувањето на каматните расходи (за 66 милиони денари, односно за 3,0%). Од друга страна, депозитно-кредитното посредување со домашните нефинансиски друштва, веќе четврта година по ред, има негативен придонес во формирањето на нето каматниот приход. Ова првенствено се должи на намалувањето на каматните приходи од нефинансиските друштва (за 272 милиона денари, односно за 3,8% во 2019 година), додека каматните расходи од овој сектор забележаа минимална годишна промена (пад за 3 милиони денари). Ваквите движења може да се објаснат како со трендот на намалување на каматните стапки, така и со послабата динамика на кредитната активност кон домашните нефинансиски друштва во споредба со

кредитирањето на домаќинствата¹¹³. Исто така, како фактор којшто придонесува за негативниот придонес на нефинансиските друштва во годишната промена на нето каматниот приход на банкарскиот систем е и значително помалото присуство на депозитите на домашните нефинансиски друштва во структурата на изворите на финансирањето на банките во споредба со депозитите од домаќинствата¹¹⁴.

Графикон 112 Распределба на нето каматниот приход на банкарскиот систем по сектори (лево) и придонес на секторите во годишната промена на нето каматниот приход (десно) во милиони денари (лево) и во проценти (десно)

Извор: НБРСМ, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

Забелешка: Во графиконот, нето каматниот приход е прикажан без вклучување на ефектот од загубите на каматниот приход поради нефункционални побарувања и ефектот од наплатените претходно отпишани побарувања за камата. Во „останати сектори“ се групирани локалната самоуправа, фондовите за социјално осигурување и непрофитните институции што им служат на домаќинствата.

Другите сектори имаат поскупо улога во формирањето на нето каматниот приход на банките. Нето каматните приходи од централната влада, коишто во најголем дел се сочинети од каматните приходи од државните хартии од вредност, имаа негативен придонес во годишната промена на нето каматниот приход, главно поради трендот на намалување на каматните стапки на државните хартии од вредност¹¹⁵. За одбележување е што секторот нерезиденти, којшто вообичаено има негативно влијание во формирањето на нето каматниот приход¹¹⁶, сепак дава позитивен придонес во годишната промена на нето каматниот приход, првенствено поради малку посилниот раст на каматниот приход од

¹¹³ Во текот на 2019 година, просечната годишна стапка на раст на кредитите кон секторот „домаќинства“ изнесуваше 9,9%, движејќи се во интервал од 9,4% до 10,6%, додека просечната годишна стапка на раст на кредитите кон нефинансиските друштва изнесуваше 5,3% движејќи се во интервал од 2,2% до 8,7%. Во 2018 година, просечната годишна стапка на раст на кредитите кон секторот „домаќинства“ изнесуваше 10,3%, додека просечната годишна стапка на раст на кредитите кон нефинансиските друштва изнесуваше 4,0%.

¹¹⁴ Во текот на 2019 година, учеството на депозитите на домаќинствата во вкупните депозити кај банките во просек изнесуваше 69,0%, движејќи се во интервал од 68,2% до 69,7%. Во 2018 година, просечното учество на депозитите на домаќинствата во вкупните депозити изнесуваше 69,4%.

¹¹⁵ Каматните приходи од централната влада во 2019 година се намалија за 18,2 милиона денари, односно за 7,8%

¹¹⁶ Ова произлегува од тоа што домашните банки во минатите неколку години вообичаено имаат повисоки каматни расходи кон нерезидентите (заради користење субординирани инструменти, кредити од странски финансиски институции или депозити на нерезиденти), во споредба со каматните приходи од нерезиденти (коишто главно произлегуваат од пласманите во странски банки).

нерезидентите во 2019 година¹¹⁷. Домашните финансиски институции во 2019 година имаа значителен негативен придонес во годишната промена на нето каматните приходи на банките, првенствено поради падот на приходите од камати од Народната банка за речиси 20%, заради намалувањето на каматните стапки на монетарните инструменти во 2019 година¹¹⁸.

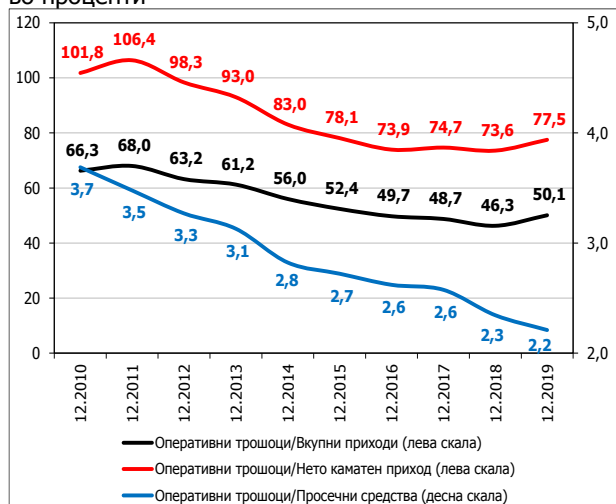
---

¹¹⁷ Каматните приходи од нерезидентите во 2019 година се зголемија за 71 милион денари, односно за 27,2%, додека каматните расходи за нерезидентите се зголемија за 17 милиони денари, односно за 2,4%.

¹¹⁸ Во март 2019 година, Народната банка ги намали каматната стапка на благајничките записи од 2,5% на 2,25%, каматната стапка на депозитите до седум дена од 0,5% на 0,3% и каматната стапка на депозитите преку ноќ од 0,25% на 0,15%.

Графикон 113
Показатели за оперативната ефикасност
во проценти

Извор: Народна банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

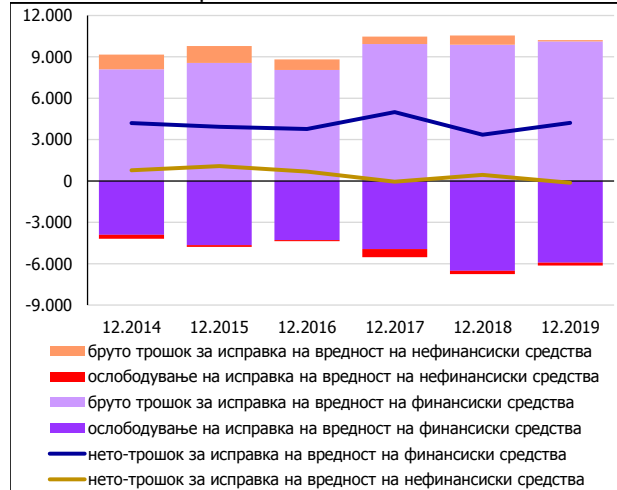
Намалувањето на приходните категории на банките во услови на благ раст на трошочните категории во 2019 година предизвика **прекинување трендот на подобрување на оперативната ефикасност на домашните банки** којшто беше карактеристичен за минатите десет години. Имено, релативната големина на оперативните трошоци во однос на вкупните приходи на банките во 2019 година се зголеми за 3,8 процентни поени. Сепак, овој сооднос е значително понизок од просекот во минатите десет години од 56,2%, што го отсликува општото подобрување на оперативната ефикасност на домашните банки во минатиот период. Истиот заклучок важи и за соодносот на оперативните трошоци со нето каматниот приход како најважна приходна компонента на домашните банки. И овој показател забележа влошување во 2019 година за 3,9 процентни поени, но е помал за 8,5 процентни поени од просекот во минатите десет години којшто изнесува 86%. Од друга страна, показателот за односот на оперативните трошоци со просечните средства, во 2019 година забележа скромно намалување од 0,1 процентен поен, поради малку посилниот раст на средствата (во 2019 година од 9,2%) во споредба со растот на оперативните трошоци (за 2,9%). Воедно, и овој показател во 2019 година е значително понизок од неговиот просек во минатите десет години од 2,9%.

Графикон 114

Динамика на износот на трошоците на банките врз основа на исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства

во милиони денари

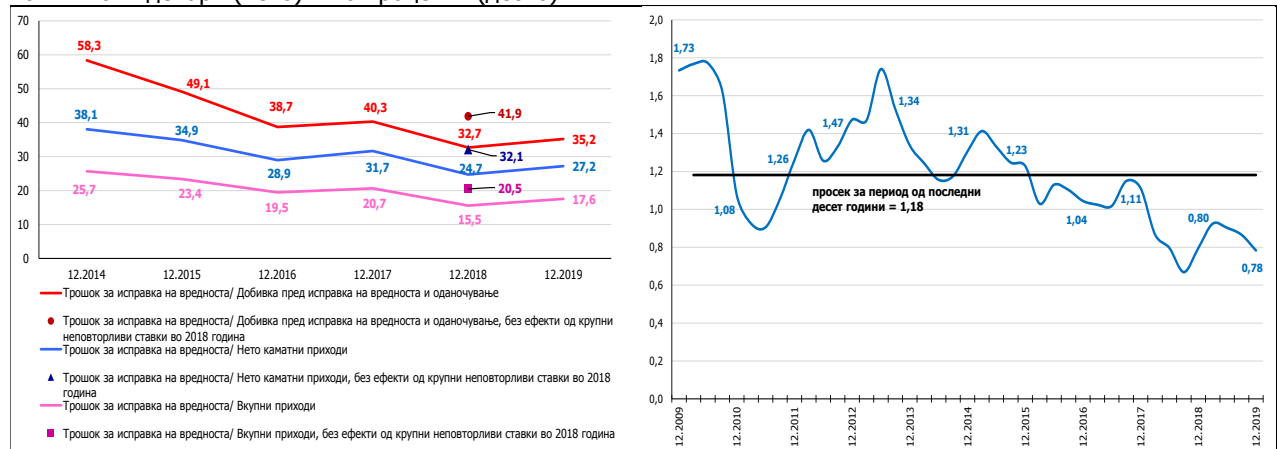

Извор: Народна банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Порастот на трошоците на банките врз основа на исправка на вредноста во 2019 година беше во целост предизвикан од растот на исправката на вредноста на финансиските средства од 844 милиони денари, односно за 25,1%. Главниот причинител за ваквото зголемување на трошоците за исправка на вредноста (со удел од околу 70% од зголемувањето) беше исцрпувањето на ефектите од ослободувањето на исправката на вредноста во 2018 година, како резултат на неповторливиот настан поврзан со наплата на нефункционални побарувања.

За разлика од ова, трошокот на банките врз основа на исправка на вредноста на нефинансиските средства во 2019 година забележа нето позитивен износ (од 123 милиони денари), што произлегува од ослободувањето исправка на вредноста поради продажби на претходно преземен имот од ненаплатени побарувања од страна на банките во текот на годината и следствено, намалувањето на исправката на вредноста на нефинансиските средства.

Графикон 115 Показатели за односот на трошоците врз основа на исправка на вредноста и различни категории од билансот на успех (лево) и показател за трошоците врз основа на исправка на вредноста во однос на просечните средства (десно) во милиони денари (лево) и во проценти (десно)

Извор: НБРСМ, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

Забелешка: Показателот за трошоците врз основа на исправка на вредноста во однос на просечните средства е пресметан врз основа на ползечки дванаесетмесечен период (англ. trailing twelve month).

Показателите што ја покажуваат релативната големина на трошокот за исправка на вредноста во однос на вкупните приходи, нето каматниот приход и добивката на банките пред исправка на вредноста и оданочување, во 2019 година, забележаа одреден пораст. Ова произлезе од испцрпувањето на ефектите врз исправката на вредноста од еднократните настани во 2018 година, но и од падот на приходните категории. Доколку, се из земе ефектот од еднократните настани во 2018 година, овие показатели всушност би забележале годишно намалување во 2019 година. Соодносот на трошокот за исправка на вредноста и просечните средства на банките во минатите неколку години бележи тренд на намалување, а на крајот од 2019 година изнесува 0,78%. Оваа вредност на показателот е на ниво од две третини од неговиот десетгодишен просек (од 1,18%), што воедно е најниското ниво на крајот од календарската година во текот на минатите десет години¹¹⁹. Со оглед на тоа дека трошокот за исправка на вредноста на банките по правило има процикличен карактер и има склоност да се враќа кон просечните вредности, но и со оглед на тоа дека претстои забавување на глобалната и домашната економска активност заради последиците од пандемијата на ковид-19, оваа компонента од трошоците на банките има предуслови за раст во претстојниот период.

2.2. Движење на каматните стапки и на каматниот распон

Под влијание на намалените каматни стапки на инструментите на домашната монетарна политика, ниските каматни стапки на меѓународните пазари на пари, особено во еврозоната, како и заради конкуренцијата на домашниот кредитен пазар, во 2019 година, продолжи трендот на намалување на каматните стапки на банките¹²⁰. Притоа, намалувањето беше малку поизразено кај каматните стапки на кредитите, во споредба со намалувањето на каматните стапки на депозитите. Имено, на крајот од 2019 година, пондерираната просечна вкупна каматна стапка на кредитите изнесуваше 5,15% и се намали за 0,39 процентни поени во споредба со крајот на 2018 година, додека пондерираната просечна вкупна каматна стапка на депозитите се намали за само 0,08 процентни поени и изнесуваше 1,37%. Анализирани според валутните карактеристики, падот во 2019 година беше малку поизразен кај просечните каматни стапки на денарските кредити (за 0,50 процентни поени) и денарските депозити (за 0,17 процентни поени)¹²¹.

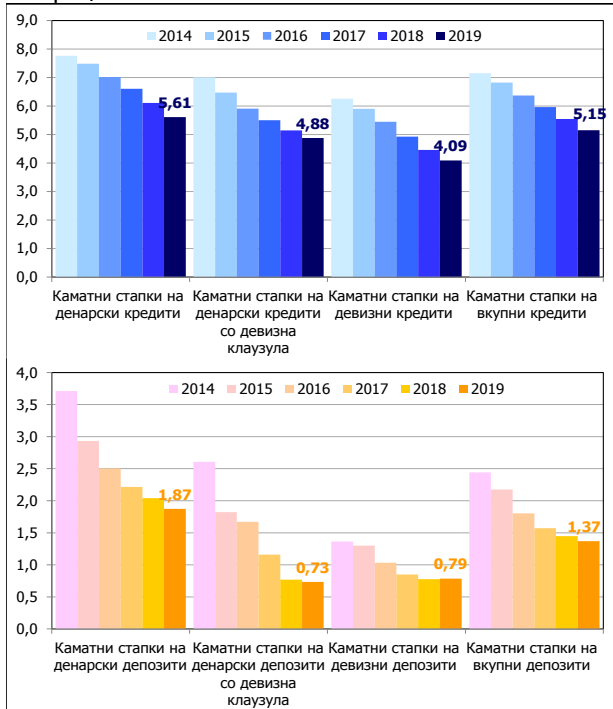
¹¹⁹ Износот на дополнителен трошок за исправка на вредноста што би го изедначил овој показател со неговиот десетгодишен просек е 2.077 милиони денари, односно околу 30% од добивката по оданочување на ниво на банкарскиот систем.

¹²⁰ Анализата се однесува на пондерираните каматни стапки на банките согласно со статистиката за каматните стапки на Народната банка. Пондерираната каматна стапка претставува количник помеѓу збирот на производите помеѓу годишната договорна каматна стапка и поодделните износи на секоја договорена кредитна/депозитна партија и збирот на поодделните износи на секоја договорена кредитна/депозитна партија. Повеќе информации за статистиката на каматните стапки и за соодветните методолошки објаснување се достапни на https://www.nbrm.mk/statistika_na_kamatni_stapki.nspk.

¹²¹ Намалувањата на просечните пондерирани каматни стапки кај денарските кредити со валутна клаузула и кај девизните кредити, во 2019 година, изнесуваа 0,26 и 0,37 процентни поени, соодветно. Просечните пондерирани каматни стапки кај денарските депозити со валутна клаузула се намалија за 0,03 процентни поени, додека просечните пондерирани каматни стапки кај девизните депозити, во 2019 година, се зголемија за 0,01 процентен поен.

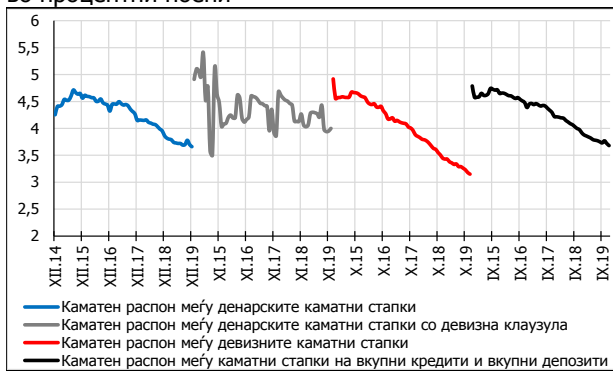
Графикон 116 Каматни стапки на кредитите (горе) и на депозитите (долу) на банките, според нивните валутни карактеристики во проценти

Извор: Народна банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во услови на посилно намалување на каматните стапки на кредитите во споредба со каматните стапки на депозитите, на крајот на 2019 година каматниот распон се сведе на 3,78 процентни поени, со што е помал за 0,32 процентни поена во однос на крајот на претходната година. Од аспект на валутните карактеристики, распонот меѓу девизните каматни стапки е понизок за 0,51 процентен поен во споредба со распонот меѓу денарските каматни стапки.

Графикон 117 Каматни распони според валутните карактеристики на кредитите и депозитите во процентни поени

Извор: Народна банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

ПРИЛОГ 1

Концентрација на нефункционалните кредити на претпријатијата

Концентрацијата на кредитите според некои од нивните карактеристики има директно влијание врз обемот и брзината на остварувањето на кредитниот ризик. Овој прилог ја анализира концентрацијата на нефункционалното кредитно портфолио на нефинансиските друштва, според нивната припадност кон одделни економски дејности, според бројот и износот на нефункционалните кредити, како и концентрацијата на нефункционалните корпоративни кредити по одделни банки. Анализата го опфаќа периодот од 31.12.2015 година до 31.12.2019 година.

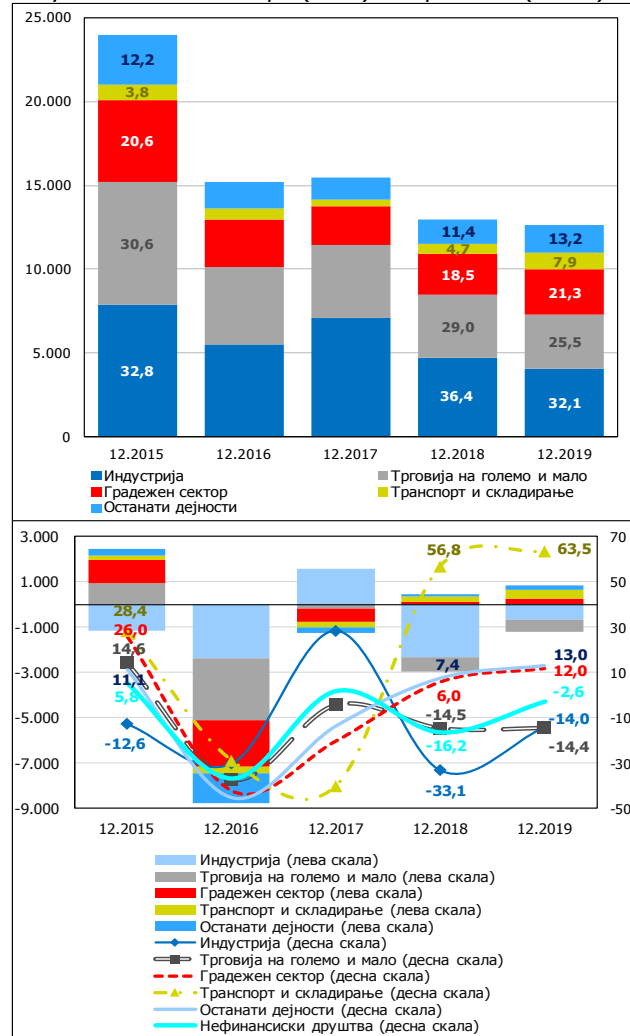
Кредитирањето на претпријатијата обезбедува значителна финансиска поддршка за активностите на корпоративниот сектор и претставува значаен двигател за растот на домашната економија. Општо земено, овој сегмент од кредитното портфолио се карактеризира со пониско ниво на грануларност (повисоко ниво на концентрација) и тоа е негова инхерентна карактеристика, којашто е соодветно присутна и во рамки на нефункционалниот сегмент од корпоративното кредитирање. Така, во структурата на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва, високо е учеството на 50-те најголеми нефункционални кредити, како и на кредитите во висина од над 1 милион евра. Од друга страна, анализирано според припадноста на клиентите кон одделните дејности, највисоко е збирното учество на нефункционалните кредити одобрени на клиентите од трговската дејност, индустријата и градежниот сектор. Имено, деловните остварувања, оперативната успешност, нивото и одржливоста на долгот на корпоративниот сектор, како и способноста за редовна отплата на обврските на клиентите од овие три дејности го определуваат, во голема мера, квалитетот и на вкупното корпоративно кредитно портфолио на банките. Домашната регулатива за управување со кредитниот ризик бележи постојано квалитативно унапредување согласно со најдобрите и прудентни меѓународни стандарди во овој домен, со цел да се спречи создавањето нефункционални кредити, но и да се стимулира побрзо и поефикасно управување со веќе настанатите нефункционални побарувања од страна на банките. Во целина, иако концентрацијата на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва бележи намалување, сепак е сè уште релативно висока.

Речиси 80% од нефункционалните кредити на нефинансиските друштва отпаѓаат на кредитите одобрени на клиенти од дејностите „индустрија“, „трговија на големо и мало“ и „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“. Во изминатиот период, учеството на кредитите одобрени на клиентите од овие три дејности во нефункционалното кредитно портфолио

Графикон бр. 118 Структура (горе) и годишна промена (долу) на нефункционалните кредити по одделни дејности на нефинансиските друштва износи прикажано во столбови и проценти во ознаки (горе)

долу: во милиони денари (лево) во проценти (десно)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

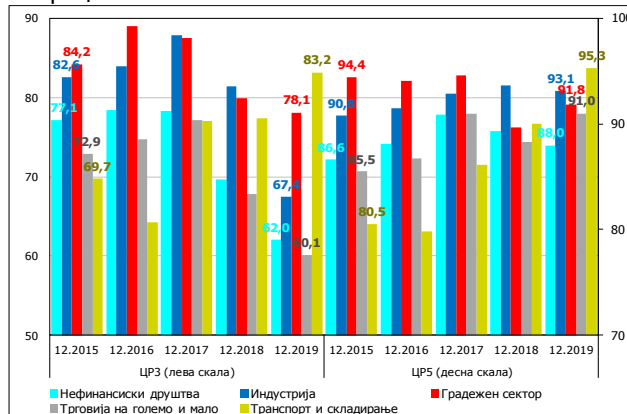
забележа намалување за речиси 10 процентни поени во споредба со крајот на 2017 година кога ова учество имаше највисока вредност (88,6%). Надолниот тренд на застапеноста на овие три дејности во нефункционалното кредитно портфолио на банките се должи на намаленото учество на нефункционалните кредити на „индустијата“ и трговската дејност на нивото од 32,1% и 25,5%, соодветно (наспроти 45,5% и 28,4%, соодветно, на крајот на 2017 година). Ова поместување во најголем дел се должи на спроведените задолжителни отписи на нефункционални кредити на клиентите од овие дејности, но и извршената продажба на нефункционалните побарувања од едно претпријатие од „индустијата“ и прекласификација на два поголеми клиента од трговската кон други дејности. Наспроти ова, учеството на кредитите на градежниот сектор се зголеми на 21,3% (по најниското учество од 14,7% на 31.12.2017 година), додека кај „транспортот и складирањето“ достигна 7,9% (по најниското учество од 2,5% на 31.12.2017 година) како последица на преминот во нефункционален статус на неколку поголеми клиенти, во анализираниот период. Но овој раст може да е поврзан и со промените на дефиницијата за нефункционална изложеност. Повисоката концентрацијата на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва кон клиентите од неколку дејности е последица на поголемата ориентираност на кредитната активност кон овие дејности, што, пак, е условено, во голема мера, од вкупниот обем и структурни карактеристики на домашната економија. Оттука, деловните остварувања на претпријатијата од овие дејности се особено значајни за степенот на квалитетот на кредитното портфолио на банките.

Концентрацијата на нефункционалните кредити на

Графикон бр. 119 Показатели за концентрацијата на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва и по одделни дејности кај трите и петте најголеми банки според вредноста на показателот ЦР во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

нефинансиските друштва бележи намалување, коешто е поизразено според показателот ЦРЗ¹²² (за 15,1 процентен поен, од 77,1% на 62,0%), а поумерено според показателот¹²³ ЦР5¹²⁴ (од 86,6% на 88,0%), во периодот 31.12.2015 – 31.12.2019 година. Концентрацијата на нефункционалните кредити кај трите банки со најголемо учество во нефункционалниот дел од корпоративното кредитно портфолио се намалува во анализираниот период, особено кај „индустијата“ и трговската дејност¹²⁵. Намалената концентрација на нефункционалните кредити кај трите најголеми банки во мал дел е последица на зголеменото учеството на четвртата и петтата банка, но и поголемата застапеност на останатите банки во портфолиото на нефункционалните корпоративни кредити. Пониската концентрација на нефункционалните кредити кај трите банки им се препишува и на спроведените задолжителни отписи, со оглед на фактот дека во просек околу 85% од спроведените отписи на побарувањата од нефинансиските друштва (во периодот 2016 – 2019 година) се сконцентрирани кај овие банки. Според тековното ниво на показателите за концентрацијата на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва (на 31.12.2019 година), концентрацијата е највисока кај „транспортот и складирањето“¹²⁶, а најниска кај трговската дејност¹²⁷.

¹²² За одбележување е и двојно помалото учество на банката со најголемо учество во нефункционалните кредити на нефинансиските друштва (од 48,7% на 24,2%) во анализираниот период.

¹²³ Показателот ЦРЗ, односно ЦР5 го покажува учеството на кредитите на нефинансиските друштва и по одделни економски дејности на трите, односно петте банки со највисока вредност на кредитите во вкупниот износ на кредити за определен сегмент, односно за вкупното корпоративно кредитно портфолио.

¹²⁴ На 31.12.2019 година, вредноста на показателот ЦР5 надминува 90% кај одделните анализирани дејности.

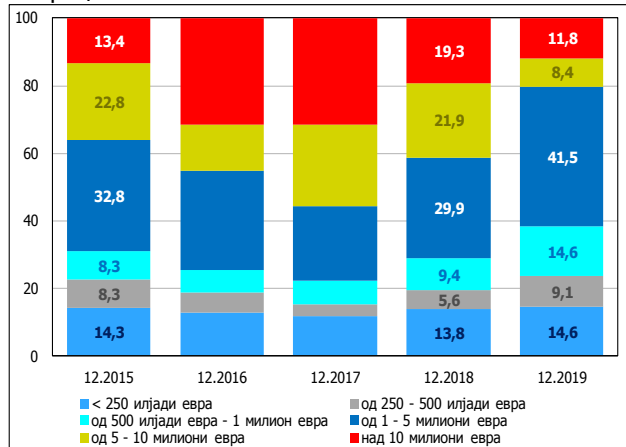
¹²⁵ Показателот ЦРЗ се намалува од 82,6% на 67,4% кај „индустијата“ и од 72,9% на 60,1% кај „трговијата на големо и мало“.

¹²⁶ Со вредности на показателите ЦРЗ и ЦР5 од 83,2% и 95,3%, соодветно. Имено, вредноста на показателите за концентрацијата на нефункционалните кредити бележи позначително зголемување единствено кај оваа дејност, и тоа за 13,4 п.п. и 14,7 п.п. кај показателите ЦРЗ и ЦР5, соодветно, во анализираниот период.

¹²⁷ Со вредности на показателите ЦРЗ и ЦР5 од 60,1% и 91,0%, соодветно.

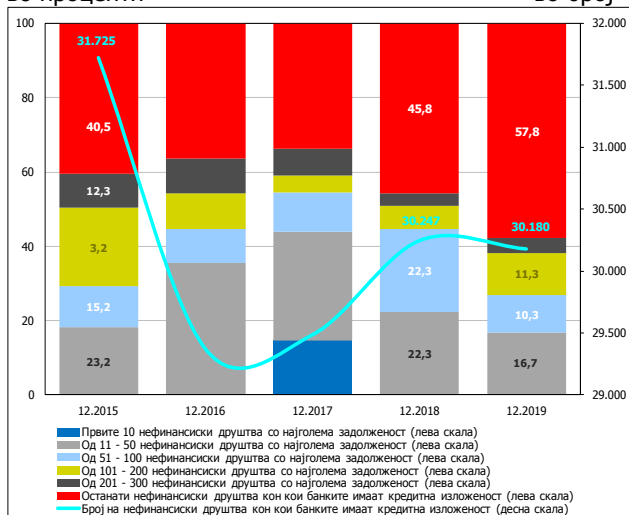

Графикон бр. 120 Структура на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва според износот на кредити кон поединечен клиент во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 121 Нефункционални кредити коишто отпаѓаат на најзадолжените нефинансиски друштва во проценти во број

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

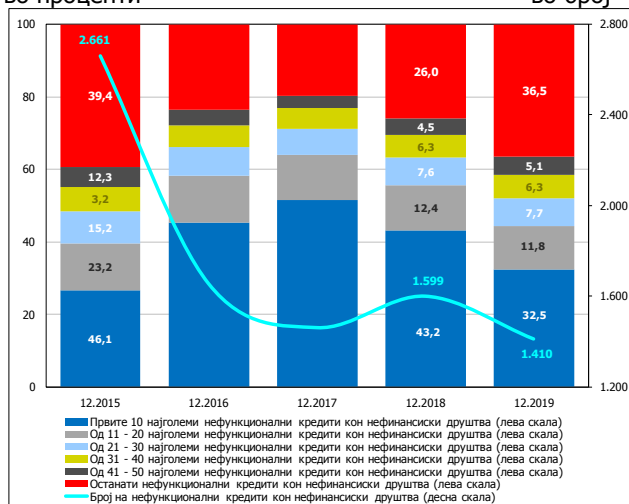
Анализата на грануларноста¹²⁸ на нефункционалното кредитно портфолио составено од поединечни нефинансиски друштва упатува на намалена концентрација на нефункционалните кредити кон одделни клиенти (англ. „single name concentration“). Така, на крајот на 2019 година, 61,7% од износот на нефункционалните кредити кон претпријатијата отпаѓаат на клиентите¹²⁹ со кредити поголеми од 1 милион евра, што е помалку за околу 8 процентни поени во споредба со крајот на 2015 година. Кредитите одобрени на повисоки износи често се користат за финансирање капитални инвестиции, при што структурата и динамиката на отплата на овие кредити во голема мера се условени од успешноста во остварувањето на проектираната продажба на финалните добра коишто произлегле како резултат на капиталните инвестиции. Неостварувањето на планираниот обем и динамика на приливите води кон неможност за редовна отплата на одобрените кредити и нивен премин во нефункционален статус, поради што ваквите кредити претставуваат голем фактор на ризик за нивото на концентрација на нефункционалните кредити на претпријатијата. Нефункционалното кредитно портфолио на претпријатијата составено од клиенти чии нефункционални кредити се на износ над 1 милион евра се состои од вкупно 46 кредити. Во структурата на нефункционалните кредити на претпријатијата поголеми од 1 милион евра преовладуваат кредитите на клиентите од индустријата (14 кредити) со учество од 41,4% на крајот на 2019 година. И покрај надолното поместување, релативно е

¹²⁸ Грануларноста се дефинира како нивото до кое портфолиото се дели, при што колку е повисока грануларноста, толку е пониска концентрацијата, односно портфолиото е подобро диверзифицирано. Оттука, грануларноста на изложеноста на кредитен ризик покажува до кој степен таа се дели на кредити кон одделни клиенти и го покажува степенот на концентрација преку распределба на кредитирањето кон поединечни клиенти.

¹²⁹ Во графиконите за структурата на нефункционалните кредити според износот на кредити кон поединечен клиент, кредитните партии кон ист клиент се агрегираат и се анализираат како единствен износ.

Графикон бр. 122 Концентрација на нефункционалните кредити кон поединечни клиенти, одобрени на нефинансиски друштва во проценти во број

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

високо и учеството на 50-те најголеми нефункционални кредити кон претпријатијата (од вкупно 1.410 нефункционални кредити кон поединечни претпријатија¹³⁰), коишто изнесува 63,5% од вкупните нефункционални кредити кон претпријатијата. Притоа, застапеноста на 10-те најголеми нефункционални кредити изнесува 32,5%¹³¹. Имено, за 10-те, односно 50-те најголеми нефункционални кредити банките издвоиле и највисок износ на исправка на вредноста, а со тоа и највисока покриеност со резервации¹³² во однос на покриеноста за вкупниот сектор „нефинансиски друштва“. На овој начин се ограничуваат негативните ефекти од евентуална целосна ненаплата на нефункционалните побарувања.

Анализирано по одделни дејности, релативно ниска грануларност (висока концентрација кон поединечни клиенти) се забележува во нефункционалното кредитно портфолио составено од клиенти коишто се занимаваат со градежништво, каде што 74,1% од износот на нефункционалните кредити отпаѓаат на кредитите поголеми од 1 милион евра (станува збор за вкупно 10 градежни претпријатија со учество од 25,6% во вкупните нефункционални кредити на претпријатијата коишто гледано по поединечен износ надминуваат 1 милион евра), а само десетте најголеми нефункционални кредити (од вкупно 151 нефункционален кредит кон претпријатијата од градежништвото) сочинуваат речиси 75% од вкупниот износ на нефункционални кредити кон градежните претпријатија (83,4% на

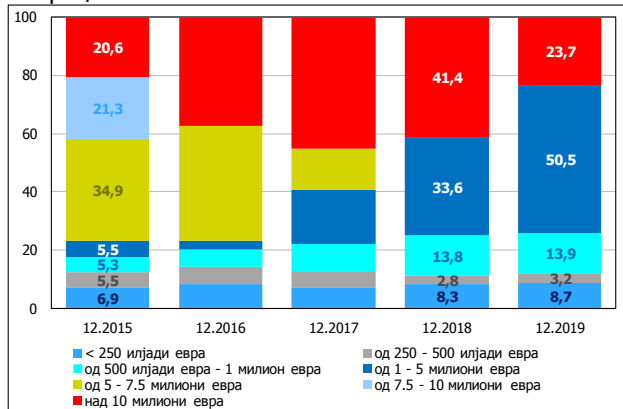
¹³⁰ Бројот на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва е помал за двапати во споредба со крајот на 2015 година кога нивниот број изнесуваше 2.661.

¹³¹ Учеството на 10-те и 50-те најголеми нефункционални кредити во вкупните нефункционални кредити на претпријатијата беше највисоко на крајот на 2017 година и изнесуваше 51,5% и 80,3%, соодветно.

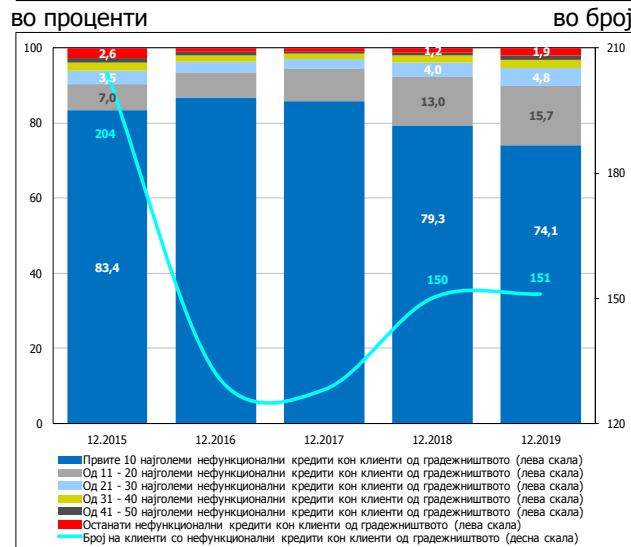
¹³² Покриеноста на 10-те и 50-те најголеми нефункционални кредити со исправка на вредноста изнесува 83,7% и 78,2%, соодветно, со што е повисока за 15,2 п.п. и 9,8 п.п., соодветно во однос на покриеноста на вкупните нефункционални кредити на претпријатијата (68,5%).

Графикон бр. 123 Структура на нефункционалните кредити на градежните претпријатија според износот на кредити кон поединечен клиент (горе) и концентрација на нефункционалните кредити кон поединечни клиенти од градежниот сектор (долу) во проценти

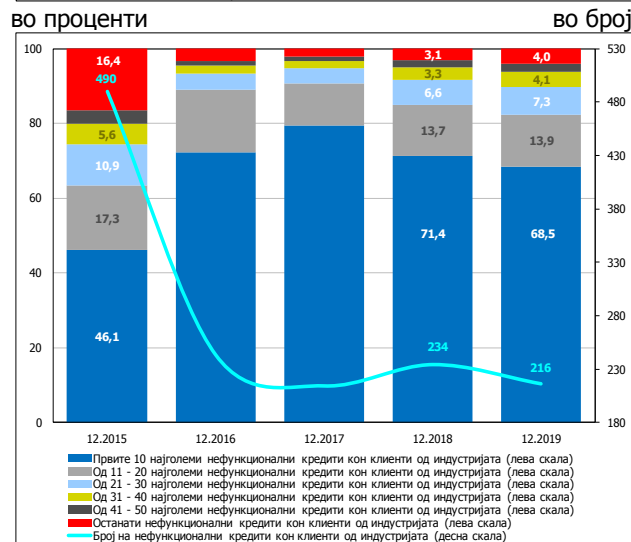
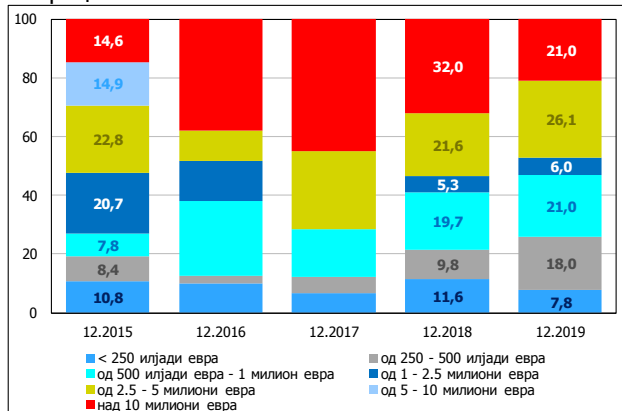
31.12.2015 година). Така, во овој сегмент од вкупното кредитно портфолио на банките, преминувањето на релативно мал број клиенти, од редовен во нефункционален статус, предизвикува релативно високо влошување на показателите за кредитниот квалитет (пр. учеството на нефункционалните во вкупните кредити). Концентрацијата на нефункционалните кредити на градежниот сектор доаѓа до израз и преку високото учество на кредитите со еднакратна отплата на главницата (40,5%), реструктурираните (41,2%) и пролонгираните кредити (20,0%) во нефункционалното кредитно портфолио на овој сектор на крајот на 2019 година.

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 124 Структура на нефункционалните кредити на претпријатијата од индустријата според износот на кредити кон поединечен клиент (горе) и концентрација на нефункционалните кредити кон поединечни клиенти од индустријата (долу) во проценти

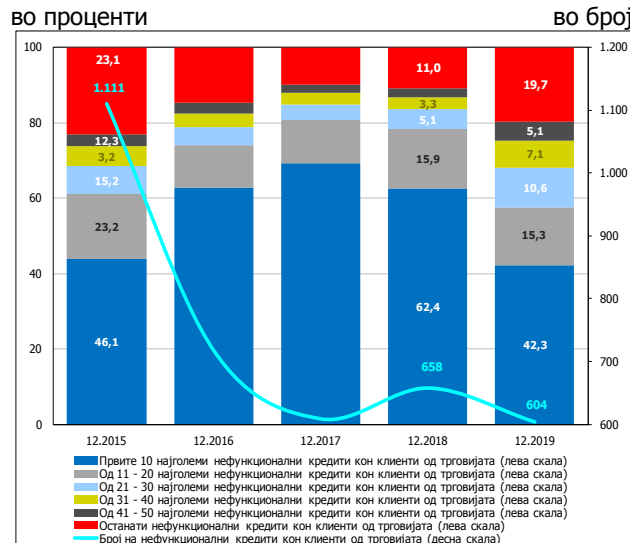
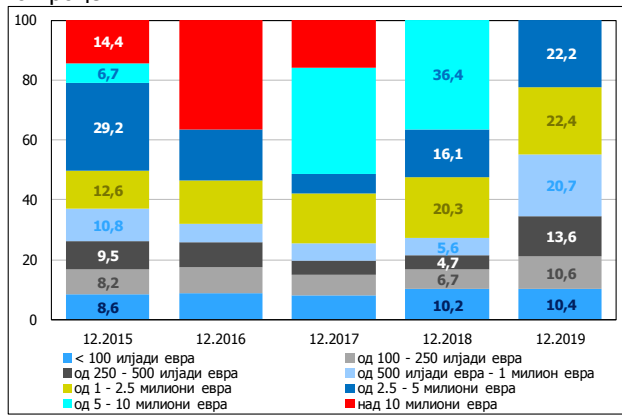

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Има умерена концентрација кон поединечни клиенти и во портфолиото на нефункционални кредити кон претпријатијата од „индустријата“, каде што кредитите поголеми од 1 милион евра сочинуваат 53,1% од нефункционалните кредити (намалување за речиси 20 процентни поени, во споредба со крајот на 2015 година). Десетте и триесетте најголеми нефункционални кредити (од вкупно 216 нефункционални кредити) учествуваат со 68,5% и речиси 90%, соодветно, од вкупните нефункционални кредити одобрени на клиентите од оваа дејност (46,1% и 74,3%, соодветно на крајот на 2015 година). Зголеменото учество на клиентите рангирани од 11 до 30 според висината на нефункционалните кредити упатува на нагорен тренд на концентрацијата од аспект на бројот на клиентите. Општо земено, концентрацијата во нефункционалното портфолио на „индустријата“ може да се смета дека е на некое умерено/прифатливо ниво според износот и бројот на нефункционалните кредити. **Малку повисока грануларност има во нефункционалното кредитно портфолио составено од кредити одобрени на клиентите од трговската дејност**, каде што кредитите поголеми од 1 милион евра учествуваат со 44,7% во вкупните нефункционални кредити (62,9% на 31.12.2015 година), а 50-те најголеми нефункционални кредити (од вкупно 604 нефункционални кредити кон клиентите од трговската дејност) претставуваат 80,3% од вкупните нефункционални кредити кон трговските претпријатија (76,9% на 31.12.2015 година). Од аспект на износот, нефункционалните кредити до 500 илјади евра зафаќаат околу една третина од вкупните нефункционални кредити на трговската дејност (26,3% на крајот на 2015 година). И покрај надолниот тренд на концентрацијата, односно повисоката грануларност кај нефункционалното

Графикон бр. 125 Структура на нефункционалните кредити на трговските претпријатија според износот на кредити кон поединечен клиент (горе) и концентрација на нефункционалните кредити кон поединечни клиенти од трговската дејност (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

кредитно портфолио на трговската дејност, концентрацијата на нефункционалните кредити и натаму е на умерено ниво според бројот на клиентите. Имено, речиси 60% од нефункционалното кредитно портфолио составено од клиенти од трговската дејност е сконцентрирано кај 20-те најголеми нефункционални кредити. Според износот на нефункционалните кредити, концентрацијата на нефункционалните трговски кредити е релативно ниска при што по околу 22% од овие кредити се распределени во интервалите од 500 илјади евра до 1 милион евра, над 1 милион до 2,5 милиони евра и над 2,5 милиони евра до 5 милиони евра.

Учеството на нефункционалните кредити во вкупната кредитна изложеност во портфолиото на нефинансиските друштва кон кои банките имаат најголема кредитна изложеност (види графикон 9) се одржува на релативно ниско ниво. Повисока застапеност се забележува кај претпријатијата од „индустријата“ и градежниот сектор, кај коишто нефункционалните кредити на најголемите клиенти зафаќаат околу 7%, во просек, од нивната вкупна кредитна изложеност кај банките.

Анализата на нивото на концентрација на нефункционалните кредити по одделните дејности упатува на зголемување на концентрацијата според бројот на нефункционални кредити (со оглед на фактот што е преполовен вкупниот број на нефункционални кредити кон поединечни клиенти), но истовремено повисока грануларност според износот на нефункционалните кредити (во анализираниот период 31.12.2015 – 31.12.2019 година). Оттука, може да се заклучи дека нефункционалното кредитно портфолио кон одделните дејности на крајот на 2019 година е сконцентрирано

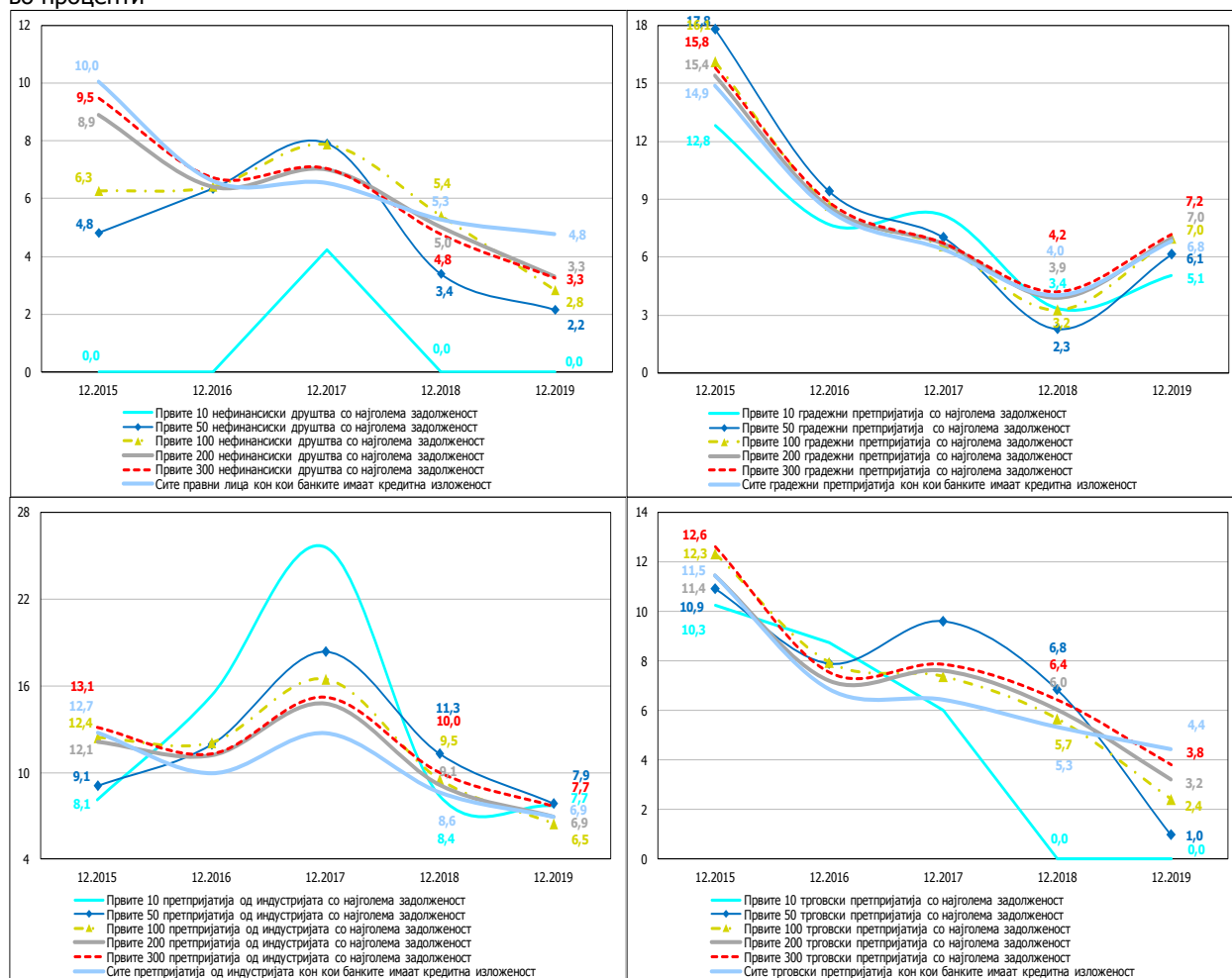

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2019 година

кон помал број кредити, коишто сепак гласат и на помали износи.

Графикон бр. 126 Концентрација на нефункционалните кредити кон поединечни клиенти, одобрени на нефинансиските друштва (горе лево), на градежните претпријатија (горе десно), на претпријатијата од индустријата (долу лево) и на трговските претпријатија (долу десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

АНЕКСИ